

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาเทคนิคแม่พิมพ์ปูน-ภาพพิมพ์บนงานเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือเพื่อ
การสร้างสรรค้งานศิลปะที่ใช้เทคนิคภาพพิมพ์ผสมผสานกับเครื่องปั้นดินเผา

**A Study of the Mold-Block Technique and Ceramic Printmaking Techniques
in
Northern Part of Thailand for Creating and Combining Printmaking
Techniques on Ceramic Art**

โดย

นายกมล ศรีวิชัยนันท์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเทคนิคแม่พิมพ์หุ่น-ภาพพิมพ์บนงานเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือเพื่อการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ใช้เทคนิคภาพพิมพ์ผสมผสานกับเครื่องปั้นดินเผา” เป็นงานวิจัยประเภทการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ที่ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประจำปี 2544 สาขาปรัชญา จากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติและจัดพิมพ์รายงานในปี พศ. 2546

การศึกษาวิจัยครั้งนี้นอกจากได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติดังกล่าวแล้ว ยังได้รับการอนุเคราะห์สนับสนุนจากหน่วยงานและบุคคลอื่นๆอีกมาก ได้แก่

คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ห้องสมุดคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาภาคเหนือ จ.ลำปาง
โรงงานและเตาเครื่องปั้นดินเผาต่างๆ ใน จ.ลำปาง และ เชียงใหม่

คุณประดิษฐ์ ศรีวิชัยนันท์

รองศาสตราจารย์สุรพล คำริห์กุล

คุณพรพรรณ ยมพุก

คุณอมรเทพ และ อาจารย์ยุพา มหามาตร

คุณศักดิ์ชัย ดีทุม

อาจารย์ปกรณ์ภัทร จันทะไชยสร

ผลจากการวิจัยครั้งนี้เกิดขึ้นได้จากการสนับสนุนของหน่วยงานและบุคคลต่างๆเหล่านี้ ซึ่งผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

นายกมล ศรีวิชัยนันท์

Copyright © by Chiang Mai University ผู้วิจัย

All rights reserved

แบบ วช. 6 ก

ชื่อโครงการ : การศึกษาเทคนิคแม่พิมพ์ปูน-ภาพพิมพ์บนงานเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือ
เพื่อการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ใช้เทคนิคภาพพิมพ์ผสมผสานกับเครื่องปั้น
ดินเผา

A Study of the Mold-Block Technique and Ceramic Printmaking
Techniques in Northern Part of Thailand for Creating and Combining
Printmaking Techniques on Ceramic Art

ชื่อผู้วิจัย : นายกมล ศรีวิชัยนันท์

หน่วยงานที่สังกัด : ภาควิชาภาพพิมพ์ จิตรกรรมและประติมากรรม คณะจิตรศิลป์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หมายเลขโทรศัพท์ : (053) 94-4821

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภท : การวิจัยและพัฒนา ประจำปี : 2544

จำนวนเงิน : 200,000 บาท ระยะเวลาทำการวิจัย : 1 ปี

ตั้งแต่กรกฎาคม 2545 ถึงมิถุนายน 2546

บทคัดย่อ

จากประสบการณ์ด้านศิลปะภาพพิมพ์และการทำเครื่องปั้นดินเผา ทำให้เห็นความ
เกี่ยวข้องของเทคนิควิธีการทางศิลปะที่น่าจะเอื้อต่อการพัฒนาเครื่องปั้นดินเผา จึงต้องการศึกษา
รวบรวมความรู้เกี่ยวกับเทคนิคแม่พิมพ์ปูนและเทคนิคภาพพิมพ์ที่ใช้ตกแต่งในงานเครื่องปั้น
ดินเผาภาคเหนือตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และนำความรู้มาทดลองขยายผลให้เป็นชิ้นงาน
ศิลปะเครื่องปั้นดินเผาอันมีเทคนิคภาพพิมพ์เข้ามาผสมผสาน ผลการศึกษาสรุปได้ว่าการตกแต่ง
เครื่องปั้นดินเผาให้เกิดความงามนั้นมีมานานแล้วเทคนิคที่น่าจะเก่าแก่ที่สุดและใช้กันมาก
ได้แก่การขูดขีดเป็นร่องรอยหรือลวดลายต่างๆเพราะเป็นเทคนิคที่สัมพันธ์กับการปั้นขึ้นรูป
ภาชนะ อีกเทคนิคหนึ่งได้แก่การกดประทับด้วยวัสดุให้เกิดร่องรอยบนภาชนะ เทคนิควิธีการทั้ง
2 นี้ยังมีการใช้อยู่ในปัจจุบัน

ด้วยเหตุนี้จึงนำมาเป็นเทคนิคหลักในการตกแต่งผลงานการสร้างสรรค์ใช้การผสม
ผสานของเทคนิคอื่นๆ เช่น การใช้สติ๊กเกอร์ ฯลฯ ร่วมกันสร้างเป็นผลงานที่ต้องการสื่อโดยรวม
ถึงความเป็นธรรมชาติ ซึ่งเห็นได้จากลักษณะการใช้เส้น รูปทรง และพื้นผิวต่างๆ เลือกรูปทรง
ของภาชนะธรรมดา ได้แก่ จาน อ่าง กระเบื้องปูพื้น มาเป็นรูปทรงหลักของการสร้างสรรค์ ใช้
เทคนิคการตกแต่งด้วยแม่พิมพ์ปูนและภาพพิมพ์ต่างๆ เพื่อต้องการให้เครื่องปั้นดินเผาที่มีรูปทรง
ธรรมดาเหล่านี้ได้กลีบกลายเป็นผลงานศิลปะที่มีคุณค่า

Title : A Study of the Mold-Block Technique and Ceramic Printmaking Techniques in Northern Part of Thailand for Creating and Combining Printmaking Techniques on Ceramic Art

Researcher : Mr. Kamol Srivichainun

Affiliation : Department of Printmaking, Painting and Sculpture, Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University 50002. Tel: (053) 94-4821

Duration : 1 Year: July 2002 – June 2003

Abstract

Through my experiences in printmaking and ceramic, I noticed the technical and methodical connection between both, which can contribute to the development of ceramics. I want to study and collect knowledge about the mold-block technique and printmaking techniques used for ceramic decoration in the North, from the past till the present, and apply this knowledge in experiments, making work of ceramic art in which printmaking techniques are combined. The result of this study shows that decoration to beautify ceramics is something that has been used for a long time. The oldest decoration technique is the scraping technique which results in traces or different kinds of design. This technique is very often used because the process relates to the process of pottery. Another technique is the use of an object to press certain marks or seals on the vessel. Presently these two techniques are still frequently used.

Therefore, these two techniques are applied as fundamental techniques for the decoration of my creative work, in combination with other techniques such as the use of stickers, etc... Through the creation of this work I want to communicate general ideas that concern nature, which is conveyed through the use of lines, forms and different surface textures. I choose the shape of common vessels such as plates, bowls and tiles as the fundamental forms for this creative work. For decoration I use the mold-block technique and different printmaking techniques so that ceramics with common shapes like these, could become works of art and therefore hold an increased value.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	๗
บทคัดย่อ	๘
Abstract	๙
สารบัญ	๑๑
สารบัญภาพ	๑๖
สารบัญตาราง แผนภูมิ	๑๖
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญและที่มาของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
ขอบเขตการวิจัย	2
วิธีดำเนินการวิจัย	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
คำนิยามศัพท์	3
บทที่ 2 ประวัติความเป็นมาของการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือ	5
สมัยโบราณ	5
สมัยปัจจุบัน	23
บทที่ 3 เทคนิคแม่พิมพ์หมุน-ภาพพิมพ์ที่ใช้ตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือปัจจุบัน	27
การหาข้อมูล	27
การวิเคราะห์ข้อมูล	28
การตกแต่งด้วยรูปลอก	31
การตกแต่งด้วยการสร้างลวดลายไว้ในแม่พิมพ์	32
การตกแต่งด้วยการชุคซิด	33
การตกแต่งด้วยการกดประทับ	33
การตกแต่งด้วยเทคนิคอื่น ๆ	34
บทที่ 4 การทดลองเทคนิคแม่พิมพ์หมุน-ภาพพิมพ์ในเครื่องปั้นดินเผาและ	35
การสร้างสรรค์ผลงาน	35
แม่พิมพ์จากวัสดุสำเร็จรูป	36
แม่พิมพ์กระดาษ	44
แม่พิมพ์ดินเผา	45
แม่พิมพ์ปูนพลาสติก	47
แม่พิมพ์ไม้	54
แม่พิมพ์วัสดุประดิษฐ์	59
แม่พิมพ์โลหะ	60
แม่พิมพ์สบู่	64
สรุปการทดลองเทคนิค	65
การสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ	67
เทคนิคที่เลือกใช้	67
รูปทรงของผลงาน	68
เรื่องราว(Subject matter)ที่ใช้ในการตกแต่ง	68
สรุป	90
บรรณานุกรม	92
ภาคผนวก	93
ประวัตินักวิจัย	93

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพประกอบหมายเลข	1	5
	2	6
	3	7
	4	9
	5	10
	6-7	11
	8	13
	9	14
	10-13	15
	14-19	16
	20-25	17
	26-27	19
	28-29	20
	30	21
	31-35	22
	36-37	32
ภาพผลงานสร้างสรรค์ชิ้นที่	1	69
	2	70
	3	71
	4	72
	5	73
	6	74
	7	75
	8	76
	9	77
	10	78
	11	79
	12	80
	13	81
	14	82
	15	83
	16	84
	17	85
	18	86
	19	87
	20	88
	21	89

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

สารบัญตาราง-แผนภูมิ

ตาราง
แผนภูมิหน้า
29
30

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 1

บทนำ

การศึกษาเกี่ยวกับเครื่องปั้นดินเผาในประเทศไทยมีมานานแล้ว แทบทั้งหมดมักเป็นการศึกษาในแง่ของประวัติศาสตร์โบราณคดี ในแง่ของแบบอย่างหรือประเภทของภาชนะ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาเพื่อเป็นความรู้โดยตรง ปัจจุบันงานเครื่องปั้นดินเผาในประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมกลุ่มใหญ่อันประกอบด้วยแหล่งผลิตระดับเล็ก ๆ ไปจนถึงอุตสาหกรรมหนัก ในงานเครื่องปั้นดินเผาหรือเซรามิกยังแตกย่อยออกไปเป็นศาสตร์ความรู้ต่าง ๆ อีกหลายสาขา เช่น งานออกแบบ ความรู้เกี่ยวกับเคมีหรือดิน ระบบการผลิต การออกแบบเครื่องจักรที่ใช้ผลิต ฯลฯ การศึกษาหาความรู้จึงยิ่งหลากหลายไปตามสายวิชาการเหล่านั้น อาทิ เช่น

- โครงการวิจัยเครื่องถ้วยล้านนา : ความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจสังคม เทคโนโลยี และพาณิชย์ศิลป์ รายงานการวิจัย แหล่งเตาอินทขิล แหล่งเตาเมื่อน่านบ้านบ่อสวก สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543
- โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อฟื้นฟูเครื่องเคลือบล้านนาฯ โดยหน่วยเทคโนโลยีเซรามิก เนื้อดินและเคลือบ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น

จึงเห็นได้ว่าโครงการศึกษาเหล่านี้ เริ่มคำนึงถึงการนำความรู้ที่ได้จากอดีตไปใช้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมหรือเศรษฐกิจในวงกว้างมากขึ้น แนวความคิดนี้มีส่วนต่อการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้วิจัย ที่จะศึกษาหาความรู้บนพื้นฐานความถนัดและประสบการณ์ที่ตนเองมีอยู่

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผามาตั้งแต่สมัยโบราณ ปัจจุบันโรงงานอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือมีอยู่มากกว่า 200 แห่ง เป็นแหล่งงานและรายได้ที่สำคัญของท้องถิ่น ธุรกิจเหล่านี้ต้องมีการแข่งขันกับประเทศอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งมีแรงงานและระดับเทคโนโลยีการผลิตที่ไม่แตกต่างกันมากนัก ดังนั้นการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้มีความงาม จึงเป็นการเพิ่มมูลค่าของสินค้า ซึ่งวิธีการต่าง ๆ ทางศิลปกรรมจะสามารถนำไปประยุกต์หรือผสมผสานกับกระบวนการการผลิตเครื่องปั้นดินเผาให้บรรลุจุดหมายดังกล่าวนี้ได้

เทคนิคการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผานั้นมีหลากหลาย วิธีการที่รู้จักกันดี ได้แก่ การวาดระบาย (Painting) ด้วยน้ำเคลือบลงไปเป็นลวดลายสีต่าง ๆ เทคนิคการวาดนี้ต้องใช้ผู้ที่มีทักษะและฝีมือในการวาด จึงจะได้ลวดลายที่สวยงามปราณีตซึ่งแน่นอนว่าผลิตภัณฑ์ที่วาดด้วยมือโดยตรงย่อมมีคุณค่ามาก แต่โรงงานส่วนใหญ่ในภาคเหนือขาดช่างระดับฝีมือดีที่จะวาด โดยเฉพาะช่างวาดที่สำเร็จการศึกษาศิลปะโดยตรง (ปัญหานี้ยังไม่พบการศึกษาวิจัยว่าเกิดจาก

ปัจจัยอะไร) งานตกแต่งโดยเทคนิคการวาดที่งดงามจึงมีอยู่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่เกิดจากฝีมือระดับช่างชาวบ้านที่ขาดความรู้ทางศิลปะและความชำนาญ

การตกแต่งที่นิยมกันมากกลับเป็นการตกแต่งที่มีลักษณะเป็นงานศิลปะภาพพิมพ์ เช่น การใช้รูปลอกน้ำ ซึ่งเกิดจากการพิมพ์ลายด้วยเทคนิคตะแกรงไหม (Silk Screen) อีกเทคนิคหนึ่งได้แก่ การสร้างลวดลายลงบนแม่พิมพ์ เทคนิคเหล่านี้เหมาะสำหรับใช้กับผลผลิตจำนวนมากที่มีลักษณะซ้ำ ๆ เหมือนกันทุกชิ้น ใช้เวลาตกแต่งไม่นานรวมถึงไม่ต้องใช้ช่างระดับฝีมืออีกด้วย จึงเป็นเทคนิคที่ใช้กันมากตามแหล่งผลิตในภาคเหนือ ผู้วิจัยศึกษาและสอนด้านการสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์ อีกทั้งมีประสบการณ์ในการสร้างงานศิลปะเครื่องปั้นดินเผามานานกว่า 20 ปี ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์ของความรู้ทั้ง 2 สาขาที่น่าจะเอื้อประโยชน์ต่อกันได้ จึงเกิดความคิดที่จะนำเอาความรู้ทางศิลปะภาพพิมพ์เข้าไปประยุกต์ใช้ในงานเครื่องปั้นดินเผา ให้เกิดคุณค่าทางความงามมากขึ้น แม้อาจจะตอบสนองไม่ได้ทั้งหมดเพราะการตกแต่งผลิตภัณฑ์บางชิ้นจำเป็นต้องใช้ช่างฝีมือระดับสูงเข้ามาจัดการ แต่ประสบการณ์ที่พบเห็นการขาดแคลนนักออกแบบและช่างฝีมือในโรงงานส่วนใหญ่ของภาคเหนือ ทำให้ผู้คิดว่าเทคนิคภาพพิมพ์บางเทคนิคน่าจะเข้ามาชดเชยการขาดแคลนดังกล่าวได้ ทั้งผลของเทคนิคภาพพิมพ์เองก็ให้รสชาติทางศิลปะได้อีกรสชาติหนึ่ง เช่นกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อเป็นการศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของการใช้เทคนิคแม่พิมพ์นูน-ภาพพิมพ์บนงานเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือ
- 2) เป็นการศึกษารวบรวมความรู้เกี่ยวกับเทคนิคแม่พิมพ์นูน-ภาพพิมพ์ที่ใช้ในงานเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือ
- 3) เป็นการศึกษาทดลองและสร้างสรรค์งานศิลปะเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้เทคนิคแม่พิมพ์นูน-ภาพพิมพ์ผสมผสานกับเครื่องปั้นดินเผา

ขอบเขตการวิจัย

เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวกับการใช้เทคนิคแม่พิมพ์นูน-ภาพพิมพ์บนงานศิลปะเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือของประเทศไทยและนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในงานสร้างสรรค์งานศิลปะเครื่องปั้นดินเผาที่ใช้เทคนิคแม่พิมพ์นูน-ภาพพิมพ์เข้ามาผสมผสาน ซึ่งขอบเขตพื้นที่ของการศึกษาจะครอบคลุมเฉพาะ โรงงานอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาในเขตจังหวัดเชียงใหม่และลำปางซึ่งเป็นแหล่งใหญ่ที่สุดของภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือ เอกสารรายชื่อ โรงงานและลักษณะของผลิตภัณฑ์ตลอดจน การตกแต่ง กำหนดแหล่งข้อมูล

ภาคสนามจากโรงงานเครื่องปั้นดินเผา ศึกษารวบรวมข้อมูลด้วยการถ่ายภาพลักษณะของ การตกแต่ง ตั้มภาพณ์ประเด็นที่เกี่ยวข้อง จัดกลุ่มข้อมูลและวิเคราะห์ ทดลองทางเทคนิคแม่พิมพ์ นูน-ภาพพิมพ์ในงานเครื่องปั้นดินเผา เลือกเทคนิคมาใช้สร้างสรรค์งานเครื่องปั้นดินเผา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ได้ความรู้เกี่ยวกับเทคนิคแม่พิมพ์นูน-ภาพพิมพ์บนงานเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือ
- 2) ทำให้ได้ผลงานทางศิลปะที่เป็นตัวอย่างของการเรียนการสอน ทั้งในสาขาวิชาภาพพิมพ์ และสาขาออกแบบในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ
- 3) ทำให้เป็นตัวอย่างของการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาต่อ โรงงานเครื่องปั้นดินเผา ทั่ว ๆ ไป

คำนิยามศัพท์

Air brush	พู่กันลม
Biscuit firing	การเผาดิบ
Celadon ware / Green ware	ภาชนะเคลือบสีเขียว
Ceramic	เครื่องปั้นดินเผา
Coiling technique	การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์แบบขด
Crackle glaze	เคลือบราน
Collagraph	แม่พิมพ์วัสดุปะติด
Drypoint	เทคนิคหนึ่งของแม่พิมพ์โลหะที่ใช้
Earthen ware	เหล็กแหลมขูดสร้างแม่พิมพ์
Engobe	เครื่องปั้นดินเผาเนื้อดินแดง
Engraving	เทคนิคการปิดทับด้วยน้ำดิน
Etching	การแกะลาย
Glazed stoneware	เทคนิคแม่พิมพ์โลหะที่ใช้น้ำกรด
Hardground	เครื่องถ้วยเคลือบเนื้อแกร่ง
Inlaid	เทคนิคแม่พิมพ์โลหะที่ใช้กรดกัดตาม
Monochromes glaze ware	รอยเส้นบนแม่พิมพ์
Open bite	เทคนิคการฝังร่องรอยด้วยน้ำดิน
Onglaze colour, Overglaze colour	ภาชนะเคลือบสีเขียว
	เทคนิคแม่พิมพ์โลหะที่ใช้น้ำกรดกัดสร้าง
	ความสูงต่ำของแม่พิมพ์
	สีบนเคลือบ

Photo etching	แม่พิมพ์โลหะที่ใช้ภาพถ่ายมาทำฟิล์ม ต้นแบบ
Photo silk screen	แม่พิมพ์ตะแกรงไหมที่ใช้ภาพถ่ายมาทำ ฟิล์มต้นแบบ
Press mold	แม่พิมพ์กด
Relief	นูน, รูปนูน
Ram press	เครื่องอัดขึ้นรูปแรงดันสูง
Roller stamp	ลูกกลิ้งประทับลาย
Slip	น้ำดิน
Slip casting	การหล่อแบบเท, กลวง, หล่อน้ำดิน
Stone ware	ภาชนะประเภทเนื้อแกร่ง
Throwing	การขึ้นรูปผลิตภัณฑ์ด้วยแป้นหมุน
Underglaze colour	สีใต้เคลือบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บทที่ 2

ประวัติความเป็นมาของการตกแต่ง เครื่องปั้นดินเผาภาคเหนือ

สมัยโบราณ

ในดินแดนที่เป็นที่ตั้งของประเทศไทยปัจจุบันนี้ ได้มีการค้นพบเครื่องปั้นดินเผาโบราณ กระจายอยู่หลายแห่ง อายุความเก่าแก่หรือพัฒนาการของการทำเครื่องปั้นดินเผาในแต่ละแห่งก็ไม่พร้อมกันซึ่งเป็นไปตามพัฒนาการของแต่ละสังคม อย่างไรก็ตามเครื่องปั้นดินเผาเป็นภาชนะที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้สอยในการดำรงชีวิต เป็นหลักฐานความเจริญทางวัฒนธรรม เครื่องปั้นดินเผาเหล่านี้มีการพัฒนาทางด้านรูปทรง เทคนิคการผลิตที่ดีขึ้นตามวันเวลาที่ผ่านไป บางแหล่งก็เป็นเตาที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาแล้วส่งไปแลกเปลี่ยนค้าขายกับดินแดนที่ห่างไกล แต่บางแห่งที่ขุดพบเครื่องปั้นดินเผาก็ยังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นของที่ผลิตขึ้นในดินแดนนั้นเอง เพราะไม่พบซากของเตาเผาที่เป็นแหล่งผลิต บางครั้งก็พบเครื่องปั้นดินเผาจากจีนและเวียดนามเข้ามาปะปนอยู่ด้วย

การตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาให้มีลวดลายต่าง ๆ เกิดขึ้นมานานแล้ว พร้อม ๆ กับการผลิตภาชนะเหล่านั้น น่าจะเป็นการตกแต่งให้น่าดูน่าใช้มากกว่าจะคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอย อาจเป็นการรูดขีดของช่างปั้นที่เกิดขึ้นมาในขณะที่กำลังทำการปั้นอยู่ เพราะลักษณะของลวดลายตกแต่งบางอย่างดูง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน เช่น การใช้ไม้หรือไม้ไผ่ขนาดเล็กบาง กดและขีดลงบนผิวหน้าของภาชนะดินดิบซึ่งยังไม่แข็งตัว หรือการใช้เชือกกดทาบลงไปบนผิวหน้าของภาชนะดินดิบซึ่งปั้นเสร็จใหม่ ๆ ทำให้เกิดเป็นลายพื้นผิวของเชือกรอบ ๆ ภาชนะดังกล่าวจะเห็นตัวอย่างได้จากเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี โดยเฉพาะยุคที่เก่าแก่ที่สุด ได้แก่เครื่องปั้นดินเผาระยะที่ 1 ของสมัยต้น หรือราว ๆ 5,600 – 4,500 ปีมาแล้ว¹ (ภาพประกอบหมายเลข 1)

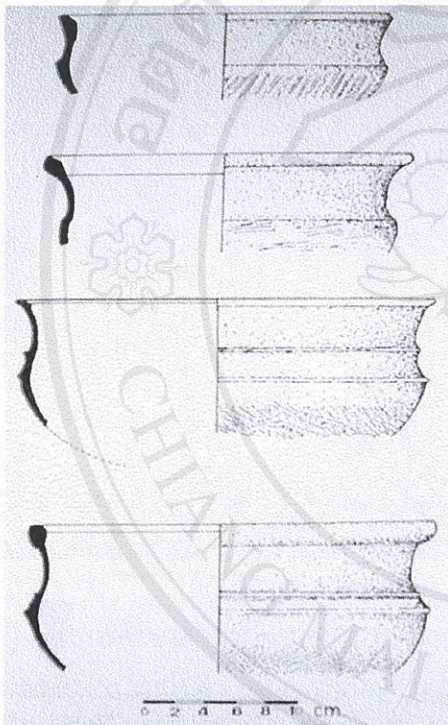
ภาพประกอบหมายเลข 1

ภาชนะดินเผาสีดามีลายขีดสมัยต้น อายุ 5,600-3,000 ปี สูง 21.5 ซม. ปากกว้าง 26.5 ซม. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บ้านเชียง (ภาพและข้อมูลคัดจากหนังสือมรดกบ้านเชียง, กรมศิลปากร)

¹ กรมศิลปากร. มรดกโลกบ้านเชียง หน้า 14

ก่อนที่จะพัฒนามาใช้การวาดหรือเขียนด้วยสีดินเป็นลายในยุคต่อ ๆ มา ในภาคเหนือมีหลักฐานเก่าแก่อยู่ที่แหล่งขุดค้นวัดพระธาตุหริภุญไชย จังหวัดลำพูน พบชิ้นส่วนเครื่องปั้นดินเผาในชั้นดินที่ทับถมกัน อันเป็นส่วนลึกของชั้นดินที่มีหลักฐานการอยู่อาศัยแรกเริ่มของมนุษย์ในบริเวณนั้น เครื่องปั้นดินเผาที่พบนั้นมีลักษณะผิวหยาบเผาที่อุณหภูมิต่ำมีการตกแต่งเป็นเส้นนูน 1 – 3 เส้น ช่วงล่างของเส้นลงมาตกแต่งด้วยลายเรือกทาบ ลายขูดขีด หรือลายเครื่องจักสานเป็นรูปแบบที่แพร่หลายในวัฒนธรรมทวารวดีในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ราวพุทธศตวรรษที่ 13 – 16² (ภาพประกอบหมายเลข 2)

ภาพประกอบหมายเลข 2

ภาชนะดินเผาที่ขุดพบบริเวณหน้าวัดพระธาตุหริภุญไชย ชั้นการอยู่อาศัยระยะแรก เป็นแบบที่พบในชั้นดินระดับเดียวกันในสถานที่ต่างๆของจังหวัดลำพูน แสดงถึงการตกแต่งด้วยการขูดขีดและการปั้นเป็นเส้นนูน

ที่มา : การศึกษาร่องรอยอารยธรรมโบราณจากหลักฐานทาง โบราณคดีในเขตจังหวัดลำพูนก่อนพุทธศตวรรษที่ 19 : รายงานการวิจัย, ผาสุข อินทราวุธ และคณะ, 2536.

(คัดลอกภาพและข้อมูลจาก โบราณคดีล้านนา. สายันต์ ไพเราะญจิตร : บรรณาธิการ หน้า 164)

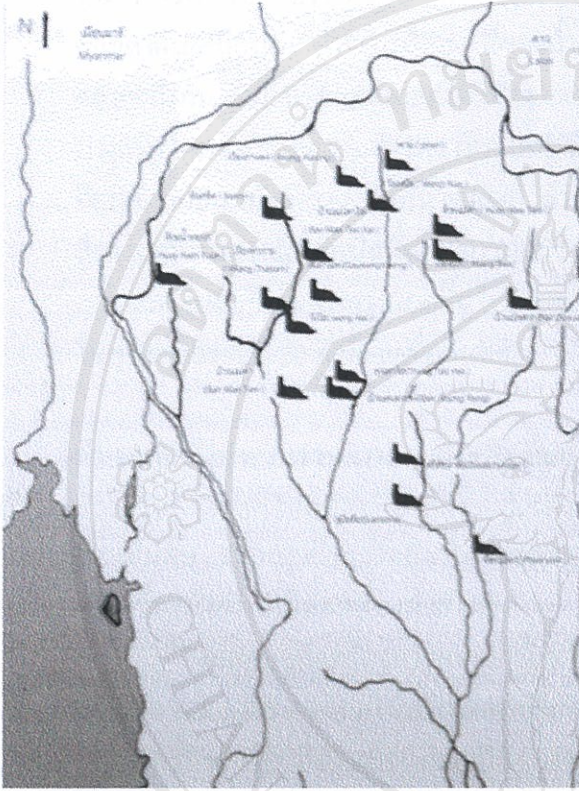
ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นที่รู้จักกันในนามของคำว่า “ ล้านนา ” ได้แก่ดินแดนหรือชุมชนในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนบน ที่ราบลุ่มแม่น้ำกกอันเป็นที่ตั้งของเมืองเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา ลำพูน ลำปาง รวมไปถึงเขตเมืองแพร่ น่าน และบางส่วนของจันทวนได้ พม่า ลาว อีกด้วย บ้านเมืองในกลุ่มวัฒนธรรมล้านนาได้เจริญรุ่งเรืองอยู่ในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21 – 22³ จากการสำรวจของกรมศิลปากรพบว่ามีแหล่งเตาเครื่องถ้วยจำนวนมากตั้งกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย เช่น แหล่งเตาเผาสัน

² สายันต์ ไพเราะญจิตรและสุภมาส ดวงสกุล. ความสัมพันธ์ของแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนล้านนากับปัจจัยทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในกลุ่มน้ำแม่กวง โบราณคดีล้านนา หน้า 78

³ สุรพล คำริห์กุล. ล้านนา หน้า 9

กำแพง แหล่งเตาเผาสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ แหล่งเตาเผาเวียงกาหลง แหล่งเตาเผาพาน จังหวัด
เชียงราย แหล่งเตาเผาวังเหนือ จังหวัดลำปาง และแหล่งเตาเผาห้วยแม่คำ จังหวัดพะเยา เป็นต้น⁴
(ภาพประกอบหมายเลข 3)

ภาพประกอบหมายเลข 3

แผนที่ประเทศไทยแสดงตำแหน่ง
แหล่งผลิตเครื่องถ้วยชามสมัยโบราณในภาค
เหนือ (ภาพและข้อมูลจากหนังสือการประชุม
ทางวิชาการเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยและพัฒนา
หน่วยเทคโนโลยีเซรามิกเนื้อดินและเคลือบ
กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี)

ในการศึกษาความเป็นมาของการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาเหล่านั้น ผู้วิจัยได้เน้นถึงอายุความ
เก่าแก่ของแต่ละแหล่งเตา เพราะเป็นปัญหาทางวิชาการที่ยังไม่ยุติ กล่าวคือ⁵

“การค้นพบเครื่องปั้นสังคโลกแบบลพบุรี และเตาเผาที่อำเภอบ้านกรวด
จังหวัดบุรีรัมย์ ทำให้ข้าพเจ้าได้ขบคิดใหม่ เกี่ยวกับเครื่องสังคโลกที่พบในประเทศไทย
แต่ก่อนมีทฤษฎีที่เชื่อกันว่า สังคโลกนั้นมีที่สุโขทัยก่อน ต่อมาในสมัยอยุธยา
พระยาเชลียงเป็นกบฏ ได้กวาดต้อนผู้คนอพยพครอบครัวไปขึ้นกับพระเจ้าติโลกราช
แห่งล้านนา บรรดาช่างปั้นถ้วยชามสังคโลกจึงไปตั้งหลักแหล่งอยู่ทางเมืองเหนือ
ทำให้เกิดเตาเผาสังคโลกกันที่เมืองเหนือหลายแห่ง ขณะนี้ทฤษฎีนี้ดูจะล้าสมัย เสียแล้ว
ได้มีผู้เชี่ยวชาญทางเรื่องสังคโลกหลายท่าน โดยเฉพาะอาจารย์เสริมศักดิ์ นาคบัว
จากมหาวิทยาลัยศิลปากรให้ข้อคิดว่า เตาเผาเครื่องสังคโลกทางเมืองเหนือส่วนมาก
เป็นเตาดิน ดูแตกต่างจากเตาทางสุโขทัยและเชลียงซึ่งเป็นเตาอิฐ เมื่อพิจารณาในเรื่อง

⁴ ปรีวรรต ธรรมาปริชากร และกฤษณา พิณศรี. ศิลปะเครื่องถ้วยในประเทศไทย หน้า 50

⁵ ศรีศักร วัลลิโภดม. เครื่องสังคโลก. วารสารเมืองโบราณ ฉบับที่ 4 ปีที่ 1 กรกฎาคม – กันยายน 2518 หน้า 36-37

เทคนิคต่าง ๆ แล้ว เตาสังคโลกของทางเหนือมีลักษณะที่ลำหลังหรือเก่าแก่กว่า เตาทางสุโขทัย ข้าพเจ้าเริ่มเห็นด้วยกับอาจารย์เสริมศักดิ์ นาคบัว เพราะแลเห็นความคล้ายคลึงกันหลาย ๆ อย่าง ระหว่างเตาบ้านกรวดซึ่งมีอายุค่อนข้างแน่นอนกับเตาที่พบทางภาคเหนือ ประการแรก ทั้งเตาบ้านกรวดและเตาทางเมืองเหนือ ส่วนมากเป็นเตาดินเหมือนกัน ประการที่สอง สีของน้ำยาเคลือบระหว่างเตาทั้งสองเขตก็คล้ายคลึงกัน คือมีเครื่องเคลือบชนิดสีน้ำตาลแก่ สีเขียวอ่อน สีขาวนวล และบางแห่งโดยเฉพาะที่เตาสันกำแพง เชียงใหม่ มีเคลือบสองสีในภาชนะเดียวกัน คือสีเขียวอ่อน หรือสีขาว กับสีน้ำตาลแก่ ข้าพเจ้าใคร่สรุปในที่นี้ว่า เตาเผาเครื่องสังคโลกที่พบทางเมืองเหนือนั้นมีมานานแล้ว อย่างน้อยก็ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 ลงมาและไม่จำเป็นต้องแพร่หลายขึ้นไปจากทางเมืองสุโขทัย หรือทางเมืองเซียงในพุทธศตวรรษที่ 20 ดังที่เคยเชื่อกันอยู่”

ด้วยเหตุนี้ จึงมุ่งรวบรวมการตกแต่งผลิตภัณฑ์โดยเทคนิคแม่พิมพ์นูน-ภาพพิมพ์ ตัดส่วนที่เป็นการวาดระบายออกไปแม้จะมีตัวอย่างอยู่มากมายในบางแหล่งเตา เช่น เตาสังคโลก เตาเวียงกาหลง เป็นต้น จะกล่าวถึงความสัมพันธ์ของเทคนิคการใช้ในบางแหล่ง ถ้ามีหลักฐาน เช่น อิทธิพลของเครื่องถ้วยจีนที่มีต่อเครื่องถ้วยไทย⁶

“...เคยพบเศษเครื่องลายครามสมัยราชวงศ์หมิงตอนต้น รัชกาลพระเจ้าชานเต๋อ ค.ศ.1426 – 1436 ในบริเวณเตาสันกำแพงอีกด้วย ต่อมาในต้นปี พ.ศ. 2528 ได้พบเครื่องถ้วยจีนที่อำเภอแม่ก้อยเป็นของราชวงศ์ ชุง – หยวน คือพวกเซลาดอนจากเตาหลงฉวน และลายครามของสมัยราชวงศ์หมิง โดยพบรวมอยู่กับเครื่องถ้วยของเตาล้านนา...

...แต่อิทธิพลจากศิลปะจีนนี้ มิได้ปรากฏเฉพาะในเรื่องเครื่องถ้วยอย่างเดียว แต่ยังปรากฏในลวดลายของอาคารสถาปัตยกรรมอย่างเด่นชัด มากกว่าเครื่องถ้วยเสียอีก

จากหลักฐานดังกล่าวเหล่านี้ พอจะยืนยันได้ว่า เครื่องถ้วยสังคโลกจากสุโขทัยและเครื่องถ้วยสันกำแพง เครื่องถ้วยเวียงกาหลง ฯลฯ จากล้านนานั้น ได้รับอิทธิพลจากเครื่องถ้วยของจีนอย่างเห็นได้ชัด ”

ผู้วิจัยเชื่อว่าการติดต่อระหว่างชุมชนต่อชุมชนในอดีตมีอยู่ตลอดเวลา อาจผ่านการค้าขายแลกเปลี่ยน การเผยแพร่ศาสนา ด้วยเหตุนี้จึงมีการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดทางศิลปวัฒนธรรมให้กันและกันเป็นธรรมดา โดยเฉพาะบ้านเมืองหรือชุมชนที่อยู่ไม่ห่างไกลกันมากนัก

⁶ ณีภูภัทร จันทวิช. เครื่องถ้วยจีนที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย หน้า 234 และ 445

จึงได้กล่าวถึงเฉพาะเทคนิคการตกแต่งของแต่ละเตาโบราณในเขตภาคเหนือตอนบน โดยเรียงลำดับไปตามชื่อจังหวัดเท่านั้น

เครื่องถ้วยสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

แหล่งเตาเครื่องปั้นดินเผาสันกำแพงถูกค้นพบเป็นครั้งแรก โดยคุณไกรศรี นิมมานเหมินทร์ ต่อมากรมศิลปากรได้ส่งเจ้าหน้าที่ไปสำรวจจุดค้นพบเตาเผาหลายแห่งในบริเวณเขตตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เช่น เตาเผาอบง เตาเผาจำป่าบอน เตาเผาต้นแหน เตาเผาห้วยป่าไร่ เตาเผาห้วยบวกบับ เป็นต้น⁷

การตกแต่งที่พบในเครื่องถ้วยสันกำแพงประเภทที่เคลือบสีเขียวมักใช้การเซาะร่องลึกบริเวณตัวงานด้านในเรียงรายขนานกันเป็นแนวตั้งรอบ ๆ ขอบพื้นงาน ส่วนก้นพื้นงานกดประทับเป็นลายปลาตู้ (ภาพประกอบหมายเลข 4) นอกจากนี้เป็นการเขียนสีใต้เคลือบ

ภาพประกอบหมายเลข 4

งานปากกว้าง เตาสันกำแพง
ตัวงานชุดสลักลายเส้นขนานกันในแนวตั้ง
ก้นงานกดประทับลายปลาตู้ (ภาพและข้อมูล
จากหนังสือศิลปะเครื่องถ้วยในประเทศไทย)

เครื่องถ้วยวังเหนือ จังหวัดลำปาง

แหล่งเตาอยู่ที่บ้านไผ่เหนือ ตำบลแม่พริก อำเภอวังเหนือ จังหวัดลำปาง ห่างจากตัวอำเภอไปทางทิศใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร ผลิตภัณฑ์ของเตาวังเหนือเกือบทั้งหมดเป็นประเภทเคลือบเขียวแบบเซลาดอน ส่วนใหญ่เป็นงานขนาดต่างๆ การตกแต่งได้แก่การทำขอบปากเป็นจิบหยักเป็นรูปดอกไม้ ด้านในตัวงานเซาะเป็นร่อง เมื่อเผาเคลือบก็จะเกิดการขังเป็นน้ำหนักเข้มภายในตัวงาน (ภาพประกอบหมายเลข 5)

⁷ ปวีรพรต ธรรมาปรีชากร และกฤษฎา พิณศรี. เรื่องเดียวกัน หน้า 50 - 51

ภาพประกอบหมายเลข 5

จานปากกว้าง จากแหล่งเตาวังเหนือ จังหวัดลำปาง ปั้นขูดขอบจานเป็นรอยหยัก คล้ายกลีบดอกไม้ ด้านในตัวจานเขาระ่องรอบๆ ทำให้น้ำเคลือบแข็งเป็นสีเข้ม(ภาพและข้อมูลจากหนังสือศิลปะเครื่องถ้วยในประเทศไทย)

เครื่องถ้วยเวียงกาหลง จังหวัดเชียงราย

อยู่ที่ตำบลหัวฝาย อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ใกล้ๆ กับแหล่งเตาที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผา นั้น มีเมืองโบราณชื่อเวียงกาหลง ตั้งอยู่บนที่ลาดเชิงเขาสูงกว่าหมู่บ้านหัวฝายไปทางทิศตะวันออก แหล่งเตาเวียงกาหลงเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคเหนือ เพราะพบว่ามีจำนวนของเตาอยู่หนาแน่นทางด้านตะวันออกของเวียงกาหลง ซึ่งเป็นภูมิประเทศแบบป่าเขาและทางด้านเชิงเขาติดกับที่ราบทางทิศตะวันตก ก็พบเตาเผากระจายอยู่หลายแห่ง⁸ จำนวนเตาเผาที่มีมากและการค้นพบเศษเครื่องถ้วยเวียงกาหลงในชุมชนที่ห่างไกลออกไป เช่น เมืองลี้โบราณ⁹ ในเขตจังหวัดลำพูน เมืองพะเยา¹⁰ เมืองสรอง¹¹ ในเขตจังหวัดแพร่ ด้วยเหตุนี้จึงสันนิษฐานได้ว่าแหล่งเตาเผาเครื่องถ้วยที่เวียงกาหลงควรเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาเพื่อการส่งออกไปขายยังดินแดนบ้านเมืองอื่นๆ มากกว่าจะผลิตเพียงเพื่อใช้สอยในชุมชนของตน

ความสำคัญอีกประการหนึ่งของเครื่องถ้วยเวียงกาหลง คือ คุณภาพที่เด่น ได้แก่ การขึ้นรูปที่มีเนื้อดินบางและเป็นภาชนะที่มีน้ำหนักเบา นอกจากนี้แบบของลวดลายตกแต่งเขียนสีดำได้เคลือบยังเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของเครื่องถ้วยเวียงกาหลงอีกด้วย¹²

ในส่วนการตกแต่งที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้ได้แก่การตกแต่งด้วยการขูดขีดเป็นลายลงไปบนเนื้อดินดิบ แล้วเคลือบด้วยน้ำเคลือบสีเขียวใส ค่อนข้างบางทำให้มองเห็นลวดลายที่ขูดขีดได้ชัดเจน (ภาพประกอบหมายเลข 6)

⁸ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. เมืองและแหล่งชุมชนโบราณในล้านนา หน้า 159.

⁹ เรื่องเดียวกัน หน้า 202.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน หน้า 205.

¹¹ เรื่องเดียวกัน หน้า 231.

¹² ปวีรบรรต ธรรมมาปริชากรและกฤษณา พิณศรี เรื่องเดียวกัน หน้า 53.

ภาพประกอบหมายเลข 6

จานปากกว้าง เตาเวียงกาหลง
ตัวงานชุคซิดลายกลีบบัวขนาดใหญ่ ก้นงาน
ชุคซิดลายคล้ายดอกไม้สีกลีบน้ำเคลือบสีเขียว
ใส (ภาพและข้อมูลจากหนังสือศิลปะเครื่อง
ถ้วยในประเทศไทย)

เครื่องถ้วยพาน จังหวัดเชียงราย

แหล่งเตาเครื่องถ้วยพานนั้นอยู่ที่บ้านโป่งแดง ตำบลทรายขาว อำเภอพาน จังหวัด
เชียงราย ผลิตภัณฑ์จำพวกถ้วยชาม จาน กระปุก กุณโท กุณที และตุ๊กตารูปสัตว์ต่าง ๆ
รูปทรงของเครื่องถ้วยส่วนใหญ่มีลักษณะคล้ายกับเครื่องถ้วยเวียงกาหลง แต่การเคลือบจะเคลือบ
ด้วยสีเขียวแบบเซลาดอนและไม่มีการตกแต่งด้วยการเขียนลายสีดำได้เคลือบ¹³ มีการตกแต่งด้วย
การชุคซิดเนื้อดินบนภาชนะให้เป็นลายดอกไม้ ลายก้นหอย ลายเส้นวงกลม เป็นต้น
เนื่องจากน้ำเคลือบเป็นสีเขียวใส จึงทำให้มองเห็นลายชุดตกแต่งได้ชัดเจน (ภาพประกอบหมายเลข
7)

ภาพประกอบหมายเลข 7

งานเคลือบสีเขียวขนาดใหญ่ ชุคซิด
ลายหงส์คู่ ผลิตจากเตาโป่งแดง อำเภอพาน
จังหวัดเชียงราย ศิลปะล้านนาราวพุทธ
ศตวรรษที่ 20-21 (ภาพและข้อมูลจากหนังสือ
ศิลปะเครื่องถ้วยในประเทศไทย)

¹³ ปรีวรรต ธรรมาปริชากรและกฤษฎา พิณศรี เรื่องเดียวกัน หน้า 57

เครื่องถ้วยหริภุญไชย และ เครื่องถ้วยลำพูน จังหวัดลำพูน

เป็นการศึกษาถึงเครื่องถ้วยโบราณสมัยหริภุญไชย ซึ่งมีมาก่อนการก่อตั้งอาณาจักรล้านนา และกลุ่มเครื่องถ้วยสมัยหลัง (อาจอยู่ในสมัยล้านนา?) กลุ่มหนึ่งที่พบในเขตจังหวัดลำพูน แต่กลุ่มหลังนี้ยังไม่พบแหล่งผลิตและไม่ทราบความเป็นมาที่แน่ชัด เพียงแต่มีลักษณะบางอย่างที่ชวนให้คิดถึงความเกี่ยวข้องระหว่างเครื่องถ้วย 2 กลุ่มนี้ เช่นลักษณะของรูปทรงโดยรวม ลักษณะที่เป็นเครื่องปั้นเนื้อดินแดงไม่เคลือบ และลักษณะของการตกแต่งบางอย่าง เป็นต้น

เมืองลำพูนหรือเมืองหริภุญไชยเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งในภาคเหนือ เชื่อกันว่ามีกำเนิดความเป็นมาเก่าแก่ก่อนที่พญามังรายจะได้สร้างนครเชียงใหม่เป็นเมืองหลวงของราชอาณาจักรล้านนาด้วยเหตุผลว่า¹⁴

“.....เรื่องราวของเมือง(หริภุญไชย) นี้มีบันทึกในเอกสารและตำนานต่าง ๆ เป็นต้นว่า ชินกาลมาลีปกรณ์ จามเทวีวงศ์ ตำนานมูลศาสนา โดยกล่าวไปในแนวเดียวกันว่าเมืองนี้มีพระนางจามเทวีเป็นปฐมกษัตริย์ซึ่งนางเสด็จมาจากเมืองละโว้เมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 - 13 และผลจากการศึกษาในระยะแรกพบว่าหลักฐานเอกสารดังกล่าวมีข้อขัดแย้งกับหลักฐานของศิลาจารึกและโบราณวัตถุสถาน อาทิเช่น จารึกอักษรมอญ 7 หลัก ที่พบมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 14

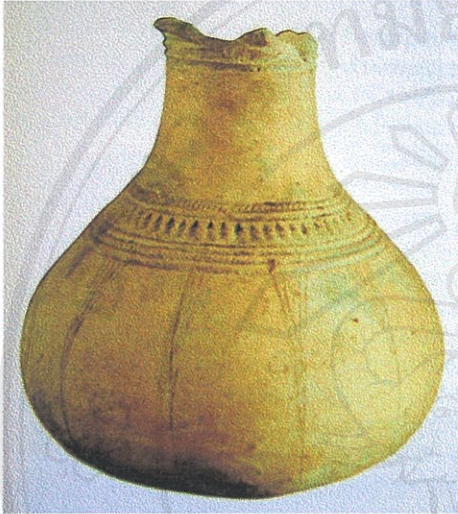
และผลของการขุดค้นทางโบราณคดีโดยโครงการโบราณคดีประเทศไทย (ภาคเหนือ) ในปี พ.ศ.2528 พบว่ามีหลักฐานโบราณวัตถุบางอย่าง มีความคล้ายคลึงกับศิลปกรรมแบบทวารวดีแถบภาคกลาง ซึ่งมีอายุในราวพุทธศตวรรษที่ 15 - 17 แทบทั้งสิ้น แต่เมื่อคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากรได้ดำเนินการขุดค้นเมื่อไม่นานมานี้พบว่า ชุมชนโบราณที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ระยะแรกอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 13-14 โดยมีความสัมพันธ์กับกลุ่มวัฒนธรรมสมัยทวารวดีในกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาอย่างไรก็ตามการขุดค้นทางโบราณคดีในบริเวณใกล้เคียงกับเมืองหริภุญไชยพบว่า ก่อนหน้าที่กลุ่มวัฒนธรรมหริภุญไชยจะเข้ามา มีบทบาท มีร่องรอยหลักฐานของกลุ่มชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ดำรงชีพอยู่ในสังคมเกษตรกรรมระยะหลังปรากฏให้เห็น กล่าวคือได้ขุดพบโครงกระดูกมนุษย์ที่บ้านวังไฮ อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน ซึ่งเชื่อว่าเป็นของกลุ่มคนสมัยก่อนประวัติศาสตร์รุ่นสุดท้ายในดินแดนล้านนา ”

แหล่งผลิตของเครื่องปั้นดินเผาหริภุญไชยนี้พบอยู่ที่บ้านวังไฮ ตำบลเวียงยอง อำเภอเมือง และที่บ้านศรีฮ้อย ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน แหล่งเตาเผาทั้ง 2 นี้ตั้งอยู่ริมน้ำแม่กวง แต่คนละฝั่งแม่น้ำ ผลิตกันจากแหล่งเตาเผาสมัยหริภุญไชยนี้มีอายุอยู่ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16

¹⁴ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, เรื่องเดียวกัน หน้า 195

- 18¹⁵ เป็นเครื่องปั้นดินเผาเนื้อดินออกสีเหลืองนวลสีน้ำตาลอ่อนไม่เคลือบแต่ตกแต่งด้วย
น้ำดินสีแดง การตกแต่งที่พบมากได้แก่การชุคขีดเป็นรอยไปรอบๆภาชนะและขีดเป็นเส้นในแนว
ตั้งที่ด้านข้างลำตัว รวมถึงการขีดเป็นรอยคล้ายฟันปลาซ้อนๆกันที่ไหล่ของภาชนะ เป็นต้น
(ภาพประกอบหมายเลข 8)

ภาพประกอบหมายเลข 8

(ภาพและข้อมูลจากหนังสือศิลปะ
เครื่องถ้วยในประเทศไทย)

นอกจากนี้ยังพบว่ายังมีแหล่งชุมชนซึ่งมีลักษณะเป็นเมืองโบราณอยู่ในตำบลลี่ อำเภอลี้
จังหวัดลำพูน ซึ่ง “...เป็นเมืองโบราณที่ตั้งอยู่ในชัยภูมิที่เหมาะสมในเส้นทางคมนาคมติดต่อ
ระหว่างภาคเหนือตอนบนกับภาคเหนือตอนล่าง มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ถือเป็นเมือง
หน้าด่านที่สำคัญแห่งหนึ่งของล้านนา”¹⁶

ได้มีการสำรวจพบเศษเครื่องเคลือบสีเขียว สีเขียวใส และเศษเครื่องถ้วยเวียงกาหลง
ในบริเวณเมืองลี่¹⁷ ไม่มีรายละเอียดของการตกแต่งภาชนะเหล่านั้นเพราะมีลักษณะเป็นเศษ
ชิ้นส่วนแตกหักขนาดเล็กๆ อย่างไรก็ตามจากภาพที่ตีพิมพ์ในหนังสือที่อ้างอิงนี้พบว่า
เศษภาชนะบางชิ้นมีการตกแต่งขอบและภายในพื้นที่ก้นภาชนะด้วยการชุคขีดเนื้อดินเป็นเส้นรอบ
วงกลม รอบๆ ซ้อนกันก่อนจะทำการชุเคลือบ ส่วนภาชนะที่เป็นเครื่องถ้วยจากเวียงกาหลงนี้มี
การวาดลวดลายได้เคลือบตามลักษณะทั่วไปของเครื่องถ้วยเวียงกาหลง

“...มีเครื่องปั้นดินเผาชนิดไม่เคลือบอยู่กลุ่มหนึ่ง ส่วนมากเป็นกุ่มโตะหรือน้ำดิน
ลักษณะการขึ้นรูปบาง สีส้มแบบเผาไฟอ่อนธรรมดา ตกแต่งด้วยการเขียนลายสีดำ และสีขาว
หรือชุคขีดแล้วฝัง (Inlaid) ลายด้วยน้ำดินสีขาวเป็นลวดลายต่าง ๆ เช่น ลายดอกไม้ก้านขด ลาย
ใบไม้ ลายดอกพิกุล ลายรูปสัตว์ ตลอดจนลายเรขาคณิตต่างๆ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีที่ยืนยันถึงแหล่ง

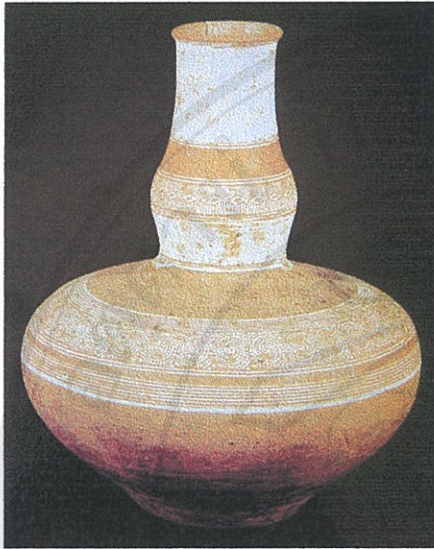
¹⁵ ปวิวรรต ธรรมาปริชากรและกฤษณา พิณศรี เรื่องเดียวกัน หน้า 25

¹⁶ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. เรื่องเดียวกัน หน้า 201.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน หน้า 201-202.

ผลิตเครื่องปั้นดินเผากลุ่มนี้ได้อย่างแน่นอน แต่โดยทั่วไปเชื่อกันว่า มีแหล่งผลิตอยู่ในบริเวณเขตจังหวัดลำพูน และมักเรียกกันว่า เครื่องปั้นดินเผาลำพูน ”¹⁸ (ภาพประกอบหมายเลข 9)

ภาพประกอบหมายเลข 9

น้ำตั้นดินเผา เนื้อดินสีส้ม เพราะบางครั้งตกแต่งด้วยน้ำดินสีขาว เป็นลายก้านขด ผลิตในลำพูนยังไม่มีกรขึ้นย่นแหล่งเผาที่แน่นอน ศิลปะล้านนา ราวพุทธศตวรรษที่ 19 – 20 (ภาพและข้อมูลจากหนังสือศิลปะเครื่องถ้วยในประเทศไทย)

ที่วัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง มีการสะสมเครื่องปั้นดินเผาซึ่งเป็นกุ่มโตะหรือน้ำตั้น อันมีลักษณะดังที่บรรยายไว้ข้างต้นนี้เป็นจำนวนมาก ยังไม่มีการศึกษาหรือสรุปได้ถึงประวัติความเป็นมาหรือแหล่งการผลิตเช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ก็จะเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนที่เมืองโบราณบริเวณอำเภอเกาะคา กับชุมชนที่เมืองโบราณหริภุญไชย ในด้านความเป็นเครือญาติหรือร่วมวัฒนธรรมสมัยเดียวกัน¹⁹ ทั้งเมื่อพิจารณาจากลักษณะทางภูมิประเทศหรือระยะทางการคมนาคมที่ไม่ห่างไกลกันภาษาชนน้ำตั้นที่วัดไหล่หินจึงน่าจะอยู่ในกลุ่ม “เครื่องปั้นดินเผาลำพูน” ด้วย

ลักษณะ โดยรวมของการตกแต่งน้ำตั้นที่วัดไหล่หิน

- การขูดขีดเป็นเส้นลงไปบนเนื้อดิน มีตั้งแต่เป็นลายกลมไปตามรูปทรงของภาชนะ เช่น บริเวณคอ ไหล่ ส่วนฐานหรือเชิงขีดเขียนเป็นเส้นในแนวคิงบนส่วนลำตัวที่กว้างสุดของภาชนะ
- การปั้นดินเป็นขอบคิ้วรอบๆคอหรือไหล่ของภาชนะ แล้วใช้ไม้กดลงไปเป็นจังหวะซ้ำๆ เกิดเป็นลวดลายตกแต่งไปรอบๆ
- การกดประทับด้วยพิมพ์ (ไม้หรือดินเผา?) เป็นลายรูปสัตว์ต่างๆ เช่น ช้างเรียงรายไปรอบๆ ลำตัวของภาชนะ หรือเป็นลวดลายเรขาคณิตง่ายๆ เรียงไปตามรอบๆปากหรือไหล่ รวมถึงกดเรียงรายไปตามแนวคิงข้างลำตัว เป็นต้น

¹⁸ ปวีรบรรต ธรรมาปริชากร และกฤษฎา พิณศรี เรื่องเดียวกัน หน้า 59.

¹⁹ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. เรื่องเดียวกัน หน้า 251.

- น้ำต้นเหล่านี้เป็นภาชนะที่ไม่เคลือบน้ำเคลือบเผาไฟไม่สูงมาก ด้วยเหตุนี้จึงมองเห็น ลวดลายการตกแต่งได้ชัดเจน
- อายุความเก่าแก่แน่นอนยังกำหนดไม่ได้ แต่ผู้วิจัยได้สันนิษฐานไปตามเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประเด็นการศึกษาจึงเน้นไปที่เทคนิคการตกแต่งด้วยกระบวนการทางภาพพิมพ์ที่มีอยู่ในผลงาน เท่านั้น (ภาพประกอบหมายเลข 10-25 ด้วยความอนุเคราะห์จากศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาภาคเหนือ ลำปาง)

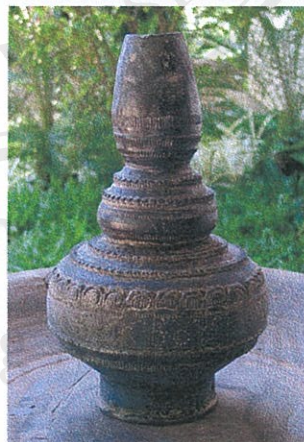
ภาพประกอบหมายเลข 10

ภาพประกอบหมายเลข 11

ภาพประกอบหมายเลข 12

ภาพประกอบหมายเลข 13

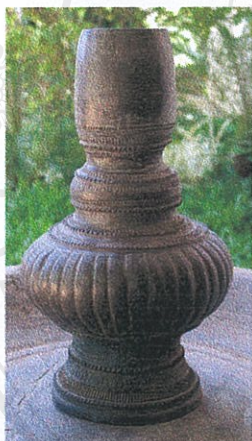

ภาพประกอบหมายเลข 14

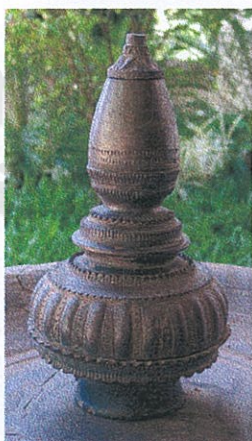
ภาพประกอบหมายเลข 15

ภาพประกอบหมายเลข 16

ภาพประกอบหมายเลข 17

ภาพประกอบหมายเลข 18

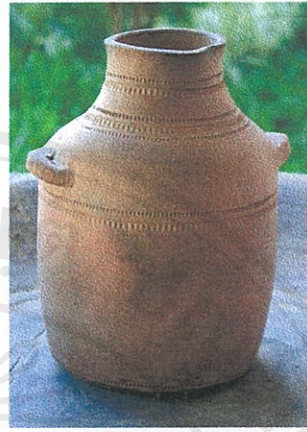

ภาพประกอบหมายเลข 19

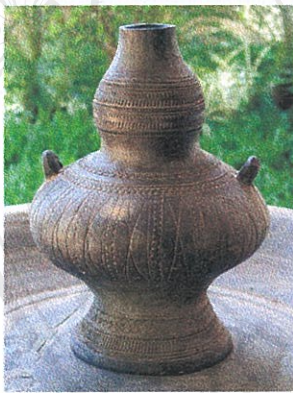

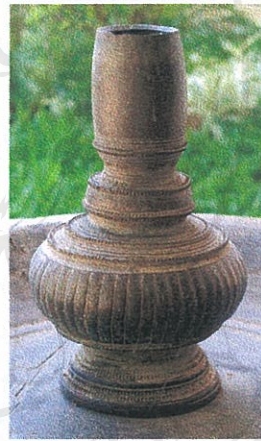
ภาพประกอบหมายเลข 20

ภาพประกอบหมายเลข 21

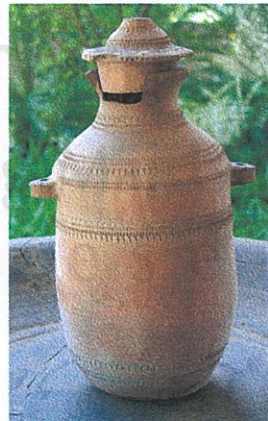
ภาพประกอบหมายเลข 22

ภาพประกอบหมายเลข 23

ภาพประกอบหมายเลข 24

ภาพประกอบหมายเลข 25

แหล่งเตาบ้านบ่อสวก อ.เมือง จ.น่าน

บริเวณที่พบกลุ่มเตาโบราณที่ผลิตเครื่องปั้นดินเผาขึ้นอยู่ที่ หมู่ที่ 10 ตำบลสวก อำเภอเมือง จังหวัดน่าน เป็นเนินดินอยู่ฝั่งทางใต้ติดลำน้ำสวก²⁰ จากการศึกษาสรุปความได้ดังนี้²¹

ประเภทของภาชนะที่ผลิต เป็นเครื่องถ้วยเคลือบเนื้อแกร่ง(glazed stoneware) ที่เป็นผลผลิตชนิดสำคัญและเป็นลักษณะเฉพาะของแหล่งเตาเมืองน่านบ้านบ่อสวก ประกอบด้วยภาชนะประเภท ชาม จาน พาน ไห ขวด ครก กระจุกขนาดเล็ก ตุ๊กตา รูปสัตว์ จี๋ แท่นปักได้ สากดินเผา ตุ่มถ่วงแห ฯลฯ

เนื้อดิน คือวัสดุสำคัญที่เป็นตัวภาชนะต่างๆ ลักษณะของเนื้อดินมีทั้งชนิดเนื้ออ่อน(earthenware) และชนิดเนื้อแกร่ง(stoneware) เนื้อดินค่อนข้างหยาบ มีรูพรุนในเนื้อดิน ความสามารถในการซึมน้ำตั้งแต่ระดับปานกลาง-น้อย ภาชนะประเภทชามมีส่วนผสมของหินบดสีขาวและดำปนอยู่ประมาณ 15-50% บางชิ้นมีเนื้อดินแกร่งมากถึงขั้นกึ่งพอร์ซเลน(Stoneware to high fire stoneware) เป็นกลุ่มที่มีเนื้อดินสีเทาขาวมักปั้นไม่หนาและเป็นภาชนะขนาดเล็ก ภาชนะประเภทไห เนื้อดินที่ค่อนข้างแกร่งถึงแกร่งมาก เผาไฟอุณหภูมิสูง เนื้อค่อนข้างหยาบ มีเม็ดหินบดและทรายหยาบปนอยู่ประมาณ 30-35% ความสามารถในการดูดซึมน้ำน้อย

เทคนิคการขึ้นรูป มีทั้งการใช้วิธีขด(coiling technique) และการใช้เป็นหมุน(throwing) หรือผสมด้วยการใช้วิธีขดแล้วแต่งรูปบนเป็นหมุน

การเคลือบ มีทั้งการเคลือบสีเขียว(Monochromes glaze ware)เป็นสีในชุดเทาอ่อน หรือเคลือบใสไม่มีสีจนถึงสีเขียวมะกอกอ่อนถึงเข้ม จัดอยู่ในกลุ่มเซลาดอนหรือภาชนะเคลือบสีเขียว(celadon ware / green ware) ส่วนประเภทไหเคลือบนั้นจะเคลือบด้วยน้ำเคลือบสีน้ำตาลแกมเขียวและสีน้ำตาลแกมดำ เนื่องด้วยส่วนใหญ่เป็นภาชนะในประเภทเนื้อแกร่ง(stoneware) อุณหภูมิของไฟที่ใช้เผาจึงน่าจะอยู่ประมาณ 1200 องศาเซลเซียสขึ้นไปตามการจำแนกประเภทภาชนะฯของศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาภาคเหนือ²²

การตกแต่ง เครื่องเคลือบจากแหล่งเตาบ้านสวกประเภทชามและจานนั้นเป็นภาชนะเคลือบสีเขียว(celadon ware / green ware) ส่วนใหญ่ไม่มีลวดลายตกแต่ง มีเพียงบางชิ้นที่มีลายกดประทับ และลายจุดขีดลูกคลื่นก่อนเคลือบอยู่ในชามด้วย²³ บางชนิดมีการตกแต่งด้วยการเขียนลายใต้เคลือบ(under-glazed painted ware) เป็นลายพืชและดอกไม้ด้วยสีดำ ทั้งด้านในและด้านนอกชาม คล้ายผลผลิตจากแหล่งเตาสุโขทัยและเตาเวียงกาหลง²⁴

ภาชนะที่มีการตกแต่งในวิธีการของเทคนิคแม่พิมพ์นูนภาพพิมพ์ค่อนข้างมากนั้น ได้แก่ ภาชนะประเภทไห ซึ่งมี 2 ประเภทคือ ไหธรรมดาและไหมีขอบปาก 2 ชั้น ไหทั้ง 2 ประเภทนั้น

^{20, 21} สายันต์ ไพรชาญจิตร. แหล่งเตาเมืองน่านบ่อสวก หน้า 16.

²² ศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาภาคเหนือ. คู่มือการผลิตเครื่องใช้เซรามิกบนโต๊ะอาหาร หน้า 1.

²³ สายันต์ ไพรชาญจิตร. เรื่องเดียวกัน หน้า 16.

²⁴ เรื่องเดียวกัน. หน้า 17.

มีทั้งเผาเคลือบและไม่เคลือบ ลักษณะการตกแต่งก็คือ²⁵

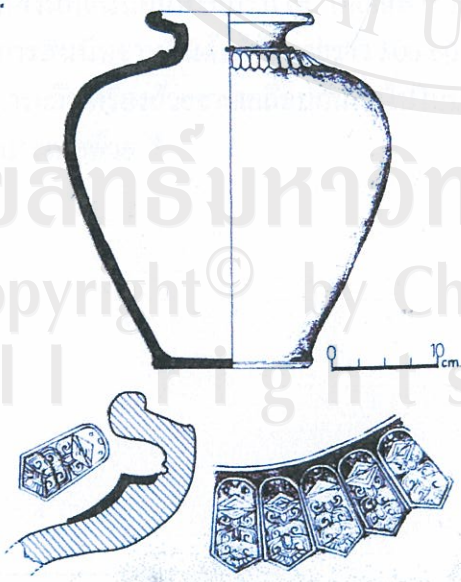
- การตกแต่งที่ใหญ่เป็นแถบลายขูดขีดแบบลอนคลื่นหลายๆแถบสลับกับแถบเส้นขนาน(ภาพประกอบหมายเลข 26) บางใบมีแถบลายประทับรูปตราวงเล็กๆประทับคล้ายโยแมงมุมถักทอต่อเนื่องกันไปโดยรอบ

ภาพประกอบหมายเลข 26

ไหปลาร้า/ไหน้ำผึ้ง มีขอบปาก 2 ชั้น เนื้อแกร่ง ไม่เคลือบผิว บนไหลมีแถบลายขูดเป็นลูกคลื่นขนานกันโดยรอบไหรูปแบบนี้ผลิตเป็นจำนวนมากในแหล่งเตาเมืองน่านบ้านบ่อสวก (ภาพประกอบและคำอธิบายคัดมาจากหนังสือ “แหล่งเตาเมืองน่านบ้านบ่อสวก” โดยสาขันธ์ ไพรชาญจิตร)

- การตกแต่งซึ่งเป็นลักษณะเด่นของเตาบ้านบ่อสวกได้แก่การใช้พิมพ์กดดินเป็นชั้นลายแต่ละชั้นรูปทรงคล้ายอินธนู แล้วปั้นแปะติดรอบๆตรงไหล่กับคอไห ความหนาของชั้นลายค่อนข้างนูนสูงเด่นชัด ภายในรูปทรงของลายกดแต่ละชั้นนั้นออกแบบเป็นลายก้านดอกประทับลงในกรอบของอินธนู ลักษณะของลายคูแปลกไปจากลายที่พบในเครื่องปั้นดินเผาทั่วไป (ภาพประกอบหมายเลข 27)

ภาพประกอบหมายเลข 27

แสดงรูปทรงและลายละเอียดคลวคล้ายประดับที่คอของไหเนื้อแกร่งเคลือบสีเขียวอ่อน ผลิตกันซ์รูปแบบพิเศษเฉพาะแหล่งเตาเมืองน่านบ้านบ่อสวก (ภาพประกอบและคำอธิบายคัดมาจากหนังสือ “แหล่งเตาเมืองน่านบ้านบ่อสวก” โดยสาขันธ์ ไพรชาญจิตร)

²⁵ สาขันธ์ ไพรชาญจิตร, เรื่องเดียวกัน หน้า 18-19.

ภาพประกอบหมายเลข 28

ภาพประกอบหมายเลข 29

ภาพประกอบหมายเลข 28-29

แสดงรายละเอียดของกระดูกขากรรไกรระดับ
ที่คอของไหเนื้อแกร่งเคลือบสีเขียวอ่อน
จากแหล่งเตาเมืองน่านบ้านบ่อสวก
(ภาพถ่ายโดยการอนุเคราะห์จากศูนย์
พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดิน
เผาภาคเหนือ จ. ลำปาง)

อายุความเก่าแก่ของเครื่องถ้วยเตาบ่อสวก ยังไม่พบรายงานการวิเคราะห์อายุของเครื่องถ้วยที่พบในแหล่งนี้ที่แน่นอนหรือสรุปได้ โดยเฉพาะวิธีการคาร์บอน - 14 แต่คณะผู้สำรวจได้กำหนดอายุโดยการสันนิษฐานขึ้นต้นไว้ที่อายุราว 500-600 ปี หรือประมาณ พ.ศ. 1950-2050 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการผลิตเครื่องถ้วยชามเคลือบกันทั่วไปในประเทศไทยและมีการส่งออกไปขายยังต่างเมืองและต่างประเทศด้วย²⁶

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

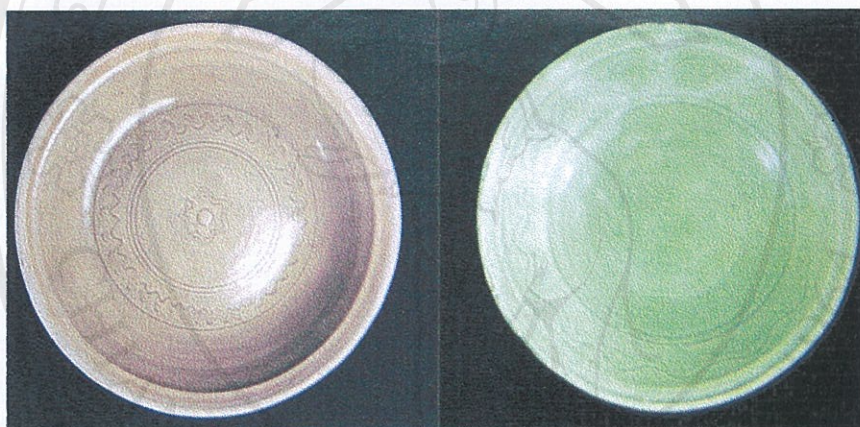
All rights reserved

²⁶ สายันต์ ไพรชาญจิตร, เรื่องเดียวกัน หน้า 24.

เครื่องถ้วยสังคโลก

หมายถึงผลิตภัณฑ์จากแหล่งเตาเมืองศรีสัชนาลัยและแหล่งเตาเมืองสุโขทัย แม้ว่าแหล่งเตาทั้ง 2 แห่งจะมีได้อยู่ในเขตล้านนาหรือภาคเหนือตอนบนก็ตาม แต่เครื่องถ้วยสังคโลกนั้นมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีของคนไทย เป็นเครื่องถ้วยที่ผลิตขึ้นมาเพื่อเป็นสินค้าส่งออกไปขายยังดินแดนต่างๆ แม้แต่ดินแดนที่อยู่ห่างไกลออกไปทั้งภายในและภายนอกประเทศ เช่นชุมชนในอ่าวไทยและฝั่งทะเลตอนใต้ตลอดไปถึงประเทศฟิลิปปินส์และอินโดนีเซีย²⁷ นอกจากนี้ “...เมืองน่านมีความสัมพันธ์ทางเรือญาติ ทางวัฒนธรรม และพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิดกับเมืองสุโขทัย เห็นได้จากสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมรุ่นแรกของเมืองน่านที่เป็นแบบสุโขทัย...”²⁸ เครื่องปั้นดินเผาจากเตาเมืองศรีสัชนาลัยและจากเตาเมืองพะเยาบางชิ้นยังมีลักษณะการตกแต่งลวดลายที่คล้ายคลึงกันอีกด้วย (ภาพประกอบหมายเลข 30)

ภาพประกอบหมายเลข 30

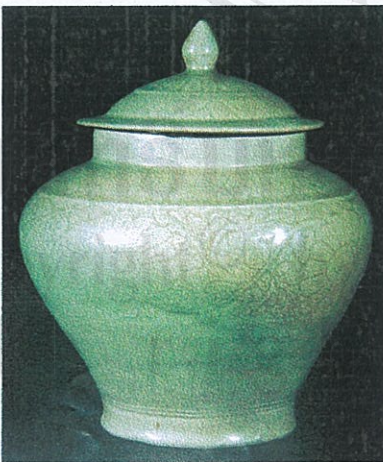
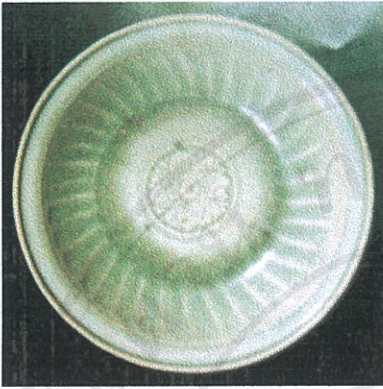
แสดงการเปรียบเทียบทางการตกแต่งลวดลายระหว่างงานเคลือบสีเขียวจากเตาเมืองศรีสัชนาลัย(ขวา)กับงานจากเตาในจังหวัดพะเยา(ซ้าย)ซึ่งทั้งสองชิ้นอาจมีอายุร่วมสมัยกัน (ภาพและข้อมูลจากหนังสือศิลปะเครื่องถ้วยในประเทศไทย)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวรายงานการเก็บข้อมูลภาคเอกสารของงานวิจัยนี้จึงได้ผนวกข้อมูลจากแหล่งเตาศรีสัชนาลัยและสุโขทัยบางส่วนเข้ามาเป็นส่วนประกอบด้วย (ภาพประกอบหมายเลข 31-35 จากหนังสือเครื่องถ้วยในประเทศไทย)

²⁷ ปวิวรรต ธรรมาปรีชากร และกฤษฎา พินศิริ. เรื่องเดียวกัน หน้า 45.

²⁸ คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. เรื่องเดียวกัน หน้า 234.

ภาพประกอบหมายเลข 31-35

ลิขสิทธิ์
Co
A
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Chiang Mai University
ts reserved

สมัยปัจจุบัน

โรงงานเครื่องปั้นดินเผาแห่งแรกของจังหวัดลำปางชื่อ โรงงานร่วมสามัคคี²⁹ ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2500 ที่หมู่บ้านป่าขาม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผู้ก่อตั้งมีประสบการณ์พื้นฐานความชำนาญมาจากโรงงานในกรุงเทพฯ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้แก่ ชามตราไก่ เนื้อดินขาว เเผาเคลือบจี๊เจ้าแกลบ อุณหภูมิประมาณ 1260 องศาเซลเซียส ใช้ฟันเป็นเชื้อเพลิง เมื่อเผาเคลือบแล้วก็นำมาวาดลวดลายไ้บนเคลือบแล้วเผาด้วยเตากลม อุณหภูมิ 750 องศาเซลเซียส ผลิตอยู่ 3 ปีก็ขายกิจการให้โรงงานเสถียรภาพ หุ่นส่วนต่างแยกย้ายไปก่อตั้งโรงงานต่าง ๆ ผู้ก่อตั้งโรงงานรุ่นแรก ๆ ต่างเป็นชาวจีนที่อพยพมาจากเมืองไท่ปู้ ซึ่งเป็นเมืองที่มีชื่อเสียงในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา แม้ต่อๆ มา ก็มีชาวจีนที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยจำนวนมาก ขึ้นมาตั้งโรงงานผลิตเครื่องปั้นดินเผาหลายแห่งเพราะลำปางมีวัตถุดิบคือดินขาวมาก ปัจจุบันมีโรงงานเครื่องปั้นดินเผาในจังหวัดลำปางประมาณ 200 โรง มีการจ้างแรงงานรวมประมาณ 9,000 คน มูลค่าการผลิตมากกว่า 3,000 ล้านบาทต่อปี ผลิตได้แก่ ประเภทพอร์ซเลน สโตนแวร์ เอิร์ทเทิร์นแวร์ และโดโลไมท์ สีน้าได้แก่ ชุดอาหาร ของประดับตกแต่ง สุขภัณฑ์ กระเบื้องเคลือบ ฯลฯ

เชียงใหม่เคยเป็นเมืองหลวงหรือศูนย์กลางการปกครองของราชอาณาจักรล้านนามาตั้งแต่ 700 ปีก่อน งานเครื่องปั้นดินเผาคาดว่าเจริญรุ่งเรืองเช่นเดียวกับศิลปวัฒนธรรมแขนงอื่น ๆ แต่ผลกระทบจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลง ภัยจากสงครามที่ทำให้เชียงใหม่เคยกลายเป็นเมืองร้างอยู่นาน ก่อนที่จะบูรณะปฏิสังขรณ์ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์เป็นเหตุให้เรื่องราวประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการทำเครื่องปั้นดินเผาขาดหายไป มาปรากฏเริ่มต้นการผลิตเครื่องปั้นดินเผาในเชียงใหม่อีกครั้งหนึ่ง ในยุคปัจจุบันเมื่อประมาณกว่า 80 ปีมาแล้ว³⁰ เป็นหัตถกรรมในครอบครัวของชาวไทยใหญ่ซึ่งไม่ทราบว่าจะอพยพมาจากไหน ได้มาตั้งเตาเผาและบ้านเรือนแถบประตูช้างเผือก ผลิตกระถางแจ้ข้าวเหนียวเป็นงานเซลาดอน ที่ใช้ในชีวิตประจำวันออกจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีการผลิตพานไต้เมียง ถ้วยรองขาตู้ กระถางต้นไม้ซึ่งเป็นเครื่องปั้นดินเผาชนิดเนื้อดินหยาบ เป็นเทคนิคปั้นหมุนใช้แรงคน ต่อมานายบุญยืน วุฒิสรรพ์ หรือลุงแดง ได้ตั้งเตาเผาเซลาดอนขึ้นที่บ้านแม่หยวก ต.ช้างเผือก ริมถนนโชตนา ผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเภทเครื่องใช้ในบ้านเช่นเดียวกับชาวไทยใหญ่ แต่ได้ริเริ่มการประดิษฐ์ทำโคมไฟขึ้นและเริ่มพัฒนาไปสู่การผลิตของตกแต่งบ้านเรือน ต่อมาบริษัทไทยศิลาตได้ซื้อกิจการจากลุงแดงและปรับปรุงระบบการผลิต เพิ่มแบบของผลิตภัณฑ์มากขึ้น ส่วนลุงแดงก็ได้ไปตั้งโรงงานขึ้นใหม่ในแถบหางดง โรงงานผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบเซลาดอนได้มีมากขึ้น ไปสมัยต่อมาโดยเฉพาะยุคสงครามเวียดนามซึ่งเป็นช่วงที่ส่งออกได้มาก ส่วนการผลิตเครื่องปั้นดินเผาแบบอื่นๆ นั้น ได้เริ่มมีการสร้างโรงงานผลิตชามตราไก่ที่เชียงใหม่ เมื่อตั้งแต่ปี พ.ศ.2480 ถึง

²⁹ ตมาคมเครื่องปั้นดินเผาลำปาง. ประวัติอุตสาหกรรมเซรามิกจังหวัดลำปาง ลำปางเซรามิก 2002 หน้า 17

³⁰ ประดิษฐ์ ศรีวิชยนันท์. เซลาดอน วารสารเซรามิกส์ หน้า 38

พ.ศ.2500 ได้แก่ โรงงานบุญอยู่พาณิชย์และโรงงานศิลามิตร³¹ ต่อมาชาวจีนจำนวนมาก นิยมไปตั้งโรงงานกันที่ลำปาง หลังจากการขุดพบแหล่งดินขาวที่อำเภอแจ้ห่มทำให้ลำปาง กลายเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเภทพอร์ซเลนที่สำคัญในเวลาต่อมา ขณะเดียวกัน เชียงใหม่กลายเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาประเภทเซลาดอนที่มีมากและมีชื่อเสียง การตกแต่ง ผลผลิตเกือบทั้งหมดของ โรงงานในเชียงใหม่และลำปางในยุคเริ่มต้นของสมัยปัจจุบันจึงประกอบไปด้วยเทคนิคสำคัญ 2 ประการ คือ

- การตกแต่งด้วยการวาดเป็นลวดลายเหนือเคลือบและใต้เคลือบในเวลาต่อมา ได้แก่ การผลิตชามตราไก่ (หรือชามไก่) ซึ่งแหล่งใหญ่อยู่ที่ลำปาง และบางส่วนของเชียงใหม่
- การขูดขีดเป็นเส้นลวดลายต่าง ๆ ซึ่งพัฒนาต่อมาเป็นลายเครือเถา³² แล้วเคลือบขี้เถ้าเป็นเซลาดอน แหล่งใหญ่อยู่ที่เชียงใหม่ก่อนจะแพร่หลายไปยังจังหวัดต่าง ๆ

สรุป

ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยมีร่องรอยการอยู่อาศัยของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และการทับซ้อนของชุมชนมาหลายยุคสมัยหลักฐานของความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง ได้แก่ การผลิตเครื่องปั้นดินเผาขึ้นมาในท้องถิ่นหลายแห่งเมื่ออายุความเก่าแก่ของหลักฐานเหล่านั้นจะยังไม่เป็นที่แน่ชัด แต่ก็ยังมองเห็นความเกี่ยวข้องของเทคนิควิธีการตกแต่ง ซึ่งคล้ายคลึงหรือเหมือนกันอาจเป็นไปได้ด้วยความบังเอิญตามธรรมชาติของการใช้เครื่องมือและวิธีการผลิต หรืออาจมีการติดต่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่กันได้เป็นปัญหาที่รอให้ศึกษาค้นคว้าต่อไป แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ต้องการทราบถึงวิธีการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตมาในอดีต โดยเฉพาะเทคนิคทางภาพพิมพ์ที่ปรากฏอยู่ในหลักฐานที่ค้นพบ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

- การขูดขีดด้วยเครื่องมือที่มีปลายแหลม ซึ่งอาจเป็นไม้ไผ่ซึ่งเป็นวัสดุที่หาง่ายมีอยู่ทั่วไป ขีดเป็นเส้นวงกลมกลีกรอบ ๆ ภาชนะ เช่น ปากหรือไหล่ของน้ำดื่ม ขอบงานกันพื้นงาน หรือใช้ขีดเป็นเส้นถี่ถี่ถี่ ๆ จำนวนมากในลักษณะเรียงตัวเป็นระเบียบหรือไม่เป็นระเบียบคล้ายกับเป็นพื้นผิวขรุขระมากกว่าเป็นลวดลายเหล่านี้ต้องกระทำขณะที่ดินยังมีความชื้นอยู่มาก การขีดที่จัดการจนเป็นระบบลวดลายนั้น ส่วนมากพบในเครื่องปั้นดินเผาแหล่งเตาเวียงกาหลง เช่น ขูดขีดเป็นเส้นถี่ถี่ถี่ไปเป็นลายดอกไม้ถี่ถี่ถี่จนเต็มงาน หรือที่พบในเตาศรีสัชนาลัยซึ่งขีดเป็นลายปลาตู้หรือลายเครือเถา เป็นต้น การขีดเป็นลายต่อเนื่องแบบนี้เนื้อดินต้องเริ่มหยาบมากขึ้น

³¹ สยามคมเครื่องปั้นดินเผาลำปาง, ชามไก่, ลำปางเชรามิก 2002 หน้า 23

³² ผู้วิจัยเคยเห็นด้วยตนเองที่โรงงานไทยศิลาลด ถนนโชตนา ต.ช่างเผือก เมื่อ 40 ปี มาแล้ว

- การขูดเซาะ ด้วยเครื่องมือขนาดใหญ่จนเกิดเป็นร่องลึก – กว้างเป็นที่ขังของน้ำเคลือบ โดยขูดเป็นร่อง(หรือเส้นขนาดกว้าง)ขนานกันจากพื้นก้นจาน ไปยังปากจานให้ผลทางสายตาเป็นน้ำหนักเข้มที่ซ้ำ ๆ กันเป็นลายมากกว่าจะดูเป็นเส้น เช่น ในจานจากเตาวังเหนือ จังหวัดลำปางและจากเตาศรีสังขนาถเป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการใช้เครื่องมือขูดเนื้อดินออกจนเป็นร่องขนาดใหญ่เรียงรายตามแนวตั้งไปรอบ ๆ ภาชนะ ทำให้บริเวณส่วนที่เหลือนูนออกมาเป็นพุดคล้ายปริมาตรบนรูปทรงฟักทองหรือดูคล้ายผลมะเฟือง ดังเห็นได้จากน้ำคั้นบางชิ้นที่วัดไหล่หิน
- การขูดเซาะจนเป็นเส้นขอบจานที่นูนขึ้นเป็นลายวงกลม หรือลายหยักคดโค้งคล้ายกลีบดอกไม้ เส้นที่นูนจะมีระดับสูงกว่าบริเวณขอบข้างซึ่งเป็นบริเวณที่น้ำเคลือบขังมากกว่าทำให้ดูมีมิติแตกต่างกันเห็นได้จากตัวอย่างของเตาศรีสังขนาถและเตาวังเหนือ
- การกดประทับมืออยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่การใช้ไม้หรือวัสดุแข็งกดลงไปบนผิวหน้ารอบ ๆ ผลึกภัณฑ์ซึ่งจะให้ความลึก ความแรงมากกว่าการขูดจิกเป็นเส้นคมเล็ก ๆ หรือปั้นดินเป็นเส้นติดไปรอบ ๆ ผลึกภัณฑ์แล้วกดประทับตามลักษณะนี้ก็จะได้ลวดลายที่ดูแรงยิ่งขึ้น การตกแต่งวิธีนี้พบมากในงานเครื่องปั้นดินเผาแบบหริภุญไชยและเครื่องปั้นดินเผาลำพูน การกดประทับประเภทที่ 2 ได้แก่การทำแม่พิมพ์สำหรับกดด้วยการแกะไม้หรือปั้นดินเผาเป็นรูปทรงง่าย ๆ ของสัตว์ต่าง ๆ ที่ไม่มีรายละเอียดมากนักแล้วกดลงไปเป็นรูปติดบนก้นภาชนะ เช่น ในก้นพื้นจานจากเตาสันกำแพงซึ่งทำเป็นรูปปลาคู่ เป็นต้น ต้องกระทำขณะที่เนื้อดินของภาชนะเริ่มหมาดแล้ว ถ้ายังไม่ยอมอยู่ แรงกดจะทำให้ผิวเนื้อของภาชนะฉีกขาดได้
- การขูดจิกเป็นลวดลายหรือลายดอกที่ต่อเนื่องไปรอบ ๆ ไหล่ หรือ คอของภาชนะแล้วใช้เนื้อดินอีกสีหนึ่งฝังลงไป (engobe) เช่น ลายดินขาวบนภาชนะเนื้อดินแดงของแหล่งเตาลำพูน เป็นต้น
- การทำแม่พิมพ์กดเป็นลายดอกไม้หรือลายรูปสัตว์ต่าง ๆ เช่น รูปช้าง สิงห์ ฯลฯ แล้วกดดินออกมาเป็นชิ้นลายหลาย ๆ ชิ้นนำไปติดประดับรอบ ๆ ภาชนะ เช่น บริเวณไหล่หรือคอในขณะที่เนื้อดินเริ่มหมาด ๆ เห็นตัวอย่างได้จากภาชนะน้ำคั้นจากวัดไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง และไหเคลือบเตาบ่อสวก จ.น่าน
- ประวัติศาสตร์พัฒนาการของเครื่องปั้นดินเผาล้านนาขาดหายไปเป็นช่วงระยะเวลาที่ยาวนาน อันเป็นผลมาจากสภาพทางการเมือง สังคม และสงครามหลายยุคสมัย ซึ่งในอดีตนิยมกวาดค้อนผู้คน โดยเฉพาะช่างฝีมือ ไปไว้ยังแว่นแคว้นของตนเป็นเหตุให้เกิดการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและการสิ้นสุดการผลิตในบางแหล่ง
- การผลิตเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือยุคปัจจุบัน เริ่มต้นก่อนที่เชียงใหม่และลำปาง ความเก่าแก่ประมาณ 80 ปีมาแล้ว ส่วนมากเป็นชาวจีนอพยพที่มีพื้นฐานทางการผลิต

มาก่อนในบ้านเดิมของตน การค้นพบแหล่งแร่ดินขาวที่ลำปางทำให้เกิดการตั้งโรงงานขึ้นมากมายในเวลาต่อมา ส่วนเชียงใหม่ที่เน้นหนักไปทางประเภทเซลาดอนนั้น เชื่อว่าเริ่มต้นโดยชาวไทยใหญ่ก่อนที่ชาวพื้นเมืองเชียงใหม่จะมาตั้งเตาเอง ซึ่งต่อมาได้เกิดโรงงานผลิตขึ้นมาอีกหลายแห่ง

- เทคนิคการตกแต่งสำคัญ ได้แก่ การชุบขีดเป็นลวดลายก่อนเคลือบ ซึ่งพบมากในงานแบบเซลาดอนของเชียงใหม่และการวาดระบายสีได้เคลือบและเนื้อเคลือบที่นิยมกันในจังหวัดลำปาง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

บทที่ 3

เทคนิคแม่พิมพ์หุ่น-ภาพพิมพ์ที่ใช้ตกแต่ง เครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือปัจจุบัน

จากการศึกษาภาคเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือ ทำให้ทราบถึงเทคนิคการตกแต่งซึ่งกล่าวได้ว่ามีอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ ได้แก่ การสร้างร่องรอย หรือ ลวดลายลงไปบนเนื้อดิน ซึ่งจะใช้กับเครื่องปั้นดินเผาทั้งชนิดเคลือบและไม่เคลือบ กับอีกวิธีการหนึ่ง ได้แก่ การวาดลวดลายลงบนผิวหน้าของผลิตภัณฑ์ด้วยสีเคลือบที่เข้ม เช่น สีดำ หรือสีน้ำตาลเข้มแล้วชุบเคลือบด้วยสีที่บางใสกว่าเกิดเป็นลวดลายอยู่ใต้เคลือบ วิธีการตกแต่งทั้ง 2 กลุ่มใหญ่นี้ยังได้ดำเนินสืบต่อ ๆ กันมา ดังเห็นตัวอย่างได้จากผลิตภัณฑ์ในแหล่งผลิตปัจจุบันเพียงแต่เทคโนโลยีการผลิตซับซ้อนมากกว่าอดีต รวมถึงระบบการผลิต ปัจจัยอื่น ๆ ทำให้เทคนิคการตกแต่งมีวิธีการที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต

การหาข้อมูล

เนื่องจากแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือมีอยู่มากมายหลายแห่ง ข้อมูลที่ได้รับจากศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผา กระทรวงอุตสาหกรรม ทำให้ทราบว่าจังหวัดลำปางมีโรงงานเครื่องปั้นดินเผามากที่สุดในประเทศไทย ทั้งนี้เพราะปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการผลิตหลายประการ คือ³³

1. ลำปางเป็นจังหวัดที่มีแร่ดินขาวมากที่สุดในประเทศไทย ถึง 65 % ของมูลค่าการผลิตรวมทั้งประเทศ ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่มีความแข็งแกร่งและทนทานความร้อนได้สูง ให้คุณค่าของเนื้อผลิตภัณฑ์เป็นสีขาว ดินเหนียวคุณภาพดีมีถึง 93 % ของมูลค่าการผลิตทั้งประเทศ
2. ตลาดแรงงานของจังหวัดลำปาง มีค่าจ้างไม่สูงมากเกินไป แรงงานมีฝีมือในงานหัตถกรรม
3. สภาพทางภูมิศาสตร์ จังหวัดลำปางเป็นศูนย์กลางทางคมนาคมที่ติดต่อได้สะดวกในหลายเส้นทาง ทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และเครื่องบิน อีกทั้งยังเป็นเมืองผ่านไปจังหวัดที่สำคัญ ๆ ของภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ แพร่ น่าน ตาก สุโขทัย เป็นต้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว โครงการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงกำหนดเลือกพื้นที่จังหวัดลำปางและเชียงใหม่ ซึ่งมีจำนวนแหล่งข้อมูลหนาแน่นรองลงไป เพื่อทำการศึกษาด้านเทคนิคที่ใช้ตกแต่งผลิตภัณฑ์

³³ สมาคมเครื่องปั้นดินเผาลำปาง. ประวัติอุตสาหกรรมเซรามิกจังหวัดลำปาง, ลำปางเซรามิก 2002 หน้าเดียวกัน

ลักษณะการผลิตของแต่ละแหล่งข้อมูลก็แตกต่างกันไป มีตั้งแต่ระดับอุตสาหกรรมหนัก ซึ่งมีเทคโนโลยีการผลิตสูง และจำนวนคนงานมากมายหลายร้อยคน ลงไปจนถึงเตาเผา ซึ่งผลิตโดยคนเพียง 1 – 2 คน อันเป็นลักษณะเน้นไปที่งานศิลปะ

ลักษณะของผลิตภัณฑ์ก็มีหลากหลาย บางแห่งก็เน้นผลิตเฉพาะอย่าง บางแห่งก็รวมผลิตภัณฑ์หลาย ๆ ประเภทเข้ามาอยู่ในโรงงานเดียวกัน หรือบางแห่งก็รับเป็นผู้ผลิตขั้นต้น ให้กับโรงงานขนาดใหญ่ เป็นต้น ผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผามาประกอบการเลือกแหล่งผลิต ทั้งนี้ได้คำนึงถึง

- เน้นแหล่งผลิตที่มีการตกแต่งด้วยเทคนิคแม่พิมพ์นูน-ภาพพิมพ์เป็นส่วนใหญ่
- กระจายตัวอย่างไปตามขนาดของการผลิตตั้งแต่มากจนถึงน้อย
- กำหนดสัดส่วนจำนวนแหล่งข้อมูลเป็นลำปาง 75 % เชียงใหม่ 25 %

จากการสุ่มเลือกแหล่งข้อมูลได้แล้วจำนวนหนึ่ง ได้ทำการติดต่อเป็นลายลักษณ์อักษรและวาจาเพื่อขออนุญาตเข้าไปศึกษาเก็บข้อมูล ผลการตอบรับไม่เป็นไปตามกรอบที่กำหนดไว้ โรงงานซึ่งเป็นแหล่งผลิตขนาดใหญ่มักไม่ค่อยให้ความอนุเคราะห์ในการเข้าไปเก็บข้อมูล หรือมีขั้นตอนการอนุมัติที่หลายชั้นยาวนานเกินไป โรงงานขนาดกลางหลายแห่งปฏิเสธที่จะให้เข้าไปเก็บข้อมูล อาจจะเกรงว่าข้อมูลการผลิตจะรั่วไหล หรืออาจเกิดจากปัญหาที่หนังสือขออนุญาตของผู้วิจัยไม่กระจ่างชัดเจนพอ เพราะแหล่งผลิตบางแห่งเกรงว่าจะมีผลเกี่ยวข้องไปถึงหน่วยงานสรรพากร เป็นต้น ด้วยเหตุนี้การติดต่อขอเข้าไปเก็บข้อมูลจึงกระทำซ้ำ ๆ อยู่หลายครั้ง แม้ว่าจะเริ่มเก็บข้อมูลภาคสนามจากแหล่งต่าง ๆ ไปแล้วเกือบครึ่งของจำนวนที่กำหนดไว้ก็ตาม ในภายหลังผู้วิจัยได้อาศัยสัมพันธ์ภาพของศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาที่มีต่อโรงงานต่าง ๆ เป็นเครื่องช่วยประสานติดต่อให้ จึงได้จำนวนที่เพิ่มมากขึ้น ในบางแหล่งข้อมูลที่คิดว่าน่าสนใจแต่ไม่มีโอกาสที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลโดยตรง ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลที่เปิดเผยในที่สาธารณะของแหล่งนั้น ๆ มาประกอบการศึกษา เช่นตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่แสดงไว้ในวารสารหรือสูจิบัตรของสมาคมเครื่องปั้นดินเผา รวมถึงการแสดงนิทรรศการตามศูนย์การค้า แต่จะขาดข้อมูลการซักถามในรายละเอียดของการตกแต่ง จำนวนแหล่งข้อมูลการศึกษาจึงเป็นจังหวัดลำปาง 46 แห่ง เชียงใหม่ 9 แห่ง และเพิ่มลำพูน ซึ่งอยู่ติดต่อกับเชียงใหม่อีก 1 แห่ง คิดเป็นสัดส่วนประมาณ 84 ต่อ 16 %

เมื่อได้แหล่งข้อมูลแล้ว ได้กำหนดแผนการทำงานเก็บข้อมูลให้ชัดเจน สัมพันธ์กับภาระหน้าที่ประจำ กำหนดเส้นทางตามแผนที่การเดินทางระหว่างแหล่งต่าง ๆ การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสังเกต การสอบถามประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง การบันทึกภาพ จากนั้นจึงรวบรวมข้อมูลและสรุปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

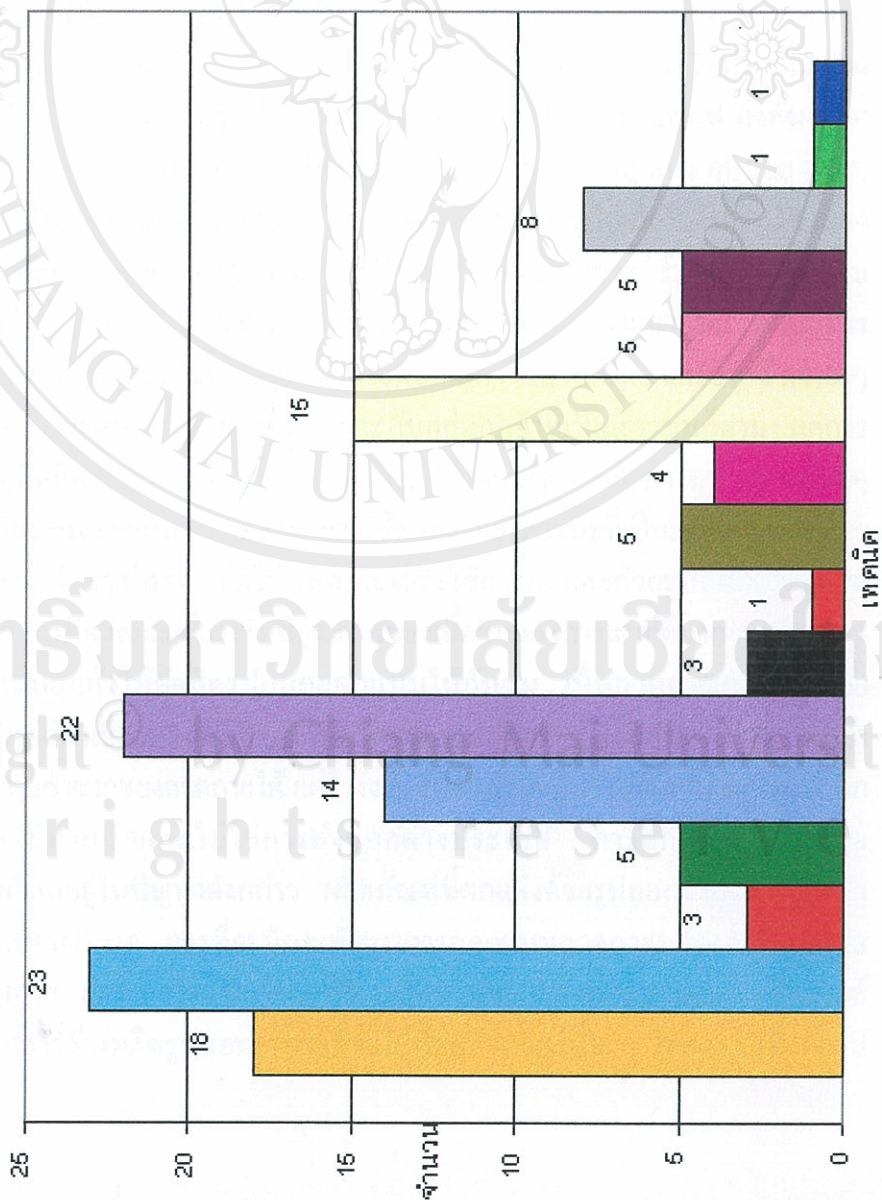
ข้อมูลที่รวบรวมได้จากโรงงานต่างๆ ในจังหวัดในเชียงใหม่ และลำปางนั้นทำให้มองเห็น

กลุ่มของเทคนิควิธีการที่ใช้ในการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผา บางโรงงานเน้นไปทางเทคนิคใดเทคนิคหนึ่งโดยเฉพาะ บางโรงงานใช้การผสมผสานหลาย ๆ เทคนิคลงไปในผลิตภัณฑ์ชิ้นเดียวกัน ผลของข้อมูลทั้งหมดพอสรุปได้ดังนี้ (ดูตาราง แผนภูมิ และภาคผนวกท้ายเล่ม)

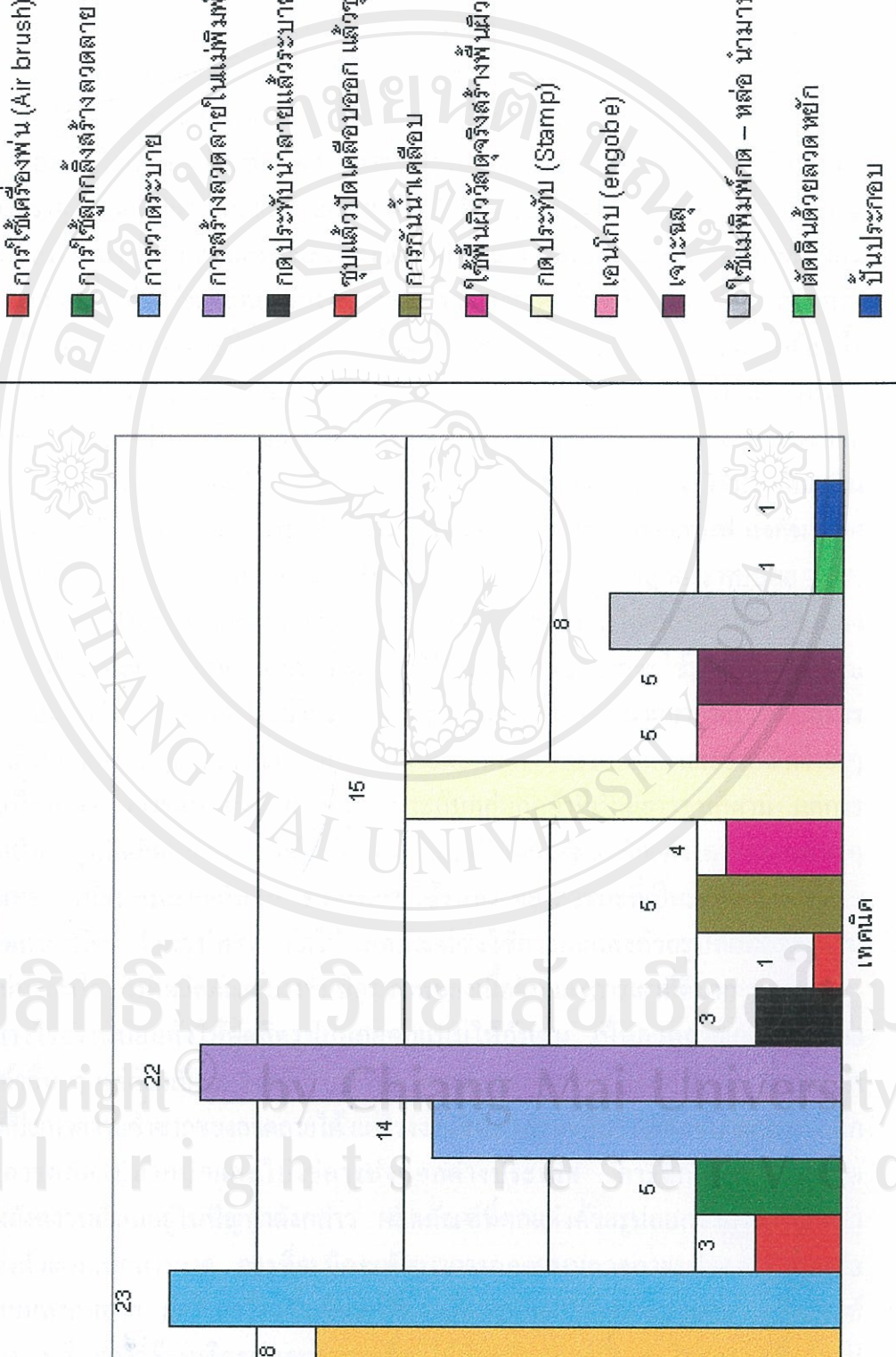
ตารางเปรียบเทียบสัดส่วนการใช้เทคนิคตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาจากโรงงานในลำปาง - เชียงใหม่

เทคนิค	จำนวน
การชุบขีด	18
- บนดินดิบ	
- หลังจากเคลือบ	
- บนเป็นหมุน(เทคนิคพิเศษ)	
การใช้รูปลอกนำ	23
- ใต้เคลือบ	
- บนเคลือบ	
- รูปลอกกันน้ำเคลือบ	
การใช้เครื่องพ่นลม (Air brush)	3
การใช้ลูกกลิ้ง (Roller stamp) สร้างลวดลาย	5
การวาด (Painting)	14
การสร้างลวดลายในแม่พิมพ์	22
การกดประทับนำลายแล้วระบายสีตาม - ตกแต่งเพิ่มเติม	3
การชุบแล้วปิดเคลือบออก แล้วชุบเคลือบอีกครั้ง	1
การกันน้ำเคลือบ	5
- เทปกาว	
- พาราฟิน หรือ เทียนไข	
การใช้พื้นผิววัสดุจริงเข้าไปร่วมสร้างพื้นผิวผลิตภัณฑ์	4
กดประทับด้วย	
- ฟองน้ำ	
- วัสดุธรรมชาติ	
- ทราย	
- ปูนปลาสเตอร์	
- ไม้แกะลาย	15
เอน โอบ (engobe)	5
การเจาะฉลุ	5
การใช้แม่พิมพ์กด - หล่อ นำมาประกอบ	8
การตัดดินด้วยลวดหยัก	1
การปั้นประกอบ	1

**แผนภูมิสรุปเปรียบเทียบการใช้เทคนิคตกแต่ง
เครื่องปั้นดินเผาจากแหล่งข้อมูลที่สำคัญ**

- การชุบสี
- การใช้รูปลอกกันน้ำ
- การใช้เครื่องพ่น (Air brush)
- การใช้ตุ๊กกิ้งสร้างลวดลาย (Rilooer Stamp)
- การวาดระบาย
- การสร้างลวดลายในแม่พิมพ์
- กดประทับนำลายแล้วระบายสี
- ชุบแล้วปิดเคลือบขอก แล้วชุบเคลือบอีกครั้ง
- การกันน้ำเคลือบ
- ใช้พื้นผิววัสดุจริงสร้างพื้นผิวผลิตภัณฑ์
- กดประทับ (Stamp)
- เอนโกบ (engobe)
- เจาะลุดู
- ใช้แม่พิมพ์กด - ท่อ นำมาประกอบ
- ตัดดินด้วยลวดหยัก
- ปั้นประกอบ

การตกแต่งด้วยรูปลอก

เทคนิคที่ใช้กันมากที่สุด ได้แก่ รูปลอกน้ำ ซึ่งมีแหล่งผลิตอยู่ที่กรุงเทพฯ เป็นรูปลอกที่พิมพ์เป็นลวดลายดอกไม้เป็นส่วนใหญ่ มีลวดลายอื่นๆ อยู่บ้าง เช่น ผลไม้ นก การ์ตูน ลายเรขาคณิต เครื่องหมายการค้า ฯลฯ มีตั้งแต่ 1 - 6 สี ซึ่งต้องใช้ผงอะลูมิเนียม 750 - 800 องศาเซลเซียส ผู้ผลิตรูปลอกจะออกแบบและจัดพิมพ์สำเร็จไว้เป็นสต็อกให้สั่งซื้อได้ ถ้าสั่งให้ออกแบบลายเป็นพิเศษก็ทำได้แต่จะเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ในลำปางมีโรงงานผลิตรูปลอกอยู่บ้าง บางโรงงานผลิตด้วยตนเองเพื่อใช้กับผลิตภัณฑ์ของตน การใช้รูปลอกติดลงไปบนผลิตภัณฑ์นั้นเป็นเทคนิคการตกแต่งที่ราคาถูกและรวดเร็วกว่าการวาดระบาย ไม่จำเป็นต้องใช้ช่างฝีมือที่ชำนาญหรือมีทักษะทางศิลปะ เพียงใช้คนงานที่มีความตั้งใจและปราณีตพอก็สามารถปฏิบัติงานได้แล้ว รูปลอกใช้กันในวงกว้างมากเพราะอย่างน้อยก็เป็นเครื่องหมายการค้าของผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ประทับแสดงไว้บนผลิตภัณฑ์ของตน นอกเหนือจากการกดเป็นเครื่องหมายไว้บนเนื้อดิน หนึ่ง ลูกค้าผู้สั่งซื้อเครื่องปั้นดินเผาในปริมาณมากนิยมให้ติดเครื่องหมายการค้าของบริษัท หรือเครื่องหมายหน่วยงานของตนลงไปบนผลิตภัณฑ์ด้วย การใช้รูปลอกเป็นเครื่องหมายติดลงไปจึงสะดวกรวดเร็วกว่าการขูดขีดหรือการวาดเป็นลายเส้น รูปลอกที่เป็นลวดลายตกแต่งนั้นจะใช้ประดับอยู่ในบางส่วนของผลิตภัณฑ์ เช่น ขอบจาน ด้านข้างของถ้วยชาม กาน้ำชา ถ้วยกาแฟ แจกัน ฯลฯ อันเป็นบริเวณที่เห็นได้ชัด แต่ไม่นิยมตกแต่งในบริเวณส่วนที่ถูกจับถือหรือถูกกระทบบ่อย ๆ เช่น พื้นก้นจานอาหาร หูจับของถ้วยหรือเหยือก เพราะลายจะหลุดลบเลือนได้เมื่อใช้ไปนาน ๆ เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นรูปลอกเนื้อเคลือบที่ใช้อุณหภูมิไม่สูงนัก นอกจากจะใช้รูปลอกได้เคลือบที่ผงอะลูมิเนียมสูงกว่า แม้ปัจจุบันจะมีโรงงานผลิตรูปลอกออกมาจำหน่ายมากขึ้น และมีการออกแบบเป็นลวดลายที่ดูทันสมัยขึ้น เช่น เป็นลายดอกไม้เล็ก ๆ หรือเป็นลายเรขาคณิตง่าย ๆ ตลอดจนเป็นลวดลายการ์ตูนที่ดูทันสมัยและเหมาะกับกลุ่มลูกค้าที่เป็นเยาวชนก็ตาม แต่การใช้รูปลอกสำเร็จรูปที่ผลิตออกมารอให้ตั้งชื่อนั้น กลับเป็นผลให้ผลิตภัณฑ์จากโรงงานต่าง ๆ ดูคล้ายกันหรือเหมือนกันมากเกินไป ทั้งยังมีการใช้รูปทรงของภาชนะที่เป็นแบบคล้ายกันด้วย เพราะขาดการพัฒนาด้านรูปทรง ทำให้ผลิตภัณฑ์ซึ่งใช้การตกแต่งด้วยรูปลอกดูเป็นงานราคาถูกไม่น่าสนใจ ทั้งที่ผลิตภัณฑ์บางชิ้นมีคุณภาพของเนื้อดินและการเผาที่ดีมาก

บางโรงงานนิยมสั่งให้ผู้ผลิตรูปลอกออกแบบให้กับตน เป็นลวดลายเฉพาะไม่ขายให้กับลูกค้าอื่น ๆ แต่ต้องเป็นการสั่งที่มีจำนวนมากและราคาสูงกว่ารูปลอกทั่วไป ซึ่งก็นับว่าเป็นการแก้ปัญหาความซ้ำซากของลวดลายได้ แต่โรงงานจำนวนมากเป็นโรงงานขนาดกลาง - เล็กที่มีกำลังการผลิตไม่มากนักและไม่ใช้การส่งออกต่างประเทศ การตกแต่งด้วยเทคนิครูปลอกจึงยังคงวนเวียนอยู่ในปัญหาดังกล่าว ผลิตภัณฑ์ที่ตกแต่งด้วยรูปลอกจึงมีราคาถูกกว่าการตกแต่งด้วยเทคนิคการวาด ควรที่จะมีการพัฒนาการออกแบบลวดลายรูปลอกให้ทันสมัยและมีความหลากหลาย ผู้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาก็ควรเลือกรูปลอกให้เหมาะสมเฉพาะผลิตภัณฑ์แต่ละอย่าง หรือมีการจ้างผลิตรูปลอกเฉพาะที่จะใช้กับผลิตภัณฑ์นั้น ๆ โดยตรง (ซึ่งต้องมี

จำนวนมากพอคุ้มทุน) หรืออาจใช้วิธีการผลิตเองดังเช่นที่พบในบางแห่งของจังหวัดลำปาง แต่นั่นก็ต้องใช้ประสบการณ์และความชำนาญที่สั่งสมมาตั้งแต่รุ่นก่อน ๆ รวมถึงการที่ผู้ผลิตต้องมีรสนิยมหรือความเข้าใจทางศิลปะหรือการออกแบบบ้าง (ภาพประกอบหมายเลข 36-37)

ภาพประกอบหมายเลข 36-37

ตัวอย่างรูปลวดซึ่งมีขายทั่วไปในท้องตลาด

การตกแต่งด้วยการสร้างลวดลายไว้ในแม่พิมพ์

เป็นการตกแต่งที่นิยมกันมากรองจากการใช้รูปลวด วิธีการทำต้นแบบนั้นเริ่มจากการปั้นหรือแกะ กลึงปูนพลาสติกอร์จนเป็นรูปทรงของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการ จากนั้นตกแต่งลวดลายลงไปบนผลิตภัณฑ์นั้นมีทั้งลายลึก - นูน ขึ้นมาอาจใช้การชุด การปั้นแปะให้เกิดลวดลาย นำผลิตภัณฑ์ต้นแบบไปจัดทำเป็นแม่พิมพ์ในจำนวนที่มากพอ เมื่อนำแม่พิมพ์มาหล่อน้ำดินหรือกคดินลงไป ก็จะได้ผลิตภัณฑ์ที่มีรูปทรงและลวดลายเหมือนกับต้นแบบ สามารถผลิตได้ในปริมาณมากและใช้การตกแต่งเพียงเล็กน้อยเพื่อให้งานดูเรียบร้อยสมบูรณ์ เช่น การชุดดินที่รอยต่อออก การชุดขีดเพื่อเน้นให้ลวดลายคมชัดขึ้น หรือการถูบแต่งเพื่อปิดรูอากาศบนเนื้อดิน รวมถึงการทำให้ผิวหน้าของผลิตภัณฑ์ดูเรียบร้อยขึ้น เป็นต้น อีกวิธีหนึ่งที่ใช้ในการทำแม่พิมพ์ได้แก่ การมีแม่พิมพ์อยู่แล้วแต่นำแม่พิมพ์นั้นมาชุดสร้างลวดลายลงไปแม่พิมพ์โดยตรง เมื่อหล่อหรือกคเป็นดินออกมาก็จะได้ลวดลายนูนดังต้องการ วิธีนี้เหมาะกับงานที่มีปริมาณไม่มากและเร่งด่วนเพราะแม่พิมพ์ลวดลายมีจำกัด ผลิตภัณฑ์ที่นิยมใช้การตกแต่งโดยการสร้างลวดลายลงไปแม่พิมพ์นั้นมีหลายอย่าง อาทิเช่น ลูกกรงระเบียง กระเบื้องประดับที่มีลวดลายแจกัน คู่หม้อหรือโอ่งขนาดกลาง-เล็ก ฯลฯ การตกแต่งเทคนิคนี้คาดว่าจะใช้กันแพร่หลายอยู่ต่อไป เพราะเป็นการตกแต่งที่อยู่ในกระบวนการผลิตหรือขึ้นรูปผลิตภัณฑ์พร้อมกันไปเลย เหมาะกับ

งานผลิตภัณฑ์หลาย ๆ แบบที่ต้องใช้แม่พิมพ์กด (Press mold) หรือหล่อน้ำดิน (Slip casting) ยกเว้นผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ ๆ ซึ่งไม่สามารถหล่อด้วยแม่พิมพ์พลาสติก การพัฒนาจึงขึ้นอยู่กับกรออกแบบรูปทรงของผลิตภัณฑ์และการออกแบบลวดลายที่จะใช้การตกแต่ง ซึ่งจำเป็นต้องผู้ที่มีความรู้ความชำนาญทางศิลปะหรือการออกแบบมาเป็นผู้เริ่มต้นทำต้นแบบ

การตกแต่งด้วยการชุบสี

เป็นเทคนิคการตกแต่งที่พบมากเป็นลำดับที่ 3 ซึ่งเป็นเทคนิคที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เก่ายุคก่อนประวัติศาสตร์ เครื่องปั้นดินเผาสมัยล้านนานิยมใช้กันมากควบคู่กับเทคนิคการวาดตกแต่ง ปัจจุบันการชุบสีเป็นเทคนิคที่ใช้กันแพร่หลายมีตั้งแต่การชุบเป็นเส้นขอบงานเน้นแบบง่าย ๆ โดยไม่คำนึงถึงความเป็นลวดลายมากนัก ไปจนถึงชุบสีเป็นพื้นผิวของผลิตภัณฑ์ เป็นลวดลายตกแต่งโดยตรง ส่วนใหญ่จะนิยมชุบดินดิบก่อนที่จะไปเผาเคลือบ เมื่อเผาแล้ว น้ำเคลือบจะแข็งค้างอยู่ในร่องรอยที่ชุบไว้เกิดเป็นน้ำหนัที่เข้มกว่าบริเวณอื่น หรือขอบของเส้นที่ชุบดูขุ่นนวลมากกว่าพื้นของภาชนะ เมื่อเผาเคลือบขอบเส้นนั้นก็จะมีน้ำหนัเบาบางเพราะน้ำเคลือบน้อยกว่าบริเวณอื่น นอกจากการชุบดินดิบแล้วยังพบว่าหลายโรงงานนิยมชุบดินผิวภาชนะที่เผาบิสกิตและชุบเคลือบแล้ว โดยทำเป็นลวดลายตกแต่งต่าง ๆ เมื่อเผาเสร็จแล้วจะเกิดลวดลายที่เป็นสีเนื้อดินเผาอยู่บนสีของน้ำเคลือบ การตกแต่งด้วยเทคนิคนี้ทำได้ง่ายถ้าเป็นการตกแต่งง่าย ๆ ดังเช่นการชุบขอบจานหรือเชิงภาชนะ เพราะใช้ชุบดินเป็นหมุนจึงใช้ช่างปั้นเป็นผู้ตกแต่งขณะที่ปั้นเสร็จแล้ว แต่ถ้าเป็นการตกแต่งด้วยลวดลายที่เป็นระบบ เช่นลายดอกไม้ลายเครือเถา ก็จำเป็นต้องใช้ช่างมีฝีมือและความชำนาญมากขึ้น ยิ่งเป็นการชุบสีเพื่อการตกแต่งในงานที่ดูสมัยใหม่ก็ยิ่งต้องใช้ความเข้าใจในทางศิลปะมากขึ้น เทคนิคนี้ไม่เหมาะกับการทำลวดลายที่ต้องเหมือนกันเป็นจำนวนมากๆ เพราะนำเมือหน่าย แต่ถ้าเป็นลายที่ดูคล้ายจะเหมือนกันแต่ไม่เหมือนกันโดยสิ้นเชิง ดังที่พบในงานตกแต่งผลิตภัณฑ์เซลาดอนสมัยแรก ๆ ที่ผลิตจากโรงงานในเชียงใหม่แล้ว ก็น่าสนใจเพราะไม่ดูซ้ำซากจำเจ

การตกแต่งด้วยการกดประทับ

เป็นเทคนิคโบราณเช่นเดียวกับการชุบสี แต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงแบบของแม่พิมพ์ให้เกิดลวดลายที่หลากหลายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะมีการพัฒนาเทคนิคการกดประทับด้วยแม่พิมพ์ยางเพื่อกดประทับเนื้อสีได้เคลือบ (สีได้เคลือบนี้จะผสมกับน้ำผึ้ง หรือ มีเดียม (Medium) บางชนิดเพื่อเพิ่มเนื้อสีให้มากขึ้น) ลงไปให้ติดบนผิวภาชนะที่เผาดิบแล้ว จากนั้นนำภาชนะไปชุบเคลือบใสและเผาที่อุณหภูมิสูง จะเกิดลวดลายที่เกิดจากการกดประทับสี เทคนิคการกดประทับจึงประกอบด้วยวิธีการ 2 อย่างดังกล่าว ได้แก่ กดประทับลงไปบนเนื้อดินขณะที่เริ่มหมาดแล้ว เมื่อแห้งแล้วก็นำไปเผาดิบและเผาเคลือบต่อไป ลวดลายที่เกิดขึ้นจึงเป็นลายลึกลงไปบนเนื้อดิน ความงามอยู่ที่น้ำหนัของสีน้ำเคลือบสีเดียวกันแต่แตกต่างด้วยความอ่อนแก่ของน้ำหนัที่

บางเข้มนบร่องรอยเดียวกัน อีกรวิธีการหนึ่ง ได้แก่ การกดประทับสีด้วยแม่พิมพ์ยางลงไปบน ภาชนะที่เผาดิบแล้ว จากนั้นนำไปชุบเคลือบใสแล้วเผาเคลือบ ลวดลายที่เกิดขึ้นจึงเป็นลวดลาย ที่เป็นสีได้เคลือบ ความงามจึงขึ้นอยู่กับความงามของสีและแบบของลวดลายที่เหมาะสมกับภาชนะ การใช้เทคนิคนี้จำเป็นต้องใช้ช่างที่มีความปราณีตและชำนาญพอสมควร

การตกแต่งด้วยเทคนิคอื่น ๆ

นอกจากเทคนิคสำคัญดังกล่าวมาแล้ว เทคนิคการวาดระบายซึ่งมีใช้กันอยู่มากเช่นกัน แต่ไม่อยู่ในขอบเขตของการศึกษาจึงขอละไว้ไม่กล่าวถึง นอกจากนั้นยังมีเทคนิคต่าง ๆ อีกหลายเทคนิคที่พบ อาทิเช่น การใช้ลูกกลิ้งซึ่งใช้ทั้งการกลิ้งกดลงไปบนเนื้อดินดิบอันเป็น การตกแต่งที่ใกล้ชิดกับการกดประทับ กับการกลิ้งสีเคลือบแล้วนำไปกลิ้งบนผิวหน้าของภาชนะ ซึ่งพบตัวอย่างได้น้อย เทคนิคการใช้เครื่องพ่นลม (Air brush) ซึ่งนอกจากจะเหมาะสมกับ การชุบเคลือบภาชนะขนาดใหญ่ ๆ ที่ไม่สามารถยกดลงไปในถังน้ำเคลือบได้แล้ว ยังเหมาะกับการสร้างลวดลายลงไปตกแต่งภาชนะนั้นด้วย เช่น การพ่นน้ำเคลือบเพื่อชุบภาชนะเสร็จแล้วทั้งใบ จากนั้นใช้แถบกระดาษแข็งหรือวัสดุอื่นมาปิดบังพื้นภาชนะบางส่วนแล้วพ่นสีเคลือบอีกสีหนึ่ง ทับลงไป ก็จะเกิดรูปทรงหรือลวดลายบนภาชนะนั้น เทคนิคนี้ยังเหมาะกับการสร้างน้ำหนักที่ไล่ เรียงกันอย่างนุ่มนวล (Soft) บนผิวของภาชนะอีกด้วย

เทคนิคอื่น ๆ ซึ่งพบเป็นสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อยนั้น เป็นเทคนิคตกแต่งที่ต้องใช้ความ ชำนาญและทักษะ โดยเฉพาะทางศิลปะค่อนข้างมาก บ้างเป็นเทคนิคที่ไม่สามารถผลิตให้ เหมือนกันในงานจำนวนมาก ๆ ได้ เทคนิคเหล่านี้จึงมักพบอยู่ในแหล่งผลิตขนาดเล็กซึ่งมีกำลัง ผลิตน้อย บ้างก็เป็นเตาที่เจ้าของสร้างงานเน้นไปทางศิลปะ จึงไม่เน้นการผลิตซ้ำจำนวนมาก ความน่าสนใจของเทคนิคเหล่านี้อยู่ที่การผสมผสานความรู้ทางศิลปะเข้ากับการผลิต เพื่อการค้าในปริมาณที่ไม่มากเกินไป เหมาะสำหรับกิจการของคนรุ่นใหม่ที่มีกำลังทุนน้อย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

บทที่ 4

การทดลองเทคนิคแม่พิมพ์หุ่น-ภาพพิมพ์ในเครื่องปั้นดินเผา และการสร้างสรรค์ผลงาน

การศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเทคนิคแม่พิมพ์หุ่น-ภาพพิมพ์ที่ใช้ตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาจากโรงงานและแหล่งเตาในจังหวัดลำปางและเชียงใหม่ ดังกล่าวมาแล้ว ทำให้เห็นว่าเทคนิคที่นิยมใช้กันมาก (ไม่นับเทคนิคจิตรกรรมหรือการวาดด้วยมือซึ่งไม่อยู่ในขอบเขตการวิจัยครั้งนี้) ได้แก่ เทคนิคการตกแต่งด้วยรูปลอก ซึ่งมีทั้งได้เคลือบและเนื้อเคลือบ ส่วนใหญ่มักเป็นเนื้อเคลือบที่ใช้อุณหภูมิก่อเผาไม่สูงมากนัก กรรมวิธีการทำรูปลอกเกี่ยวข้องกับเทคนิคภาพพิมพ์ตะแกรงไหม (Silk screen) ที่ผลิตจากโรงงานในปริมาณที่มาก การทดลองเทคนิคฯ ของผู้วิจัยจึงมิได้มุ่งเน้นไปที่การทดลองด้านรูปลอกน้ำเคลือบเพราะต้นทุนของวัสดุอุปกรณ์มีราคาค่อนข้างสูง การทดลองด้านเทคนิคก็เป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นเพราะเป็นความรู้เปิดเผยซึ่งทราบกันอยู่ทั่วไป สิ่งที่น่าจะเป็นประเด็นปัญหาของการตกแต่งด้วยรูปลอกจึงมิใช่เทคนิคการผลิตแต่อยู่ที่รูปแบบหรือการออกแบบตัวลวดลายตกแต่งมากกว่า เพราะส่วนใหญ่เป็นลวดลายที่ขาดการออกแบบทางศิลปะ เช่น ขาดความรู้ด้านน้ำหนักสี ความเหมาะสมกับแบบของภาชนะ การทดลองเกี่ยวกับการออกแบบมิได้อยู่ในขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ ทั้งยังต้องใช้ทุนทรัพย์และเวลาอย่างมากในการที่จะค้นหาความเหมาะสมระหว่างรูปทรงของภาชนะกับลวดลายที่ตกแต่งด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ทดลองใช้ Photo silk screen เข้ามาขยายขอบเขตของงานตกแต่งด้วยรูปลอกเท่านั้น เพื่อเป็นแนวทางพื้นฐานให้กับผู้ผลิตรายอื่นๆ ได้บ้าง จริงอยู่เทคนิค Photo silk screen มิใช่สิ่งใหม่ในวงการเครื่องปั้นดินเผา แต่ก็ยังมีใช้อยู่ในโรงงานระดับใหญ่ๆ ที่มีความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์เท่านั้น ผู้วิจัยจึงใช้เทคนิคนี้โดยวิธีการง่ายๆ ที่ทราบกันอยู่ในหมู่สถาบันการศึกษาศิลปะ ได้แก่การสร้างในห้องปฏิบัติการงานภาพพิมพ์ง่ายๆ หรือตามร้านที่รับทำฟิล์มต้นฉบับซึ่งมีอยู่ทั่วไปในเมืองใหญ่

เทคนิคการตกแต่งด้วยการสร้างลวดลายทั้งหุ่นและลึกลงไปในแม่พิมพ์น่าจะเป็นเทคนิคที่ใช้กันได้ในวงกว้างของแหล่งผลิตทั้งหลาย เช่นเดียวกับเทคนิคการชุบขีดและการกดประทับ เพราะเป็นเทคนิคที่ไม่ต้องใช้เครื่องมือที่ซับซ้อนมากนัก ผู้วิจัยได้ทดลองใช้วัสดุที่หลากหลาย รวมถึงการพยายามนำเอาคุณสมบัติของบางเทคนิคภาพพิมพ์เข้ามาทดลอง เช่น เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้ (Wood-cut) เป็นต้น เพื่ออาจเป็นประโยชน์กับแหล่งผลิตอื่นๆ ได้บ้าง อย่างไรก็ตามเทคนิคการตกแต่งที่ได้ทดลองในครั้งนี้ ส่วนใหญ่ก็เป็นความรู้ที่ได้มาจากการศึกษาผลงานในอดีตและจากโรงงานแหล่งผลิตในปัจจุบัน โดยประมวลผลการทดลองได้ดังต่อไปนี้

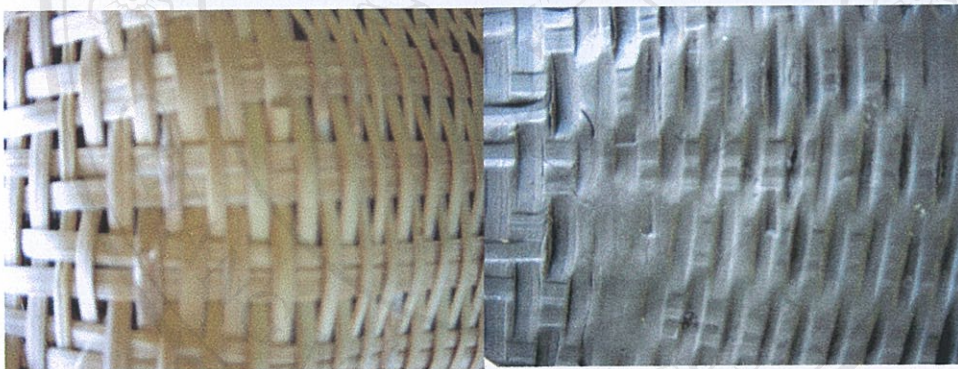

1. แม่พิมพ์จากวัสดุสำเร็จรูป

1.1 กดประทับจากเครื่องจักสาน

1.1.1 กดประทับจากด้านในของกระบุง

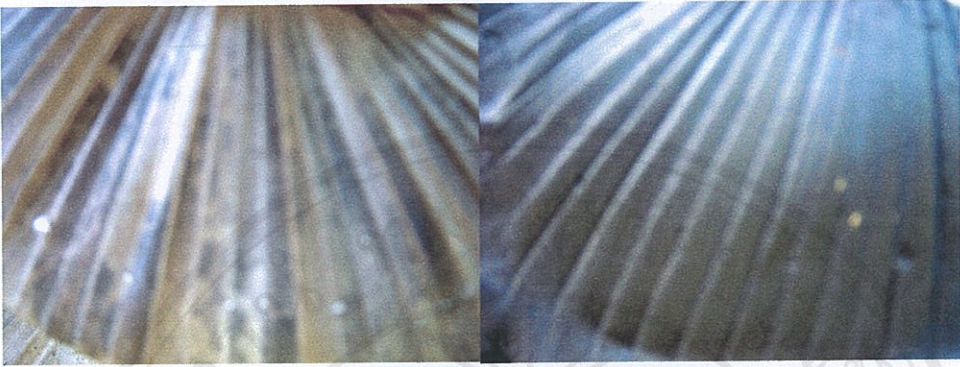

1.1.2 กดประทับจากด้านนอกของกระบุง

1.1.3 กดประทับจากส่วนปีกของหมวก

1.1.4 กดประทับจากด้านบนของงอบ

1.2 กดประทับจากวัสดุธรรมชาติและอื่นๆ

1.2.1-2 กดประทับด้วยก้านกล้วยแล้วตกแต่งด้วยลายเส้น

ลิขสิทธิ์
Copyright
All

ของใหม่
University
rved

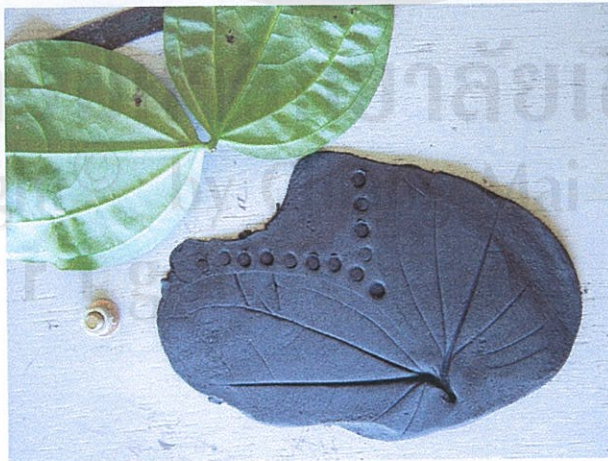

1.2.3 กดประทับด้วยก้านกล้วยและจานแก้วเจียรนัย

1.2.4 กดประทับด้วยก้านกล้วยและนอต

1.2.5 กดประทับด้วยใบไม้

ลิขสิทธิ์ © มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

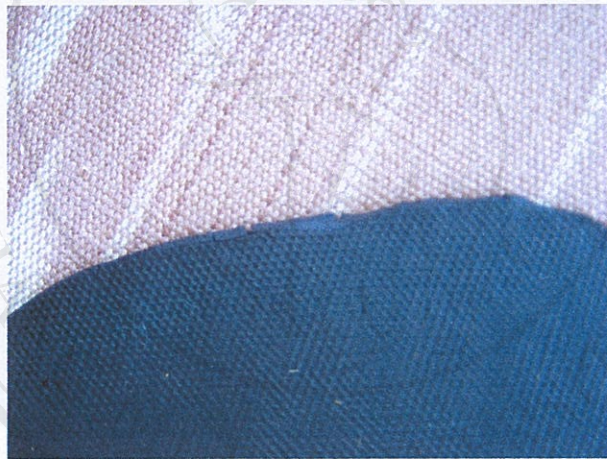

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

1.2.6-9 กดประทับจากใบไม้และวัสดุอื่นๆ

1.2.10-11 กดประทับจากผ้าทอพื้นเมือง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

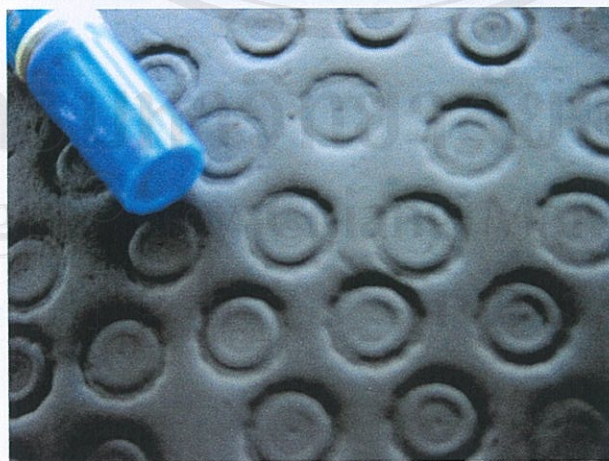
All rights reserved

1.2.14 กดประทับโลโก้ใช้ร่วมกับของฝากของมหาวิทยาลัย

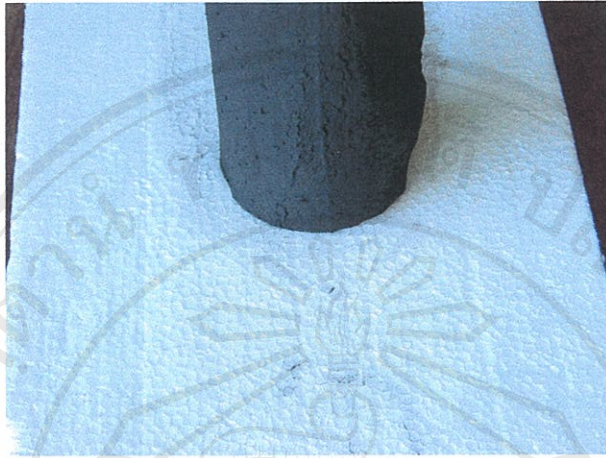

1.2.12-13 กดประทับด้วยน็อด โดยใช้ส่วนหัวและส่วนเกลียวของน็อด

1.2.14 กดประทับโดยใช้ส่วนบนของปากกาเคมี

1.2.15 กดประทับบนพื้นผิวของโฟม

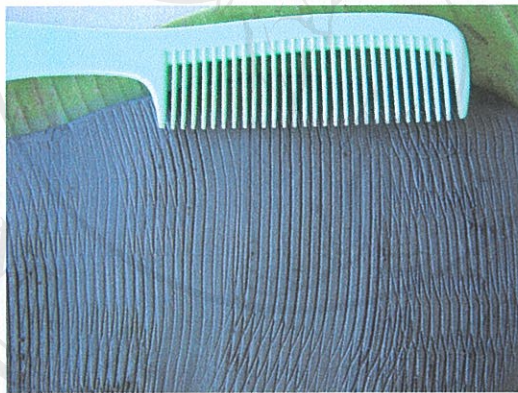
1.2.16 กดประทับบนพื้นผิวของโฟมที่มีการกักความร้อนด้วยทินเนอร์ให้รูขรุขระมากยิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

1.2.17 กดประทับจากเชือกและต้นหญ้า

1.2.18 ขูดขีดพื้นผิวด้วยหวีไปในทิศทางเดียวกัน

1.2.19 ขูดขีดพื้นผิวด้วยหวีไปในทางหลายทิศทาง

ลิขสิทธิ์ © 2564 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © 2021 University of Chiang Mai
 All rights reserved

2. แม่พิมพ์กระดาษ

2.1 กดประทับบนแม่พิมพ์กระดาษ(Paper block)ที่สร้างลวดลายต่างๆไว้โดยใช้ความหนาของกระดาษตัดเป็นรูปทรงต่างๆปะติดซ้อนกันเป็นชั้นๆ

2.2-3 กดประทับบนแม่พิมพ์กระดาษที่เจาะเป็นรูปทรงต่างๆโดยใช้ความหนาของกระดาษค่อนข้างมากซึ่งไม่เหมาะสำหรับการทำลวดลาย จึงควรทำเป็นรูปทรงต่างๆที่นูนขึ้นมาเป็นรูปทรงที่มีความหนาสม่ำเสมอ

3. แม่พิมพ์ดินเผา เป็นแม่พิมพ์ที่สร้างจากดินแล้วนำไปเผาเพื่อสำหรับการกดประทับ โดยเฉพาะสร้างลวดลายได้ละเอียดมีความคงทนกว่าแม่พิมพ์ชนิดอื่น ลวดลายที่ละเอียดมากจะมีความคงทนไม่ลบเลือนได้ง่ายแม้จะมีการกดประทับจำนวนมากครั้งก็ตาม แต่ใช้เวลาในการสร้างแม่พิมพ์นาน (ภาพประกอบหมายเลข 3.1-3.6)

ภาพประกอบหมายเลข 3.1

ภาพประกอบหมายเลข 3.2

ภาพประกอบหมายเลข 3.3

ภาพประกอบหมายเลข 3.4

ภาพประกอบหมายเลข 3.5

ภาพประกอบหมายเลข 3.6

ลิขสิทธิ์ของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

4. แม่พิมพ์ปูนปลาสเตอร์ เป็นแม่พิมพ์ที่สร้างขึ้นใช้ได้ทั้งการกดประทับและการแกะสลักลาย
 ในพิมพ์ นิยมทำเป็นแม่พิมพ์เพราะนำมาหล่อเป็นรูปร่างต่างๆ ได้ง่าย แกะสลักลายได้ค่อนข้าง
 ละเอียดทำให้สะดวกรวดเร็ว แต่ความคงทนมีความจำกัดเก็บได้ไม่นานก็ผุกร่อนย่อยสลาย
 ไปตามกาลเวลา

4.1 กดประทับจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะเป็นลวดลายรูปวัวที่ลึกลงไป ส่วนพื้นผิวรอบนอก
 ใช้เครื่องมือขูดขีดเป็นลายเส้นทำให้เกิดริ้วรอยขึ้นมา ทำให้รูปวัวโดดเด่นขึ้นมา

4.2-3 กดประทับจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะเป็นลายเส้นรูปสัตว์ ทำให้เกิดลายเส้นที่นูนขึ้นมา

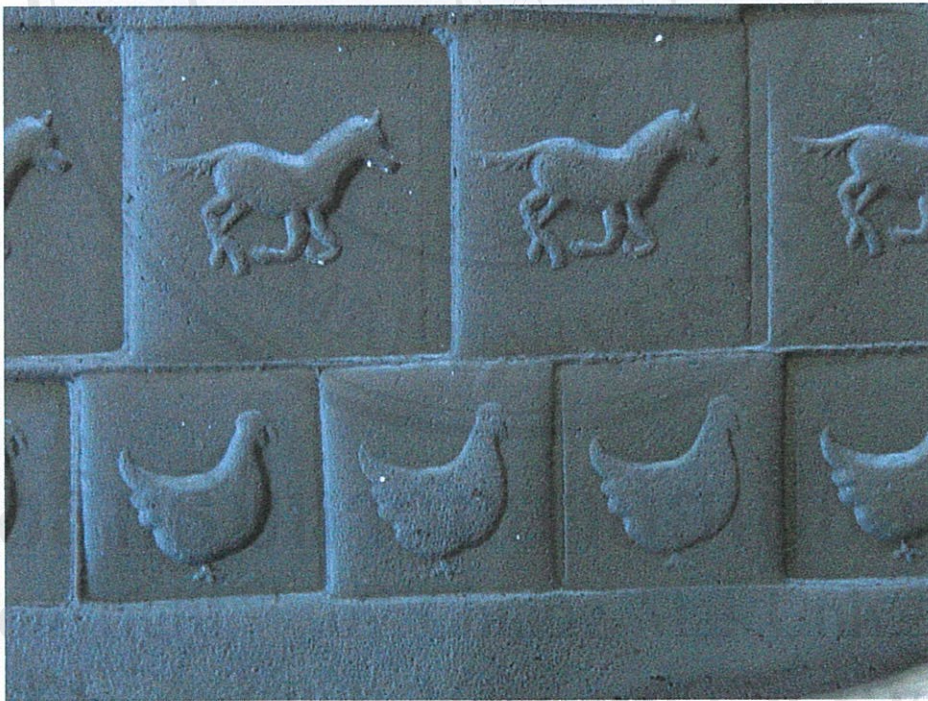
ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

4.5-4.6 กคประทับจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะเป็นลายเส้นรูปสัตว์ ทำให้เกิดลายเส้นที่นูนขึ้นมา

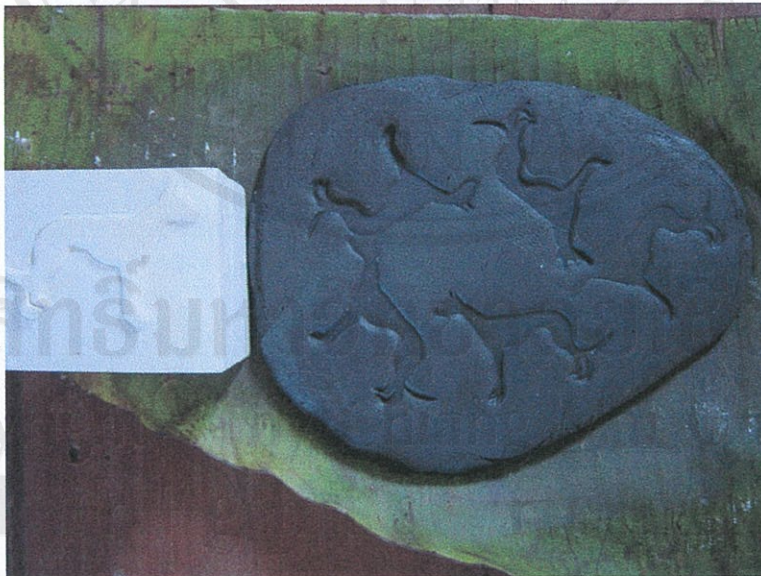
4.7-4.8 การกดประทับจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะเป็นลายรูปสัตว์ลึกลงไป ในพิมพ์ทำให้เกิดรูปทรงที่นูนขึ้นมา

เลขที่ .....
เลขทะเบียน 14083

4.9 กดประทับจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะเป็นลายเส้นรูปวัว ทำให้เกิดลายเส้นที่นูนขึ้นมา

4.10 กดประทับจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะเป็นรูปสุนัข ทำให้เกิดรูปทรงที่ลึกลงไป

4.11-12 กดประทับจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะในพิมพ์เป็นลายเส้นรูปอูฐและฮิปโปโป ทำให้เกิดลายเส้นที่นูนขึ้นมา

4.13 กดประทับจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะในพิมพ์เป็นลายเส้นและรูปทรงเป็นรูปไดโนเสาร์ ทำให้เกิดลายเส้นและรูปทรงที่นูนขึ้นมา

4.14 กคตินจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะลายในพิมพ์เป็นลายเส้นรูปแมว ทำให้เกิดลายเส้นที่นูนขึ้นมา

4.15 กคประทับจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะลวดลายในพิมพ์เป็นรูปดอกไม้ ทำให้เกิดลายเส้นรูปทรงและลายเอียดต่าง ๆ นูนขึ้นมา

4.16 กดประทับจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะในพิมพ์เป็นลายเส้นรูปสัตว์และจุดขีดพื้นผิว ทำให้เกิดลายเส้นและพื้นผิวที่นูนขึ้นมา

4.17-18 กดประทับจากแม่พิมพ์ที่มีการแกะในพิมพ์เป็นรูปสัตว์ ทำให้เกิดลายเส้นที่นูนขึ้นมา

5. แม่พิมพ์ไม้ เป็นแม่พิมพ์ที่สร้างขึ้นได้ง่ายสะดวกรวดเร็วเหมาะสำหรับการสร้างรูปทรงง่ายๆ ที่ไม่ต้องการรายละเอียดมากนัก

5.1 แม่พิมพ์ไม้ที่เป็นบล็อก(Wood block)

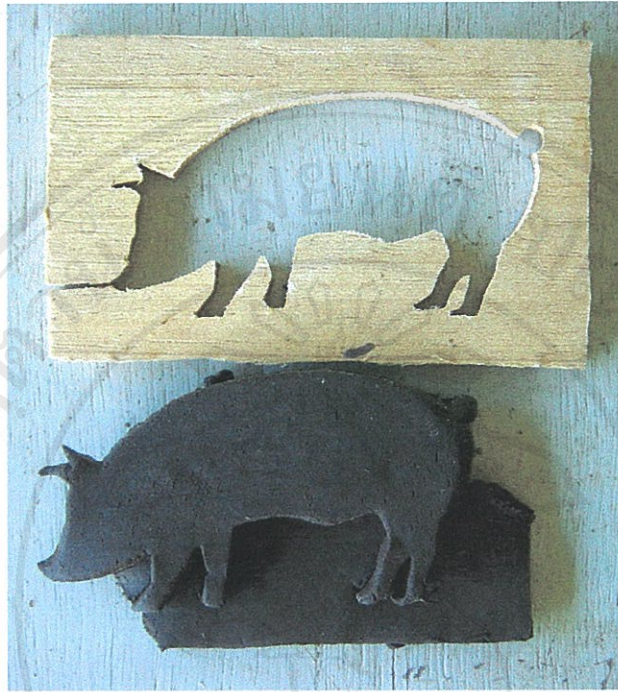

5.1.1 กดประทับจากแม่พิมพ์ไม้ที่สร้างแม่พิมพ์เป็นรูปทรงสุนัขที่นูนขึ้นมา เมื่อกดประทับแล้วจะได้รูปทรงที่ลึกลงไป

5.1.2 กดประทับจากแม่พิมพ์ไม้ที่สร้างแม่พิมพ์เป็นรูปทรงสุนัขที่เป็นร่องลึกลงไป เมื่อกดประทับแล้วจะได้รูปทรงที่นูนขึ้นมานิยมทำเป็นชิ้นๆเพื่อนำไปปะติดลงบนผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น แจกัน

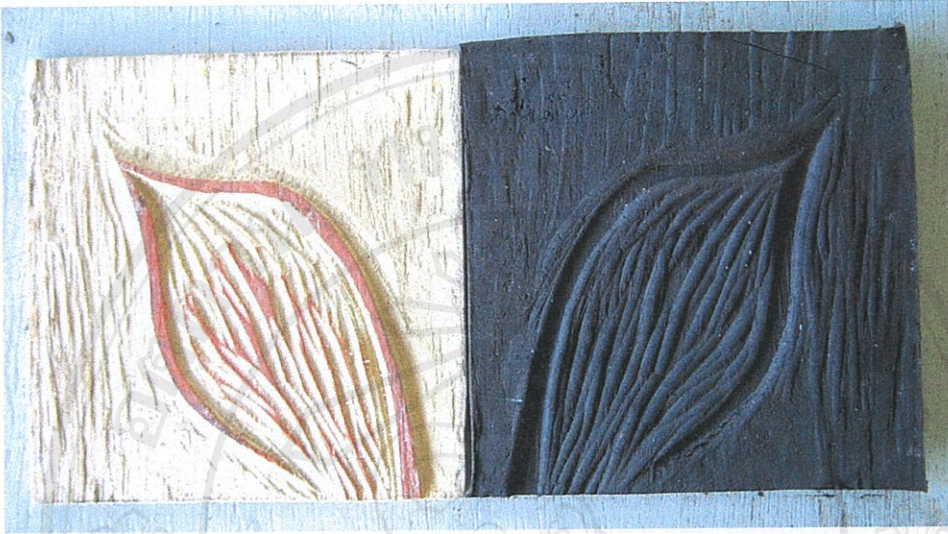
5.1.3 กดประทับจากแม่พิมพ์ไม้ที่สร้างแม่พิมพ์เป็นรูปทรงหมูที่เป็นร่องลึกลงไป เมื่อกดประทับแล้วจะได้รูปทรงที่นูนขึ้นมานิยมทำเป็นชิ้นๆเพื่อนำไปประดิษฐ์ลงบนผลิตภัณฑ์อื่นๆ เช่น แจกัน

5.2 แม่พิมพ์ไม้ที่เรียกว่า Wood cut เป็นแม่พิมพ์ที่แกะเป็นเรื่องราวต่างๆ ให้เกิดรูปทรงและพื้นผิวที่มีรายละเอียดของการแกะผิวไม้ที่มีความตื้นลึกตามความต้องการของผู้สร้างแม่พิมพ์ไม้ชนิดนี้เมื่อใช้ไปหลายๆครั้งรายละเอียดต่างๆจะเริ่มเลือนลางลงเรื่อยๆ ความคมชัดต่างๆก็จะลดน้อยลงไปเช่นกัน (ภาพประกอบหมายเลข 5.2.1-5.2.3)

ภาพประกอบหมายเลข 5.2.1

ภาพประกอบหมายเลข 5.2.1

ภาพประกอบหมายเลข 5.2.1

การพิมพ์แม่พิมพ์ไม้บนกระดาษสา

เพื่อนำไปใช้ในการตกแต่งผลิตภัณฑ์ที่ผ่านการเคลือบสีแล้ว(บนเคลือบ) ซึ่งใช้กระดาษสา(อย่างบาง)และรูปลอกเป็นวัสดุการพิมพ์
ขั้นตอนตามภาพประกอบ

1. เตรียมอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการพิมพ์

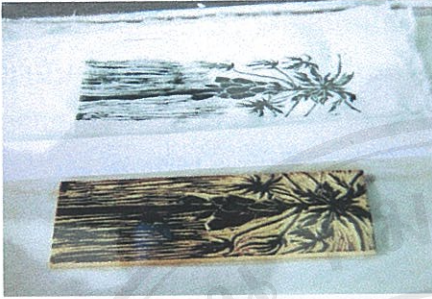
2. ผสมสีบนเคลือบ(ผงสีดำ)กับ Balsam oil และ Turpentine oil ให้ได้ความเข้มข้นที่เหมาะสม ซึ่งขึ้นอยู่กับปริมาณที่จะใช้พิมพ์

3. ใช้ลูกกลิ้งกลิ้งหมึกลงบนแม่พิมพ์ไม้

4. วางกระดาษสาหรือรูปลอกแนบลงบนแม่พิมพ์แล้วใช้ใบแรงหรือช้อนถูลงบนด้านหลังกระดาษให้ทั่ว ตรวจสอบว่าภาพพิมพ์ที่ได้มีความคมชัดตามที่ต้องการหรือยัง

5. ทิ้งให้ชิ้นงานที่พิมพ์แล้วเพื่อให้แห้งสนิทใช้เวลาประมาณ 30 นาที

6. นำกระดาษสาที่พิมพ์ได้วางแนบลงบนผลิตภัณฑ์ที่เผาเคลือบแล้ว ใช้กาวน้ำทาด้านหลังของกระดาษด้วยพู่กันพร้อมกับรีดน้ำกาวและฟองอากาศออกให้หมด ทิ้งให้แห้งแล้วนำไปเผาในอุณหภูมิ 700-800°C

จากการทดลอง ผลที่ได้รับเปรียบเทียบระหว่างกระดาษสากับรูปลอก

กระดาษสา

ข้อดี

- คุณค่าศิลปะได้ดีในขณะที่พิมพ์ มีความเป็นธรรมชาติ
- เนื้อกระดาษยืดและหดตัวได้ดีเหมาะสมกับการพิมพ์ด้วยแม่พิมพ์ไม้

ข้อเสีย

- ภาพที่ได้หลังการเผาในอุณหภูมิ 750°C บางส่วนของภาพสีไม่สุกตัวและอาจหลุดได้ง่าย

ข้อสังเกต อาจเป็นเพราะเส้นใยของกระดาษมีโครงสร้างทับซ้อน ซึ่งเมื่อพิมพ์แล้วมีการดูดซับสีในหลายระดับของเส้นใยจึงทำให้ส่วนที่ติดได้ดีมักเป็นส่วนที่แนบกับผลิตภัณฑ์ ส่วนบนของเส้นใยก็จะหลุดออกหลังการเผาแล้ว

รูปลอก

ข้อดี

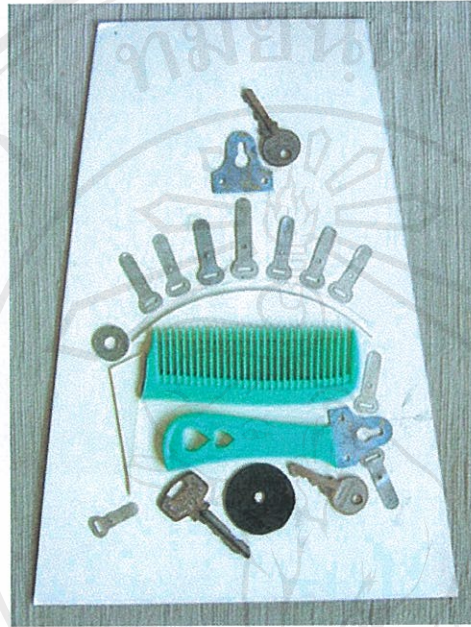
- มีความคมชัดกว่า สีจะติดได้ดีกว่ากระดาษหลังการเผาแล้ว
- ทำปริมาณได้มาก

ข้อเสีย

- หากเป็นภาพขนาดใหญ่จะติดบนผลิตภัณฑ์ก่อนทำการเผาได้ลำบากกว่า
- ราคาสูงกว่ากระดาษ

6. แม่พิมพ์วัสดุปะติด(Collagraph) เป็นแม่พิมพ์ที่สร้างขึ้นโดยใช้วัสดุต่าง ๆ นำมาปะติดบนกระดาษหรือแผ่นไม้ที่ต้องการทำเป็นแม่พิมพ์ เมื่อกดประทับแล้วจะได้รูปทรงที่เป็นร่องลึกลงไปตามรูปทรงนั้นๆ แม่พิมพ์ประเภทนี้ส่วนมากจะใช้ได้เพียงน้อยครั้งเพราะวัสดุที่ปะติดอาจเกิดชำรุดหลุดออกได้ง่าย

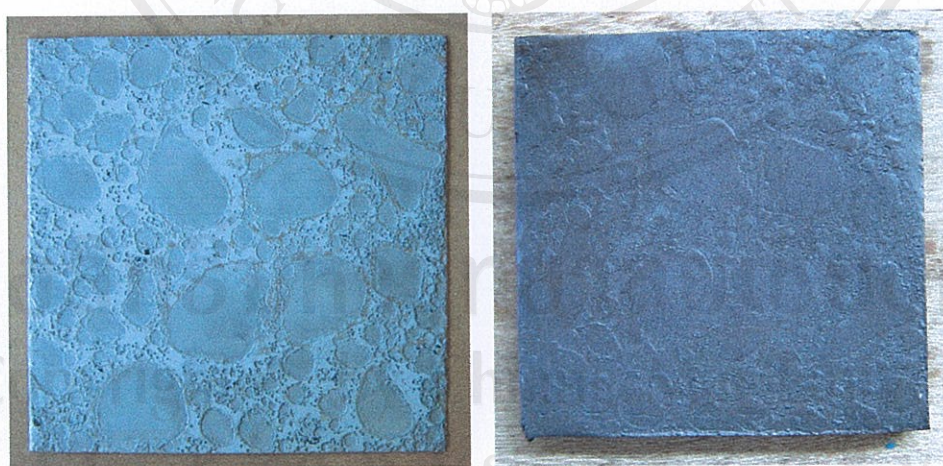
ลิขสิทธิ์ © มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
All rights reserved

7. แม่พิมพ์โลหะ (Etching) เป็นแม่พิมพ์ที่สร้างขึ้นด้วยแผ่นสังกะสีตะกั่วเป็นแม่พิมพ์ที่มีความคงทนมากทนต่อแรงอัด นำมาทำเป็นแม่พิมพ์กระเบื้องซึ่งมีการพิมพ์ซ้ำกันหลายๆครั้งโดยใส่แผ่นแม่พิมพ์ลงไปในพื้นล่างของบ้ำหรือกรอบพิมพ์เหล็กใช้แรงอัดของเครื่องจักรเพื่อดินจะได้ถูกอัดแน่น ซึ่งมีเทคนิคในการสร้างได้หลายวิธีเช่น...

7.1 เทคนิค Relief (Open Bite) สร้างแม่พิมพ์โดยการกัดกรดไนตริกผสมน้ำ 1:3 ใช้เวลาในการกัดกรด 32 ชม. ยิ่งใช้เวลาในการกัดกรदनานก็จะได้ร่องที่ลึกเพิ่มขึ้นตามเวลาที่เพิ่มขึ้นด้วย

7.2 เทคนิค Relief (Open Bite) สร้างแม่พิมพ์โดยการกัดกรดไนตริกผสมน้ำ 1:3 ใช้เวลาในการกัดกรด 10 ชม. ถ้าใช้เวลาในการกัดกรदन้อยกว่าก็จะได้ร่องที่มีความลึกน้อยกว่า

7.3 เทคนิค Relief (Open Bite) สร้างแม่พิมพ์โดยการกัดกรดไนตริกผสมน้ำ 1:3 ใช้เวลาในการกัดกรด 36 ชม. ยิ่งใช้เวลาในการกัดกรดนานมากก็จะได้ร่องที่ลึกมากจนทำให้แผ่นโลหะทะลุได้ แต่ก็ขึ้นอยู่กับแผ่นโลหะมีความหนามากน้อยแค่ไหน ถ้าแม่พิมพ์ทะลุมากส่วนในรายละเอียดที่เล็กและบางก็จะทำให้แม่พิมพ์ไม่คงทนแตกหักเสียหายได้ง่าย

7.4 เทคนิค Drypoint สร้างแม่พิมพ์โดยใช้เครื่องมือที่เป็นเหล็กแหลมนำมาขูดขีดไปลงบนแผ่นโลหะ ความตื้นลึกของเส้นขึ้นอยู่กับน้ำหนักมือที่ใช้แรงมากน้อยเพียงไร เทคนิคนี้จะได้แม่พิมพ์ที่ร่องไม่ลึกนักทำให้ได้ลวดลายที่ได้เลือนลางมาก แต่มีความรวดเร็วในการสร้างแม่พิมพ์เพราะไม่ต้องกัดกรด

7.5 เทคนิค Hardground สร้างแม่พิมพ์โดยการใช้วัสดุมากันน้ำกรดไม่ให้กัดในบริเวณพื้น เพราะต้องการให้กรดกัดเฉพาะบริเวณที่เป็นลายเส้นที่ขูดขีดให้มีความหนาบางให้ลึกมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเวลาที่ใช้กัดกรดมากน้อยเพียงไร ตัวอย่างนี้ใช้น้ำกรด 1:30 เวลากัดกรด 1.20 ชม.

7.6 เทคนิค Hardground สร้างแม่พิมพ์โดยการใช้วัสดุมากันน้ำกรดไม่ให้กัดในบริเวณพื้น เพราะต้องการให้กรดกัดเฉพาะบริเวณที่เป็นลายเส้นที่ขูดให้มีความหนาบางให้ลึกมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเวลาที่ใช้กัดกรดมากน้อยเพียงไร ตัวอย่างนี้ใช้น้ำกรด 1:30 เวลากัดกรด 24 ชม.

7.7 เทคนิค Engraving + Hardground สร้างแม่พิมพ์โดยการใช้อุปกรณ์ขูดไม้ให้กีดในบริเวณพื้นเพราะต้องการให้กรดกีดเฉพาะบริเวณที่เป็นลายเส้นที่ขูดให้มีความหนาบางให้ลึกมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับเวลาที่ใช้กัดกรดมากน้อยเพียงไร ตัวอย่างนี้ใช้น้ำกรด 1:30 เวลากัดกรด 1 ชม. แล้ว ผสมเทคนิค Engraving คือการใช้เครื่องมือเฉพาะสำหรับแกะแม่พิมพ์โลหะมาแกะบนแม่พิมพ์ให้เกิดร่องที่ลึกและเส้นที่ใหญ่ขึ้นโดยไม่ต้องนำไปกัดกรด

7.8 เทคนิค Photo etching สร้างแม่พิมพ์โดยการนำฟิล์มภาพถ่ายมาถ่ายลงบนแม่พิมพ์แล้วจึงนำไปกัดกรด กรดจะกัดบริเวณรอบนอกของลายเส้นให้ลึกลงไป ส่วนที่เป็นลายเส้นจะนูนขึ้นมาเป็นเทคนิคที่ต้องการความเหมือนจริงของรูปต้นแบบ ถ้าต้องการลายเส้นที่เด่นมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับเวลาในการกัดกรดมากหรือน้อย ตัวอย่างนี้ใช้กรด 1:30 เวลา 6.30 ชม.

7.9 เทคนิค Photo etching สร้างแม่พิมพ์โดยการนำฟิล์มภาพถ่ายมาถ่ายลงบนแม่พิมพ์แล้ว จึงนำไปกัดกรด กรดจะกัดบริเวณรอบนอกของลายเส้นให้ลึกลงไป ส่วนที่เป็นลายเส้น จะนูนขึ้นมาเป็นเทคนิคที่ต้องการความเหมือนจริงของรูปต้นแบบ ถ้าต้องการลายเส้นที่ เค้นมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับเวลาในการกัดกรดมากหรือน้อย ตัวอย่างนี้ใช้กรด 1:30 เวลา 6 ชม.

8. แม่พิมพ์สูญ เป็นแม่พิมพ์ที่สร้างขึ้นด้วยสบู่นำมาแกะลวดลายตามที่ต้องการแล้วนำมากด ประทับก็จะได้ลวดลายที่ลึกลงไป แม่พิมพ์นี้เป็นแม่พิมพ์ที่สร้างขึ้นได้ง่ายและรวดเร็วแต่จะไม่ คงทนเพราะสามารถละลายได้เมื่อถูกความร้อนมาก ๆ ลวดลายต่างๆก็จะลบเลือนได้ ด้วยเหมาะ สำหรับงานที่มีจำนวนน้อย

สรุปการทดลองเทคนิค

การทดลองนำเทคนิคแม่พิมพ์ปูนและภาพพิมพ์มาใช้ตกแต่งเครื่องปั้นดินเผา เริ่มจากการเอาความรู้ที่ได้จากการสำรวจภาคเอกสารและภาคสนามมาเป็นแนวทาง เริ่มต้นด้วยการค้นหาความงามหรือคุณประโยชน์จากวัสดุสำเร็จรูปและวัสดุเหลือใช้ ซึ่งจะให้อารมณ์หรือพื้นผิวกับเครื่องปั้นดินเผา ได้แก่การใช้วัสดุเหล่านั้นมากหรือประทับใจลงไปบนผิวหน้าดินที่อ่อนนุ่ม มีทั้งทดลองไปชนิดเดียวหรือรวมกลุ่มหลายประเภท วัสดุบางชนิดให้ร่องรอยที่คงที่สม่ำเสมอ เช่น จากลายเครื่องจักสาน บางชนิดให้รูปทรงที่ดูแปลกตา เช่น ลายที่เกิดจากก้านกล้วยที่ตัดขวาง ฯลฯ บางชนิดให้พื้นผิว(Texture)ที่ขรุขระหยาบกระด้าง หรือการขูดขีดด้วยหวีจะให้ร่องรอยของพื้นผิวที่ลึกลงไปเป็นเส้นในทิศทางต่างๆ จำนวนมาก คล้ายคลึงกับการขูดด้วยซี่ไม้ไผ่ที่พบอยู่ในเทคนิคการตกแต่งสมัยโบราณ แต่หวีจะให้พื้นที่ของร่องรอยได้กว้างและเร็วกว่า

การกดประทับได้แก่การกดลงไปเพื่อสร้างลวดลายบนภาชนะโดยตรง วิธีนี้อาจใช้เศษวัสดุที่มีความแข็งและให้ผลเป็นลวดลายต่างๆ หรือทำที่กดประทับให้เป็นลวดลายอยู่ในตัวเอง เมื่อกดลงไปบนภาชนะก็จะเกิดร่องรอยตามต้นแบบที่ใช้กด ตัวกดประทับนี้อาจใช้ไม้เนื้อแข็ง ปูนพลาสติกแท่งเล็กๆมาแกะสลักเป็นลวดลายไว้ก่อน หรือถ้าต้องการความคงทนก็ใช้ดินเหนียวมาสร้างเป็นตัวกด ใส่วาดลายลงไป เมื่อแห้งก็นำไปเผาไฟ ก็จะได้ตัวกดประทับดินเผา ซึ่งมีอายุความคงทนได้นาน การเตรียมเครื่องมือกดประทับไว้หลายๆขนาดและหลายรูปแบบจะทำให้เกิดการสร้างลวดลายที่หลากหลาย ซึ่งให้ผลทางความรู้สึกแตกต่างกัน เช่น ความเนียบเรียบของลวดลายที่กด ความรู้สึกเคลื่อนไหวของพื้นผิว(Texture) รวมถึงการเปรียบเทียบถึงความแตกต่างของพื้นผิวหลายๆชนิด เครื่องมือกดประทับที่ใช้ทำจากวัสดุหาง่าย เช่น ก้านกล้วย ข้อมไม้คงทนเพราะมีอายุการใช้งานได้นานไม่เกิน 1 วันเท่านั้น แต่ก็เป็วัสดุที่มีอยู่ทั่วไปแทบทุกครัวเรือนในชนบท ไม่จำกัดจำนวน และให้ผลเป็นลวดลายที่ดูแปลกตา ละเอียดสม่ำเสมอเกินกว่าที่จะสร้างขึ้นมาได้เองโดยการขูดขีด

การแกะสลักลวดลายไว้ในแม่พิมพ์มักนิยมใช้กับพิมพ์ปูนพลาสติกเพราะแกะได้ง่าย มีทั้งลายปูนและลายลึกลับค่ากันไปมา ส่วนใหญ่จะทำต้นแบบซึ่งเป็นแม่พิมพ์ลึกลับไว้ การทดลองครั้งนี้มิได้ทำเป็นต้นแบบหรือในแม่พิมพ์ขนาดจริง เพียงแต่แสดงให้เห็นผลของการขูดสร้างร่องรอยไว้บนปูนพลาสติกให้เกิดเป็นลวดลายทั้งลึกและนูน อันเป็นผลเช่นเดียวกับการขูดขีดไว้ในแม่พิมพ์จริง

การทดลองใช้เทคนิคภาพพิมพ์แกะไม้(Wood-cut)มาผสมผสานเพื่อตกแต่งเครื่องปั้นดินเผานั้น ได้ทดลอง 2 ลักษณะได้แก่การแกะสลักลวดลายลงไปแม่พิมพ์ไม้และกดดินดิบลงไป จะเกิดลวดลายที่ให้อารมณ์ความรู้สึกที่ฉับพลันเด็ดขาด แต่ก็มีได้ทดลองสร้างเป็นชิ้นงานจริง เพียงแต่แสดงถึงผลที่เกิดขึ้นเท่านั้น ผลของเทคนิคนี้ไม่เหมาะกับการสร้างรูปทรงลอยตัว เช่น แจกัน หรือหม้อไห (นอกจากประยุกต์ไปแกะแม่พิมพ์ปูนพลาสติกโดยเลียนแบบคล้าย

งานแกะไม้) เหมาะกับการสร้างชิ้นงานแบนๆประเภทภาพระดับผนังเท่านั้น อีกลักษณะหนึ่งได้แก่การเอาแม่พิมพ์แกะไม้เป็นต้นแบบ เพื่อสร้างรูปลอกกระดาษแบบง่ายๆ โดยกลิ้งน้ำเคลือบบนต้นแบบแล้วเอาไปกลิ้งบนกระดาษสักก่อนที่จะพ่นสีลงไปบนชิ้นงาน (ดูภาพรายละเอียด) แต่เทคนิคนี้คือการสร้างชิ้นงานศิลปะมากกว่าจะทำชิ้นงานที่มีลวดลายละเอียดมากๆ โดยเฉพาะไม่เหมาะกับงานประเภทเครื่องหมายการค้าที่ติดบนเครื่องปั้นดินเผา เทคนิครูปลอกจึงได้ทดลองแล้วสร้างเป็นชิ้นงานเพียงบางชิ้น โดยการนำเอาภาพถ่ายมาเป็นต้นแบบในเทคนิคภาพพิมพ์ Photo silk screen เพื่อพอจะเป็นแนวทางให้ผู้อื่นได้พัฒนาต่อไป

การทดลองด้านเทคนิคแม่พิมพ์โลหะนั้นให้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจ ไม่เป็นไปตามการคาดคะเนที่ตั้งไว้ แม้จะทดลองใช้หลายๆเทคนิคตั้งแต่การชุบสีด้วยเหล็กแหลม(Drypoint) ไปจนถึงกรรมวิธีทางน้ำกรดต่างๆ ลวดลายหรือร่องรอยที่เกิดขึ้นถ้าไม่จางเบาเกินไปก็ต้องกัดจนแม่พิมพ์กร่อนทะลุ ซึ่งถ้าไม่นำไปพ่นสีกับพื้นโลหะอีกชิ้นหนึ่งก็จะไม่ทนทาน ที่พอจะเห็นหนทางพัฒนาได้บ้างก็ได้แก่เทคนิค Hardground ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการตกแต่งกับกระเบื้องระดับผนังทั้งหลาย เพราะให้เส้นนูนที่อ่อนพริ้ว ไม่แข็ง และมีความทนทานกว่าการแกะในแม่พิมพ์ปูนพลาสติก ทั้งยังสามารถรับดินที่มากกว่าแม่พิมพ์ปูนพลาสติก จึงสะดวกในการคำนวณหาค่าเฉลี่ยการหดตัว อีกเทคนิคหนึ่งที่น่าให้ความหวังก็ได้แก่เทคนิค Photo etching ซึ่งถึงแม้จะให้ความนูนชัด (Relief) ไม่มากนัก แต่ก็แสดงรายละเอียดเล็กๆหรือเส้น จุดขนาดเล็ก รวมถึงความเหมือนจริง (Realistic) ของรูปทรงที่ไม่สามารถสร้างด้วยมือในแม่พิมพ์ได้ จึงเหมาะกับรูปภาพ ลวดลายหรือเครื่องหมายต่างๆที่ต้องการรายละเอียด แต่ก็ไม่เหมาะกับการชุบเคลือบด้วยน้ำเคลือบที่ชุ่มหนา เพราะจะกลบรายละเอียดให้หายไป

เทคนิคการทำพิมพ์กดดินแล้วปั้นแม่พิมพ์ ซึ่งเป็นอีกเทคนิคหนึ่งที่ใช้กันมากตั้งแต่อดีตเป็นเทคนิคที่ผู้วิจัยทดลองค่อนข้างมาก แต่ตั้งประเด็นไว้เพียงหยาบๆว่าจะเปลี่ยนจากลายประดับแบบโบราณมาเป็นลายง่ายๆ ซึ่งให้ความรู้สึกถึงความเป็นปัจจุบันมากกว่า เช่น ลายรูปสัตว์ต่างๆ ซึ่งเป็นสัตว์อยู่ในธรรมชาติและรู้จักกันดี รวมถึงการทดลองสร้างแม่พิมพ์ด้วยวัสดุอื่นนอกเหนือจากการใช้ปูนพลาสติก เช่น ทดลองใช้แม่พิมพ์กระดาษแข็ง แม่พิมพ์ไม้ฉลุ เป็นต้น ใช้วิธีการสร้างภาพต้นแบบอย่างง่ายโดยใช้ภาพที่มีอยู่แล้วตามหน้าหนังสือต่างๆมาถ่ายสำเนา-ย่อขยายตามขนาดที่ต้องการ แล้วตัดกระดาษไปตามเส้นรูปนอก(Out-line)ของรูปทรง ทากาวด้านหลังแล้วติดลงไปบนพื้นไม้ พื้นกระดาษหรือแม่พิมพ์ปูนพลาสติก จากนั้นจึงเจาะฉลุหรือชุบสีสีกลงไปบนวัสดุเพื่อสร้างเป็นแม่พิมพ์ การสร้างต้นแบบแม่พิมพ์วิธีนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ผลิตที่ขาดความชำนาญในการวาดเส้น ความทนทานของแม่พิมพ์กระดาษจะมีน้อยกว่าแม่พิมพ์ปูนพลาสติก จึงเหมาะสำหรับใช้กับชิ้นงานที่มีปริมาณการผลิตไม่มากนัก ข้อดีก็คือสามารถสร้างแม่พิมพ์ได้เร็วเหมาะกับงานเร่งด่วน แม่พิมพ์ปูนพลาสติกเมื่อใช้งานไปนานๆเข้าลวดลายที่ละเอียดหรือความคมชัดก็จะเลือนหายไปเช่นกัน จึงต้องมีการทำต้นแบบเก็บรักษาไว้เมื่อเปรียบเทียบแล้วแม่พิมพ์ไม้จะมีความคงทนมากกว่า แต่ถ้าต้องการให้คงทนนานกว่านี้ก็

คงต้องใช้แผ่น PVC มาฉลุลเป็นแม่พิมพ์ หรือใช้การหล่อเป็นแม่พิมพ์ตะกั่ว แม่พิมพ์เหล็ก (ไม่ได้ทดลองในงานวิจัยนี้ เป็นเพียงข้อมูลดิบจากโรงงาน) ส่วนเทคนิคอื่นๆซึ่งทดลองไม่มากนัก ได้กล่าวถึงไปแล้วในตอนต้นของบทนี้

การสร้างสรรคเป็นผลงานศิลปะ

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบในการสร้างเป็นผลงานเพื่อสรุปผลการวิจัยครั้งนี้ไว้โดยกว้าง ดังนี้

เทคนิคที่เลือกใช้

ได้แก่เทคนิคการขูดขีดเป็นเทคนิคนำ เพราะเป็นเทคนิคที่เริ่มใช้ตกแต่งเมื่อเริ่มต้นสร้างรูปทรงเมื่อยังเป็นดินดิบทุกชั้นรวมถึงการตกแต่งเมื่อชุบเคลือบแล้ว นอกจากนั้นได้แก่เทคนิคการบังหรือปิดด้วยสติ๊กเกอร์รวมถึงวัสดุอื่นอีกหลายชนิดเพื่อให้เกิดร่องรอยบนผิวหน้าของผลงาน ทั้งที่เป็นดินดิบและเมื่อทำการชุบเคลือบ เทคนิคการปั้นแล้วเปะหรือปั้นประกอบที่จะสร้างรูปทรงผิวสูงขึ้นมาจากระนาบเดิมของผลงาน ให้ผลทางน้ำหนักหรือเงาที่แรงขึ้น รวมถึงการใช้การกดประทับเพื่อให้เกิดน้ำหนักร่องรอยที่คลลึกลงไปในเนื้อของผลงาน นอกจากนั้นได้แก่เทคนิคอื่นๆเป็นส่วนประกอบ กำหนดใช้เทคนิคเหล่านี้โดยรวมหลายเทคนิคในผลงานชิ้นเดียวกัน เพียงแต่ได้ระบุไว้ล่วงหน้าถึงความมากมายของเทคนิคใด โดยเฉพาะในผลงานชิ้นนั้นๆ ใช้การตัดสินใจในขณะปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง สรุปเทคนิคที่ใช้ตกแต่งผลงานที่สร้าง ดังนี้

- การขูดขีดมีทั้งขูดขีดให้เกิดร่องรอยในเนื้อดินดิบและการขูดหน้าเคลือบออกเมื่อชุบเคลือบแล้ว ใช้เทคนิคนี้ในผลงานรวม 12 ชิ้น (ผลงานชิ้นที่ 1, 2, 3, 4, 8, 10, 14, 15, 16, 17, 19, 20)
- การบังหรือปิดทับเพื่อให้เกิดร่องรอยหรือลวดลายบนผิวหน้าของตัวงาน ได้แก่การใช้สติ๊กเกอร์ปิดกั้นน้ำเคลือบในบางส่วน การใช้เศษวัสดุต่างๆ ไปไม้มาปิดบังขณะที่ตีพิมพ์ (Stencil) น้ำเคลือบลงไปบนชิ้นงาน ใช้เทคนิคนี้ในผลงานรวม 8 ชิ้น (ผลงานชิ้นที่ 2, 3, 5, 11, 12, 13, 20, 21)
- การปั้นประกอบหรือการกดดินในแม่พิมพ์แล้วปะติดบนชิ้นงาน ใช้ทั้งชิ้นส่วนตกแต่งที่เป็นดินดิบวางลงไปและชิ้นส่วนที่เผาปัสกิดแล้ว รวมอยู่ในผลงานทั้งหมด 7 ชิ้น (ผลงานชิ้นที่ 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21)
- การกดประทับ โดยเครื่องมือที่ทำขึ้นเป็นดินเผาและเศษวัสดุแข็งบนดินดิบอยู่ในผลงานจำนวน 4 ชิ้น (ผลงานชิ้นที่ 2, 3, 14, 15)
- เทคนิคอื่นๆได้แก่รูปลอก รูปลอกแม่พิมพ์ไม้บนกระดาษสา การวางเศษโลหะบนชุบเคลือบเพื่อให้เกิดความเข้มของน้ำเคลือบ ฯลฯ เหล่านี้เป็นจำนวนที่ไม่มากนัก (ดูรายละเอียดใต้คำอธิบายผลงาน)

รูปทรงของผลงาน

ผู้วิจัยได้พิจารณาถึงการที่จะสร้างรูปทรงของผลงานให้มีลักษณะต่างๆกันไปตามที่ได้วางแผนไว้เมื่อเริ่มต้น แต่เมื่อคำนึงถึงเงื่อนไขของเวลาที่มีอยู่จำกัด การออกแบบด้านรูปทรงอาจทำให้ได้ผลงานที่งดงามได้ก็จริงอยู่ แต่กระบวนการที่จะทำให้เกิดชิ้นงานตั้งแต่การปั้นขึ้นรูปหรือการทำพิมพ์หล่อขนาดใหญ่ เหล่านี้ต้องใช้ช่างปั้นช่างทำพิมพ์ที่มีประสบการณ์ความชำนาญ รวมถึงเวลาค่อนข้างมากกว่าชิ้นงานที่เป็นดินดิบจะแห้งสนิทพอที่จะทำการเผาได้ (ตัวอย่างเช่น เครื่องปั้นดินเผาที่มีขนาดความสูงประมาณ 1.00 เมตร ต้องใช้เวลาให้แห้งสนิทก่อนเผาประมาณ 3 เดือน จึงจะมีโอกาสไม่แตกร้า) การคำนึงถึงรูปทรงของผลงานมากเกินไปก็จะทำให้ไม่มีเวลาได้ทำการทดลองเทคนิคการตกแต่งได้มากพอ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้กลับมาคิดถึงรูปทรงของผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ทั่วไปในตลาดเครื่องปั้นดินเผา เช่น ภาชนะชนิดต่างๆ กระเบื้องประดับทั้งพื้นและผนัง ฯลฯ สุดท้ายจึงเลือกงานลักษณะต่างๆ อย่างขนาดย่อม กระเบื้องพื้นทั้งเคลือบและไม่เคลือบ สิ่งเหล่านี้ดูเป็นผลิตภัณฑ์ธรรมดา ผู้วิจัยจึงตั้งเป้าหมายที่จะใช้การตกแต่งมาเปลี่ยนให้เป็นผลงานศิลปะ

เรื่องราว(Subject matter)ที่ใช้ในการตกแต่ง

มิได้กำหนดลึกลงไปถึงเรื่องใด โดยเฉพาะ แต่กำหนดกว้างไว้ให้ผลงานสื่อเรื่องราวหรือความรู้สึกถึงธรรมชาติ ได้แก่การใช้เส้นที่ค่อนข้างอิสระ (สัมพันธ์กับวิธีการขูดขีดที่นำสนุกสถาน) รูปทรงที่ค่อนข้างไปทางธรรมชาติซึ่งมีทั้งกึ่งนามธรรมหรือค่อนข้างไปทางนามธรรม จะใช้รูปทรงที่เกิดจากการขูดขีดและเกิดจากผลของวัสดุ เช่น การคิดแปะให้เป็นระนาบสูงต่ำ ฯลฯ เหตุผลของการเลือกแนวทางธรรมชาติเพราะเป็นรสนิยมศิลปะส่วนตัว

การสร้างสรรคเป็นผลงานศิลปะจึงเกิดขึ้นจากกรอบความคิดดังกล่าว ผลงานมีขนาดต่างกันหลายแบบ ผลงานที่น่าเสนอดังต่อไปนี้ เป็นการคัดเลือกจากจำนวนที่มากกว่านี้ ซึ่งหลายชิ้นล้มเหลวเสียหายแตกหักไปในระหว่างการเป็นดินดิบจนถึงหลังการเผาเคลือบรายละเอียดของผลงานแต่ละชิ้นได้บรรยายโดยย่อไว้ได้ภาพแล้ว

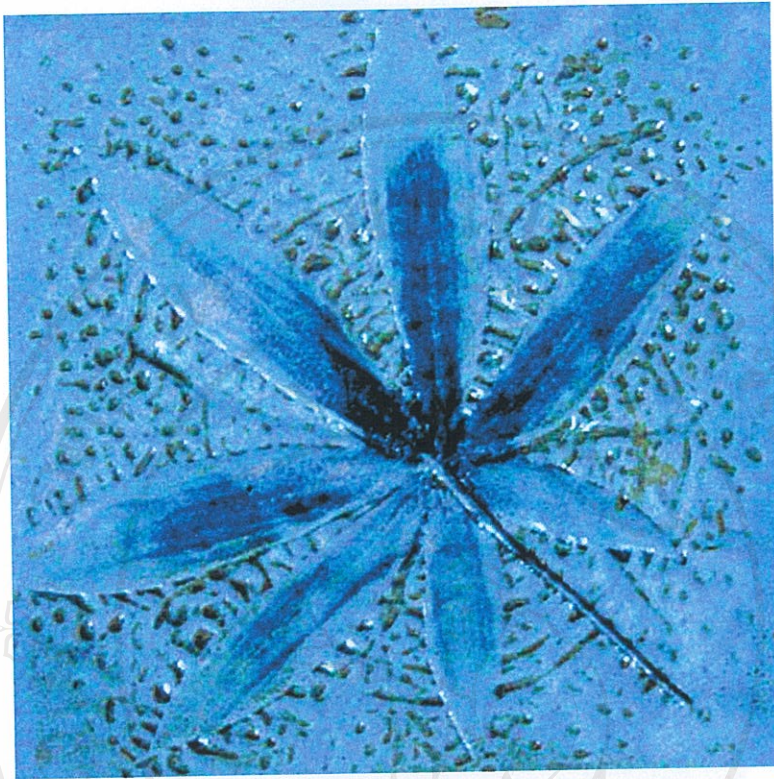

ผลงานชิ้นที่ 1

เป็นงานที่ขึ้นรูปชิ้นงานด้วยการกดดินในแม่พิมพ์ปูนปลาสเตอร์บนแผ่นหมุน ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 16.5 ซม. เป็นส่วนหนึ่งของชุดอาหารที่ประกอบด้วยงานขนาดต่างๆ จำนวนหลายใบ ผู้วิจัยได้เลือกมาเพียงหนึ่งใบจากงานที่เผาอบสีกดแล้ว เพื่อทดลองสร้างเป็นผลงานศิลปะ ใช้การชุบน้ำเคลือบสีฟ้าทั้งใบ จากนั้นใช้เกียงเหล็กชุบขีดบริเวณกลางงาน แผลกระจายออกไปทางขอบงาน ใช้น้ำเคลือบสีน้ำเงินเข้มใส่ลูกยางบีบพันกระจายเป็นเส้นทั่วกลางงาน แล้วเผาเคลือบในอุณหภูมิ 1250°C รอยขีดที่หนักเบาทำให้เกิดน้ำหนักของสีฟ้าที่สดไม่เท่ากัน พื้นงานที่ถูกขีดออกเหลือน้ำเคลือบอยู่บางๆ ทำให้เกิดเป็นสีน้ำตาลเข้มกว่าบริเวณที่ขีดออกหมด น้ำหนักที่เข้มสุดของสีน้ำเงินร่วมกันสร้างมิติตื้นลึกให้เกิดขึ้นในตัวงาน ไม่มีเรื่องราวที่ชัดเจนแต่เป็นการเคลื่อนไหวของเส้นและน้ำหนักของสี แม้จะเป็นการเผาชุบเคลือบแต่ความน่าสนใจกลับอยู่ที่เนื้อดินที่มีร่องรอยการเคลือบอยู่บางๆ ขนาดของผลงานเล็กเกินไปจึงขาดพลัง

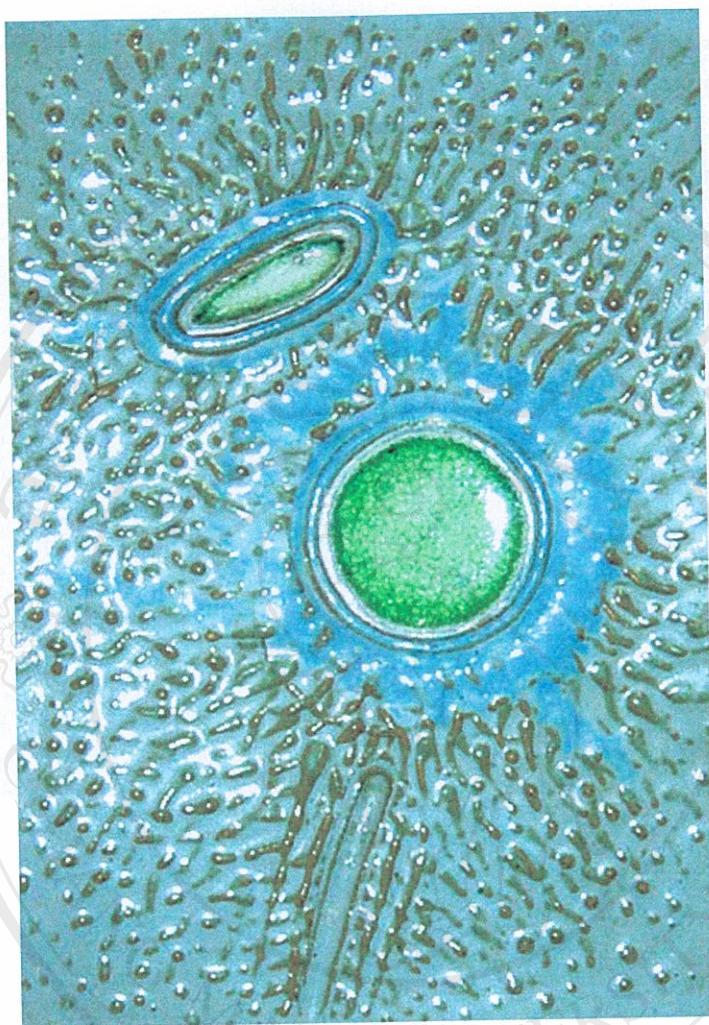

ผลงานชิ้นที่ 2

เป็นแผ่นดินเผาขนาด 23x23 ซม. เริ่มจากการทำกรอบไม้ขนาดภายในกว้าง-ยาวดังกล่าว มีความหนาประมาณ 2.5 ซม. นำดินมากดลงไปนกรอบ ทบอัดให้แน่นเป็นเนื้อเดียวกัน ใช้มีดกรีดขอบแยกแผ่นดินออกจากกรอบไม้ วางใบไม้ลงบนผิวหน้าของดินกดลงไปพอประมาณ (แทนการบั้งหรือปิดด้วยแผ่นสติ๊กเกอร์) ใช้น้ำสลิปชั้นๆ (ดินชนิดเดียวกันผสมน้ำจนละลายเข้ากันเป็นน้ำโคลน) บรรจุใส่ถุงยางแล้วบีบสลัดให้กระจายออกไปทั่วหน้าแผ่นผลงาน ทิ้งไว้ให้หมาดประมาณครึ่งชั่วโมงดึงใบไม้ออก น้ำดินชั้นจะติดผนังเป็นเนื้อเดียวกันกับแผ่นดินดิบ เกิดเป็นพื้นผิวที่นูนขึ้นมากกระจายอยู่ทั่วไป เป็นขอบสูงเว้นบริเวณที่ใช้ใบไม้ปิดทับ จึงมองเห็นเป็นรูปทรงของใบไม้อยู่บนแผ่นดินดิบ ผึ่ง-ตากให้แห้งสนิทแล้วเผาอบสีกัด นำมาชุบเคลือบสีฟ้าอ่อนทั้งแผ่น ตกแต่งด้วยน้ำเคลือบสีน้ำเงินในบางส่วนบนใบไม้ เผาเคลือบอุณหภูมิ 1250°C ให้ความรู้สึกถึงความเย็นบรรยากาศที่คลุมเคลือ ใช้เป็นงานศิลปะเพื่อตกแต่งก็ได้เพราะเป็นเทคนิคที่ไม่ยุ่งยากสามารถทำซ้ำได้ในลักษณะที่ใกล้เคียงกัน จึงสามารถทำเป็นกลุ่มจำนวนหลายๆแผ่นในชุดเดียวกัน

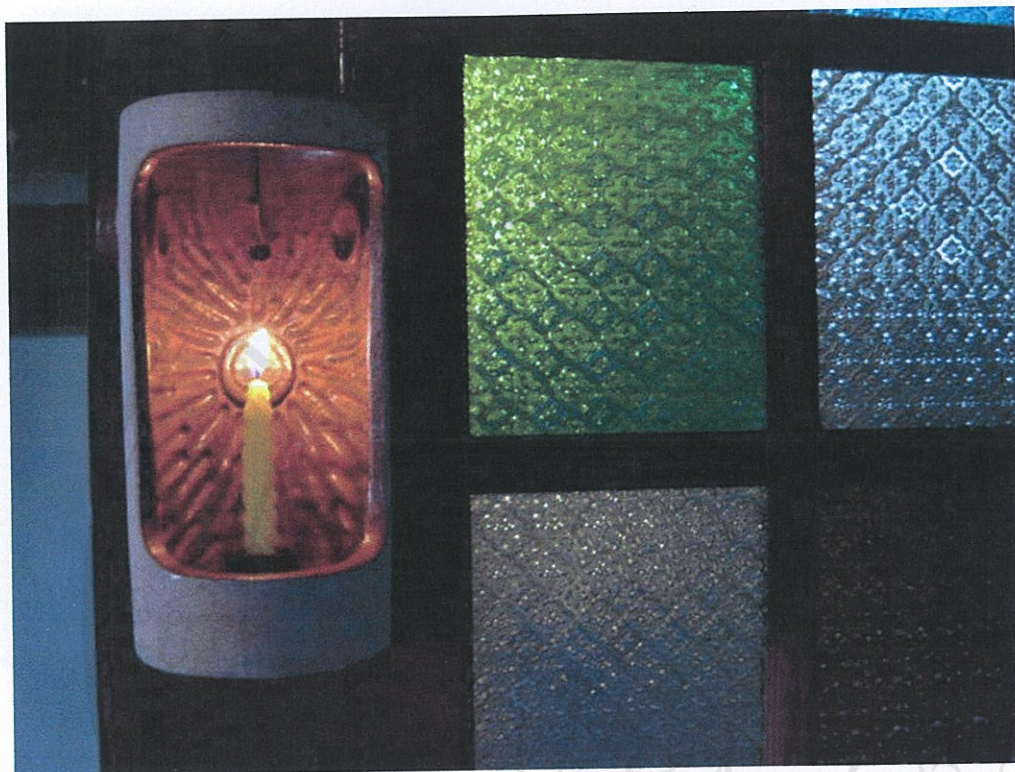

ผลงานชิ้นที่ 3

ขนาดของผลงาน 18.8x26 ซม. ใช้กระดาษแข็งตัดเป็นรูปทรงกลมและรี กดลงไปบนแผ่นดินดิบที่หมาดๆ ใช้น้ำสลิปปีบสัดกระจายเป็นพื้นผิวทั่วภาพทิ้งไว้ประมาณ 1 ชม. ดึงกระดาษแข็งออก ใช้เครื่องมือชุดขีดเป็นลายเส้นเพื่อตกแต่งเพิ่มเติม ผึง-ตากให้แห้งแล้วเผาบิสกิตชุบเคลือบทั้งแผ่น แล้วชุบสีในหลุมวงกลม-รีออกให้เหลือบางๆ ใส่เศษแก้วป่นสีเขียวลงไปหลุม แล้วเผาเคลือบอุณหภูมิ 1250°C

ผลงานชิ้นที่ 4

เซิงเทียนขนาดสูง 32 ซม. เส้นผ่าศูนย์กลาง 16 ซม. เริ่มสร้างรูปทรงด้วยการปั้นเป็นหมุนตัดบางส่วนของรูปทรงออกตกแต่งภายในให้เหมาะสมกับการใช้งาน เช่น ช่องปักเทียน และช่องระบายลมด้านข้าง แล้วตกแต่งลวดลายเป็นพื้นผิวด้วยการชุคเป็นเส้นหรือร่องขนาดเล็ก คล้ายกับทิศทางของลำแสงจากเปลวเทียน เมื่อแห้งแล้วจึงเผาบิสกิตแล้วชุบเคลือบเฉพาภายในส่วนภายนอกทิ้งไว้ให้เห็นความงามของเนื้อดินเผา เผาเคลือบอุณหภูมิ 1250°C

All rights reserved

ผลงานชิ้นที่ 5

ขนาดผลงานเส้นผ่าศูนย์กลาง 24 ซม. ประกอบด้วยงาน 2 ใบที่เผาอบสีทึบแล้ว ใช้การตกแต่งด้วยสติกเกอร์ตัดเป็นเส้นสวดลาง่ายๆเพื่อกันน้ำเคลือบ ใช้แบบลายทั้ง Positive และ Negative กลับข้างกัน ชุบน้ำเคลือบแล้วเผาอุณหภูมิ 1250°C ผลงานชิ้นนี้ค่อนข้างยุ่งยากในขั้นตอนการตัดสติกเกอร์ เพราะต้องการใช้ลายสติกเกอร์ทั้งด้านที่เจาะและด้านที่เหลือ เพื่อผลการเปรียบเทียบกลับค่าตัวลาย เป็นการตัดเจาะแล้วได้ผลงาน 2 ชิ้น แต่ใช้เวลาตัดเจาะค่อนข้างนาน ลักษณะลายเป็นเส้นขนาดใหญ่ที่เคลื่อนไหวทับกันไปมา สีเคลือบที่อ่อนทำให้เกิดน้ำหนักที่เบาประสานกับเนื้อดินเผา

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ผลงานชิ้นที่ 6

งานแบนสีเหลี่ยมขนาด 17.5x17.5 ซม. ขึ้นรูปทรงด้วยมือโดยกดแผ่นดินให้แบนแล้วตัดแต่ง กดเน้นบางส่วน เมื่อแห้งและเผาบิสกิตแล้วนำมาชุบเคลือบสีต่างๆ ชูคจีคบนเคลือบในบางส่วนแล้วนำไปเผาไฟอุณหภูมิ 1250°C เมื่อออกจากเตาแล้วจึงเอามาตกแต่งด้วยรูปดอกกระดาศาที่พิมพ์จากแม่พิมพ์แกะไม้ จากนั้นเผาอีกครั้งในอุณหภูมิ 750°C ซึ่งเป็นการเผาสีรูปดอก

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ผลงานชิ้นที่ 7

งานศิลปะเหลี่ยมขนาด 27x27 ซม. เป็นงานเคลือบสีขาวที่มีขายทั่วไป นำมาตกแต่งด้วยเทคนิครูปลอกบนเคลือบ โดยใช้ Photo silkscreen เป็นภาพคนเหมือน (Portrait) ของสมาชิกในครอบครัว โดยมีขั้นตอนการทำงานโดยย่อดังนี้

เลือกภาพถ่ายไปทำฟิล์มตามขนาดที่ต้องการ ถ่ายฟิล์มลงบนแม่พิมพ์ซิลค์สกรีน ผสมผงน้ำเคลือบสีดำกับ Balsam oil อัตราส่วน 1:1 (ถ้าต้องการความเหลวก็เพิ่มน้ำมันสนเล็กน้อย) นำสีที่ผสมแล้วพิมพ์ผ่านแม่พิมพ์สกรีนลงบนกระดาษรูปลอก ตากชิ้นงานให้แห้งแล้วพิมพ์ทับอีกครั้งด้วยน้ำมันเคลือบใส (Overcoat oil) เมื่อแห้งสนิทแล้วก็นำรูปลอกไปแช่น้ำ เนื้อกระดาษกับแผ่นยางใสจะแยกออกจากกัน นำแผ่นสีที่ได้ไปติดบนผลิตภัณฑ์ที่เตรียมไว้ ริดน้ำและฟองอากาศออกให้หมด จากนั้นนำไปเผาในอุณหภูมิประมาณ 700-800°C ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้เทคนิคนี้ก็จะได้ภาพที่คมชัดกว่าการใช้รูปลอกกระดาษ แต่บางชิ้นอาจดูเป็นแค่ภาพถ่ายธรรมดาบนเครื่องปั้นดินเผา เป็นเทคนิคที่เหมาะสมสำหรับการทำซ้ำในปริมาณมากๆ (แต่ถ้ามีจำนวนผลิตภัณฑ์น้อยก็จะไม่เหมาะเพราะต้นทุนค่อนข้างสูง) สามารถสร้างรูปแบบได้มากมายจากภาพถ่ายต่างๆหรือใช้คอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในการสร้างต้นแบบ

ผลงานชิ้นที่ 8

ขนาด 27x27 ซม. อุณหภูมิ 750°C เป็นงานขนาดและชนิดเดียวกันกับภาพที่ 7 ใช้เทคนิคเดียวกันแต่เพิ่มการขูดขีด เพื่อทดลองสร้างให้ดูเป็นงานศิลปะมากขึ้นกว่าเป็นภาพคนเหมือนธรรมดา พยายามสร้างความรู้สึกถึงเวลาที่ผ่านไปหรือการเลือนหายของวันเวลาเดิม

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ผลงานชิ้นที่ 9

ขนาด 27x27 ซม. ซึ่งเป็นขนาดและชนิดเดียวกับภาพที่ 7, 8 ใช้เทคนิครูปดอกกระดาศาบนเคลือบโดยแกะแม่พิมพ์ไม้แล้วกลิ้งน้ำเคลือบบนแม่พิมพ์ด้วยลูกกลิ้งยาง นำไปกลิ้งบนกระดาศา นำกระดาศาสามาดิคบนงานเคลือบแล้วเผาอุณหภูมิ 750°C พื้นที่ว่างขาวของพื้นงานมีมาก ทำให้รูปทรง น้ำหนักและพื้นผิว ดูเบาบางเกินไป

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ผลงานชิ้นที่ 10

อ่างแบนกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 39 ซม. ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนเผาเคลือบสีขาว มีสีอื่นเป็นส่วนประกอบ ตกแต่งด้วยรูปดอก Photo silkscreen และภาพพิมพ์ไม้บนกระดาษสาแล้วชุคขีดบางส่วน

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ผลงานชิ้นที่ 11

งานแบนชิ้นรูปด้วยมือ เป็นรูปทรงอิสระไม่สม่ำเสมอ ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 21 ซม. เผาบิสกิตแล้วนำมาตกแต่งในขั้นตอนการชุบเคลือบโดยเทคนิคสติกเกอร์ เริ่มจากการตัดสติกเกอร์ตามแบบที่ต้องการแล้วนำไปติดบนผิวหน้าของตัวงาน นำไปชุบเคลือบ เมื่อน้ำเคลือบแห้งแล้วก็ลอกแผ่นสติกเกอร์ออก วางเปลือกหอยเคแรงลงบนผลงานเพื่อให้เกิดคราบเขม่าบนน้ำเคลือบขณะที่เผา เผาเคลือบอุณหภูมิ 1250°C

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ผลงานชิ้นที่ 12

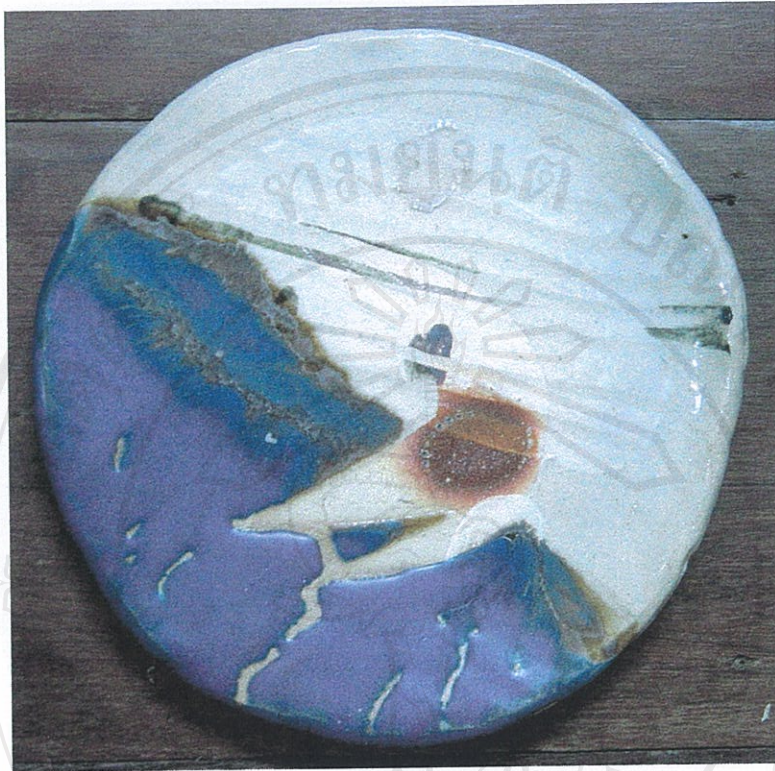
ขนาด เทคนิควิธีการ และอุณหภูมิ เช่นเดียวกับภาพที่ 11

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

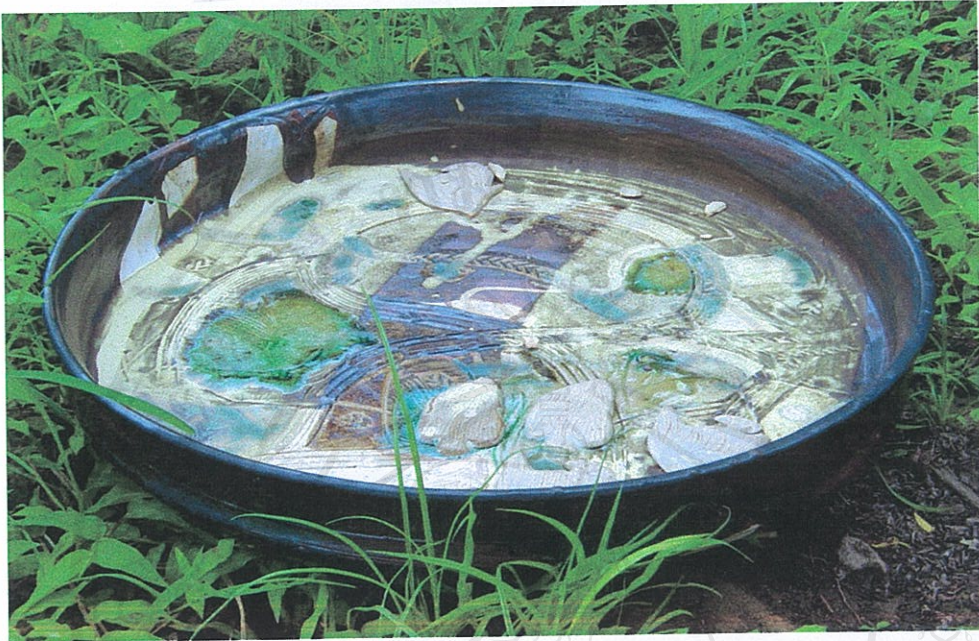
ผลงานชิ้นที่ 13

ขนาด เทคนิควิธีการ และอุณหภูมิ เช่นเดียวกับภาพที่ 11, 12

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved

ผลงานชิ้นที่ 14

อ่างกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 41 ซม. ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ตกแต่งโดยใช้การจุดขีด การกดประทับในขณะที่เป็นดินดิบ เผาบิสกิตแล้วชุบเคลือบสีเข้ม ใส่เศษแก้วสีเขียวลงไปบนพื้นที่ บางส่วนนำไปเผาไฟ 1250°C ผลที่ได้ยังไม่พึงพอใจจึงตกแต่งเพิ่มเติมโดยการใช้รูปทรงปลา ขนาดเล็กๆ ซึ่งเป็นดินดิบกดจากแม่พิมพ์มาชุบน้ำเคลือบสีขาว สีเหลือง(ไม่ต้องเผาบิสกิตรูปปลา ก่อน แต่ใช้การ Warm ขณะเผาเคลือบครั้งที่ 2) จากนั้นเผาอีกครั้งในอุณหภูมิเท่าเดิม

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ผลงานชิ้นที่ 15

อ่างกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 39 ซม. ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ตกแต่งขณะเป็นดินดิบโดยการขีดขีดและกดประทับ เมื่อเผาบีตกิตแล้วนำมารดน้ำเคลือบภายในอ่าง ขูดขีดน้ำเคลือบบางส่วนให้จางหรือหลุดออก เผาไฟอุณหภูมิ 1250°C

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
All rights reserved

ผลงานชิ้นที่ 16

อ่างกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 41 ซม. ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ตกแต่งในดินดิบโดยการ
 ขูดขีด กัดประทับ และการปั้นประกอบเป็น Relief ขนาดค่อนข้างสูง ชุบเคลือบแล้วเผาไฟ
 อุณหภูมิ 1250°C นำมาตกแต่งด้วยรูปปลาขนาดเล็ก แล้วเผาเคลือบอีกครั้งในอุณหภูมิใกล้เคียงกัน

Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

ผลงานชิ้นที่ 17

อ่างกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 40 ซม. ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ตกแต่งในดินดิบโดยการ
 ชูคขีด กดประทับ และการปั้นประกอบด้วยรูปทรงอิสระขนาดเล็กๆลงไปเพื่อตกแต่ง
 จากนั้นเผาไฟอุณหภูมิ 1250°C เพิ่มเติมการตกแต่งหลังการเผาครั้งแรกด้วยการ Stencil น้ำเคลือบ
 สีอ่อนๆลงไปในพื้นที่ว่าง ตกแต่งด้วยรูปทรงปลาชุกเคลือบ แล้วเผาซ้ำอีกครั้ง

Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

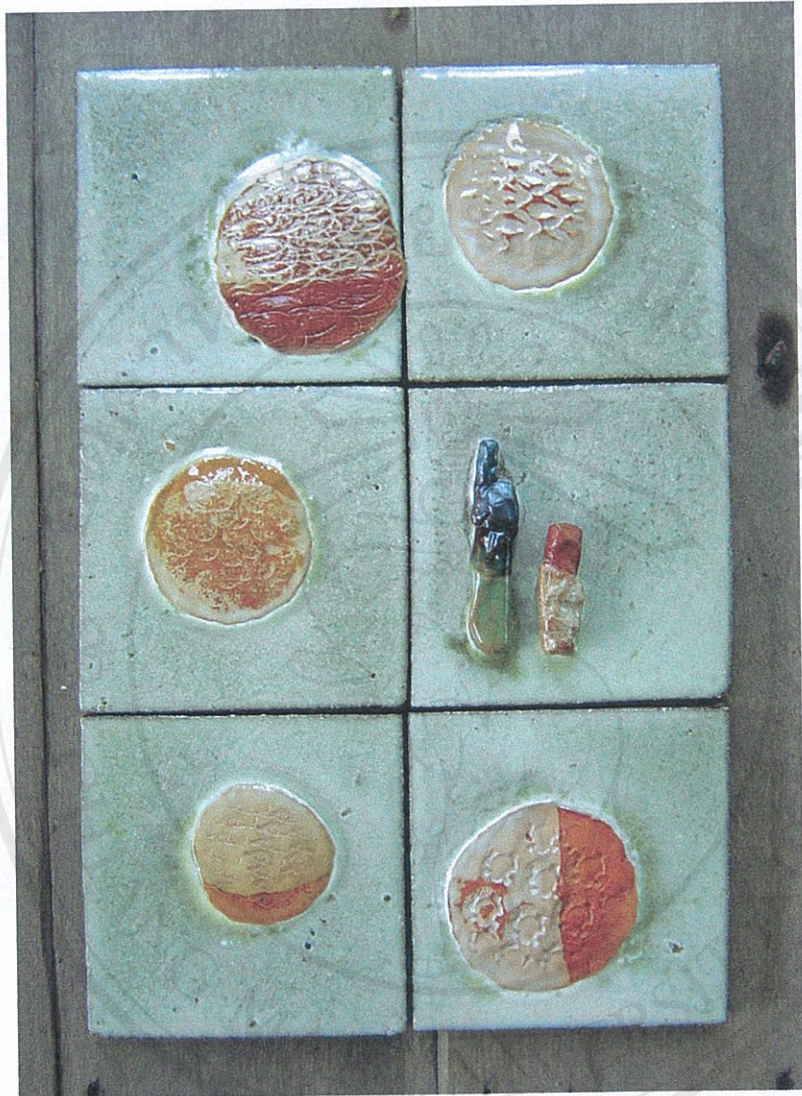

ผลงานชิ้นที่ 18

กระเบื้องปูพื้นขนาด 15x15 ซม. ซึ่งเผาเคลือบสีขาวแล้วในอุณหภูมิประมาณ 1100°C นำมาต่อกันจำนวน 4 แผ่น วางชิ้นส่วนดินเผาขนาดเล็กที่มีรูปทรงต่างๆลงไปเป็นจังหวะตามความรู้สึกของตน ชิ้นส่วนเหล่านั้นชุบเคลือบสีขาวแล้ว ตกแต่งด้วยสีอื่นในบางพื้นที่เล็กๆนำไปเผาไฟอุณหภูมิ 1250°C น้ำเคลือบจากชิ้นส่วนจะเป็นตัวเชื่อมประสานกับน้ำเคลือบเดิมของกระเบื้อง ทั้งยังเกิดการผสมผสานในบางส่วน สีเดิมของกระเบื้องจึงดูเข้มกว่าเดิมเล็กน้อย ขนาดของผลงานเมื่อเสร็จแล้ว = 30x30 ซม.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

ผลงานชิ้นที่ 19

เทคนิคเดียวกับผลงานชิ้นที่ 18 แต่มีขนาดของผลงานรวม 30x45 ซม. ชิ้นส่วนดินเผาบางชิ้นกดจากแม่พิมพ์ปูนพลาสติกแล้วใช้การชุบสีและกดประทับสร้างร่องรอยก่อน บางชิ้นชุบเคลือบ และชุบเคลือบเฉพาะบางส่วน

ผลงานชิ้นที่ 20

ขนาด 45x45 ซม. ประกอบด้วยกระเบื้องบิสกิต(ไม่เคลือบ)ขนาด 15x15 ซม. จำนวน 9 ชิ้น ใช้การชุบน้ำเคลือบสีเหลืองอ่อนในแต่ละชิ้นเป็นรูปทรงอิสระ นำมาจัดวางประกบกันเป็นรูปสี่เหลี่ยม ตกแต่งด้วยการขีดขีดน้ำเคลือบบางส่วนออกเป็นเส้น ใช้เศษวัสดุเช่น ใบไม้ ฯลฯ วางทับในแต่ละส่วน แล้วใช้แปรงสีฟันชุบน้ำเคลือบสีเหลือง สีเขียวอ่อน คัด(Stencil)ลงไปบริเวณต่างๆ เอาเศษวัสดุออก นำรูปปลาที่เป็นดินดิบมาชุบเคลือบสีเหลืองวางตกแต่งในบางส่วน แล้วเผาไฟอุณหภูมิ 1250°C ผลงานชิ้นนี้ตั้งใจจะสร้างเป็นงานศิลปะ จึงยากต่อการที่จะทำซ้ำขึ้นมาอีก

ผลงานชิ้นที่ 21

เป็นผลงานขนาด 46x107 ซม. ใช้เทคนิควิธีการเดียวกับผลงานชิ้นที่ 20 แต่เพิ่มเรื่องราวมากขึ้นโดยใช้รูปทรงปลาจำนวนมาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

สรุป

การศึกษาวิจัยโครงการนี้ได้เริ่มต้นจากการรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผาในเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ซึ่งทำให้ทราบว่าในพื้นที่ดังกล่าวได้มีการค้นพบแหล่งเตาผลิตเครื่องปั้นดินเผาจำนวนมากในหลายจังหวัด มีทั้งการผลิตเพื่อใช้สอยในชุมชนและเพื่อการจำหน่ายเป็นสินค้าไปยังแดนไกล แหล่งจุดค้นทางโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ทำให้เห็นว่าการตกแต่งเครื่องปั้นดินเผานั้นมีมาช้านานแล้ว ตั้งแต่สมัยสังคมบุพกาล เป็นการตกแต่งที่น่าจะคำนึงถึงความงดงามน่าใช้มากกว่าจะเกี่ยวข้องกับประโยชน์ใช้สอย เทคนิคการตกแต่งมีหลากหลาย ได้แก่ การชุบขีดให้เกิดร่องรอยหรือลวดลายบนผิวหน้าของภาชนะ การกดประทับด้วยไม้หรือแม่พิมพ์ลาย การทำพิมพ์กดเป็นลายนูนแล้วนำไปติดตกแต่ง ตลอดจนถึงการวาดระบายลวดลาย เทคนิคการตกแต่งบางอย่างยังคงใช้อยู่ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาปัจจุบัน

การรวบรวมข้อมูลภาคเอกสารทำให้ทราบว่าลำปางเป็นแหล่งผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่มีจำนวนโรงงานมากที่สุด จึงกำหนดสัดส่วนของแหล่งข้อมูลให้มากกว่าเชียงใหม่ หาข้อมูลเกี่ยวกับประเภทของผลิตภัณฑ์และลักษณะ โดยรวมของการตกแต่งในโรงงานต่างๆ จาก เอกสาร สูจิบัตร และจากศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาภาคเหนือ จังหวัดลำปาง ได้ชื่อแหล่งข้อมูลมากพอแล้วจึงทำการติดต่อเพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม ใช้วิธีการถ่ายภาพ สัมภาษณ์ และจดบันทึกรวบรวมไว้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ทราบว่าเทคนิคการตกแต่งที่นิยมใช้กันมาก ได้แก่ รูปลอก ซึ่งทำเป็นลวดลายต่างๆ เป็นตราหรือสัญลักษณ์ของลูกค้า ฯลฯ เหตุผลของการใช้รูปลอกก็คือความสะดวกรวดเร็วของการตกแต่ง ไม่ต้องใช้ช่างฝีมือ และรูปลอกมีราคาค่อนข้างถูก เทคนิคที่พบมารองลงไปได้แก่ การแกะสร้างลวดลายลงไว้ในแม่พิมพ์กดหรือแม่พิมพ์หล่อ ซึ่งให้ผลผลิตที่มีปริมาณมากและเหมือนกันได้ ข้อแตกต่างของ 2 เทคนิคนี้อยู่ที่ลักษณะของลวดลายตกแต่งซึ่งรูปลอกจะแบนราบแนบไปกับผิวหน้าของภาชนะ ส่วนลวดลายในพิมพ์จะให้ความงามของผิวหน้าที่นูนสูงหรือลึกลงไปบนเนื้อดิน ความคล้ายคลึงกัน ได้แก่ การที่ไม่ต้องใช้ช่างฝีมือมาตกแต่ง เพียงแต่ต้องมีช่างฝีมือออกแบบและทำต้นแบบของแม่พิมพ์ที่แกะลายไว้เท่านั้น เทคนิคอื่นๆ ที่มีจำนวนน้อยกว่ารองลงไปได้แก่ เทคนิคการชุบขีดซึ่งมีทั้งการชุบขีดในภาชนะที่เป็นดินดิบและชุบขีดหลังการชุบเคลือบแล้ว นอกจากนั้นก็ยังมีเทคนิคต่างๆ ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก ซึ่งจำนวนที่ลดลงไปตามลำดับจะสัมพันธ์กับความยากของวิธีการตกแต่งรวมถึงการขาดช่างฝีมือที่ชำนาญ

ความรู้ที่ได้จากการศึกษาทั้งข้อมูลภาคเอกสารและจากแหล่งผลิตได้นำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทดลองเทคนิค ได้แก่ วิธีการตกแต่ง ความยากง่ายของเทคนิคต่างๆ รวมถึงผลทางด้านความงามหรือศิลปะ ได้ทดลองเทคนิคแม่พิมพ์นูนและภาพพิมพ์ต่างๆบนดินดิบและในขั้นตอนการชุบเคลือบ ทดลองใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่นหรือรอบๆตัวมาประยุกต์ใช้ เปรียบเทียบข้อดีข้อด้อยของวัสดุที่ทำเป็นแม่พิมพ์เหล่านั้น ได้แก่ ความคงทน ความยากง่ายของการสร้าง

รวมถึงผลที่ปรากฏต่อสายตาด้วย จากนั้นได้อาความรู้และประสบการณ์เหล่านี้ไปใช้ในการสร้างเป็นผลงานจริง

ในการสร้างเป็นผลงานศิลปะเครื่องปั้นดินเผาที่มีการตกแต่งด้วยเทคนิคแม่พิมพ์ปูน และเทคนิคภาพพิมพ์นั้น ผู้วิจัยได้เลือกใช้หลายๆเทคนิคมารวมกันอยู่ในผลงานแต่ละชิ้น มีบ้างบางชิ้นที่เน้นเฉพาะเพียงเทคนิคเดียว การทำงานเหล่านี้มิได้กำหนดจำนวนไว้แน่นอนตายตัว มิได้เรียงลำดับผลงานที่ทำแต่ละชิ้น หลายชิ้นทำขึ้นในเวลาเดียวกันแต่เสร็จสิ้นไม่พร้อมกัน บางชิ้นต้องรอเวลาการแห้ง บางชิ้นก็ชำรุดแตกหักหรือไม่ประสบความสำเร็จในการเผาเคลือบ ทำให้ผลงานดูไม่เป็นชุดเดียวกัน ปัญหาเหล่านี้แม้เกิดขึ้นแต่ก็นับว่าเป็นประสบการณ์การทำงานศิลปะอีกชั้นหนึ่ง กล่าวโดยสรุป การทำงานศิลปะเครื่องปั้นดินเผาครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบให้สื่อถึงความเป็นธรรมชาติ ไม่กำหนดลึกลงไปถึงเรื่องใด โดยเฉพาะ ใช้การตัดสินใจและการแก้ปัญหาในขณะปฏิบัติงานแต่ละครั้ง กำหนดกรอบความคิดไว้ว่าจะพยายามใช้รูปทรงของภาชนะหรือวัสดุตกแต่งธรรมดาที่พบได้ทั่วไปตามแหล่งจำหน่ายเครื่องปั้นดินเผา นำมาตกแต่งให้กลายเป็นผลงานศิลปะอันจะมีคุณค่ามากกว่ากำหนดเดิมของผลิตภัณฑ์นั้นๆ บางชิ้นงานก็ซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีจำหน่ายมาเป็นตัวงาน บางชิ้นก็ใช้การสร้างขึ้นมาด้วยตัวเอง ผลงานทั้งหมดที่สำเร็จแล้วมีลักษณะที่ค่อนข้างหลากหลายทั้งลักษณะของรูปทรง เทคนิคการตกแต่ง ขนาดของผลงาน รวมถึงเกือบทั้งหมดจะเน้นให้เป็นงานศิลปะ แต่จะมีคุณค่าทางศิลปะมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับสังคมที่เป็นผู้ตัดสิน ผลงานบางชิ้นก็ยังคงอิงกับประโยชน์ใช้สอยอยู่บ้าง อย่างไรก็ตามในทัศนะของผู้วิจัยการทำงานศิลปะชุดนี้เป็นเพียงการเริ่มต้นที่ค่อนข้างจริงจัง และยังคงต้องการการพัฒนาในด้านต่างๆอีกต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

บรรณานุกรม

- คณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย. เมืองและแหล่งชุมชนโบราณในล้านนา. กรุงเทพฯ : สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี, 2539.
- ณัฐภัทร จันทวิช. เครื่องถ้วยเงินที่พบจากแหล่งโบราณคดีในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, 2529.
- ประดิษฐ์ ศรีวิชัยนันท์. เซลลาคอน, วารสารเชรามิกส์. กรุงเทพฯ : สมาคมเชรามิกส์ไทย 2534.
- ปรีวรรต ธรรมาปริชากร และ กฤษณา พิณศรี. ศิลปะเครื่องถ้วยในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : บริษัทแอมมีพริ้นติ้งจำกัด, 2433.
- ศิลปากร,กรม. มรดกโลกบ้านเชียง. กรุงเทพฯ : กราฟิคฟอรัม(ไทยแลนด์), 2541
- ศรีศักร วัลลิโภดม. เครื่องสังคโลก, วารสารเมืองโบราณ ฉบับที่4 ปีที่1 กรกฎาคม – กันยายน 2518. กรุงเทพฯ: บริษัทเมืองโบราณ,2518.
- ศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาภาคเหนือ. คู่มือการผลิตเครื่องใช้เซรามิกบนโต๊ะอาหาร. ลำปาง : ศิลปะการพิมพ์, 2539.
- สายันต์ ไพรชาญจิตร. แหล่งเตาเมืองน่านบ้านบ่อสวก. น่าน : ศูนย์ประสานงานประชาคมจังหวัดน่าน, 2542.
- สายันต์ ไพรชาญจิตรและสุภมาศ ดวงสกุล.ความสัมพันธ์ของแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนล้านนากับปัจจัยทางภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมในกลุ่มแม่น้ำกวัง, โบราณคดีล้านนา. กรุงเทพฯ : สำนักงาน โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ 6 เชียงใหม่ สำนักงาน โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2540
- สุรพล ดำริห์กุล. ล้านนา. กรุงเทพฯ : องค์การคำครุสภา, 2542.
- สมาคมเครื่องปั้นดินเผาลำปาง. ลำปางเชรามิก2002. ลำปาง : ไม้ระบูนสำนักพิมพ์, ไม้ระบูนปีที่พิมพ์.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาคผนวก

ข้อมูลจากโรงงานและเตาเครื่องปั้นดินเผาในจังหวัดลำปาง เชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ชื่อโรงงานและสถานที่ตั้ง	เทคนิคที่ใช้
<p>1. หจก. เอส ที ซี เซรามิค 98 หมู่ 10 ต.ปงแสนทอง อ.เมือง จ.ลำปาง 52100</p>	<p>- กดประทับด้วยตราขางเป็นเส้นรูปนอกของลวดลายลงบนภาชนะที่เผา บิสกิตแล้วระบายสีด้วยพู่กัน</p> <p>- ใช้ฟองน้ำกดประทับเป็นส่วนพื้น - ใช้แอร์บรัชช่วย</p> <p>- ลวดลายในแม่พิมพ์</p> <p>- ลวดลายในพิมพ์ที่เลียนแบบเครื่องจักสาน</p> <p>- ใช้วัสดุสำเร็จรูป เช่น ผ้า เพื่อต้องการพื้นผิวของผ้าทอ</p> <p>- รูปลอกบนเคลือบ</p>

2. บ. ลำปางคุณเซรามิค จก.
746 หมู่ 1 ถ.ลำปาง-เด่นชัย
ต.พระบาท อ.เมือง
จ.ลำปาง 52000

- ตัวกดประทับลวดลาย

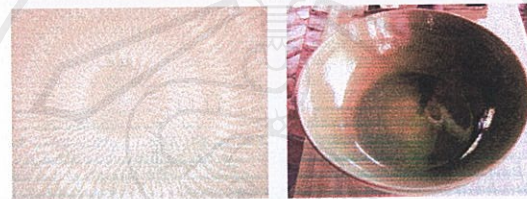
- ลวดลายบนแม่พิมพ์

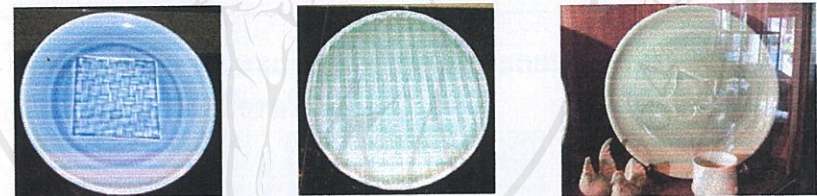
- ทาทาระ

- เทคนิคพิเศษตอนใช้เป็นหมุน

- กดประทับลายเสื้อสาน - กดประทับด้วยไม้ไผ่ - กดประทับด้วยใบไม้จริง

- กดประทับแล้วสลักเคลือบด้วยเคลือบ - เคลือบแล้วชุบขีดออกเป็นเส้น

- กดประทับและตุ๊กกลิ้ง

- กดประทับแล้วเอนโกปด้วยดินขาว

- กันเคลือบด้วยเทปกาวที่ชุบน้ำเกลือซึ่งทำให้เกิดคล้ายๆรอยไหม้เข้มๆ

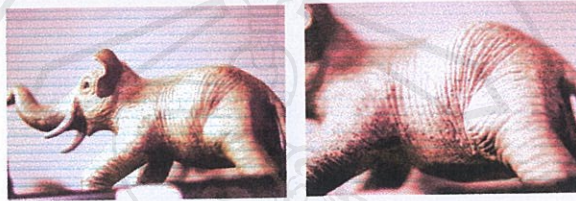

3. บ้านช้าง
1 ถนนวิมาน หมู่ 8
ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง
52100

- หล่อแก้วนำมาขูดขีด เลียนแบบธรรมชาติ

- รายละเอียดของของพื้นผิวที่มีการขูดขีดให้เกิดร่องรอยที่เหมือนจริง

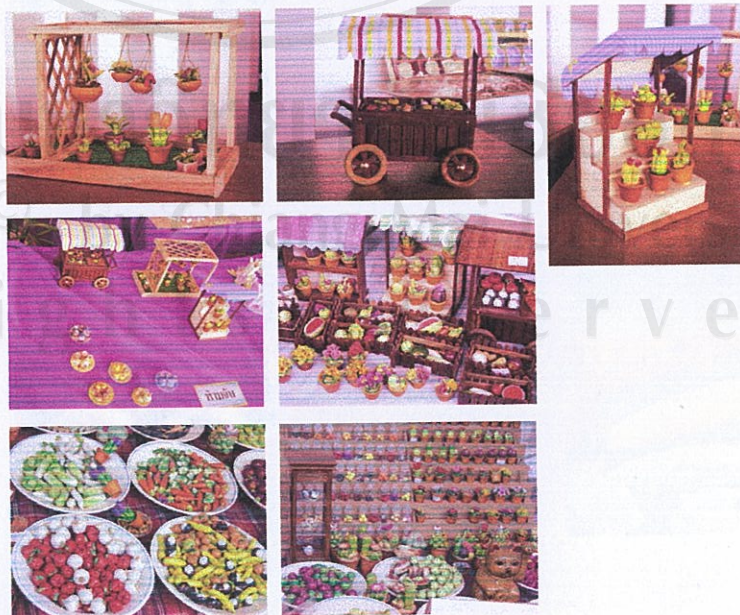

4. หจก. ฐาก แอนด์ คราฟท์
11 ถ.ไฮเวย์ลำปาง-เชียงใหม่
ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง
52100

- ขั้นตอนการปั้นกวดจากแม่พิมพ์แล้วนำมาประกอบกัน หลังจากเผาแล้วก็
นำมาระบายสีด้วยสีอะคริลิก

- ลักษณะงานประเภท ผัก ผลไม้ กระจ่างดอกไม้ขนาดเล็กที่เสร็จสมบูรณ์
แล้วจะนำมาประกอบกับวัสดุอื่นๆ

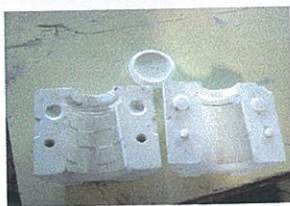

ลิขสิทธิ์
Copyright ©
All rights reserved

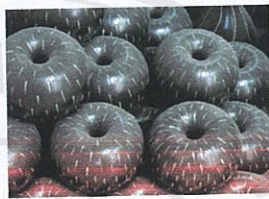

5. คราฟแอนด์เคลย์
13/1-2 ถ.สุเรนทร์ ต.สบตุ๋ย
อ.เมือง จ.ลำปาง 52000

- ทำลวดลายในพิมพ์

- ขูดขีดหลังจากชุบเคลือบแล้ว

- รูปลอกบนเคลือบและใต้เคลือบ

6. โรงงานเจริญสุข
43/1 หมู่ 1 ต.ปงแสนทอง
อ.เมือง จ.ลำปาง 52100

- ขั้นตอนการทำรูปลอกใต้เคลือบ

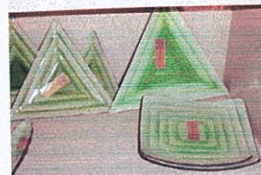
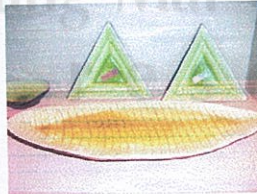

7. บ. แสงชัยเซรามิก จก.
155 หมู่ 1 ต. ปงแสนทอง
อ.เมือง จ.ลำปาง 52100

- รูปแบบออกแบบเองเน้นการวาดระบายสีมีการใช้รูปลอกน้ำแป้ง
แต่นานๆครั้ง
- ขูดขีดลวดลายแล้วเคลือบ

- ลวดลายในแม่พิมพ์

8. โขงูชั้นเซรามิค
90/2 หมู่ 7 ต.ปงแสนทอง
อ.เมือง จ.ลำปาง 52100

- รับทำแต่บิสกิต ส่วนใหญ่เป็นชุดอาหาร
- ลวดลายในแม่พิมพ์ Ram press

- ใช้ผ้ามุ้งและใบไม้สับนแม่พิมพ์ก่อนวางดินแล้วกดแม่พิมพ์

- หล่อจากแม่พิมพ์แล้วใช้ที่ขูดมะพร้าวขูดเป็นร่องรอย

- ลวดลายในแม่พิมพ์ที่แกะด้วยคอมพิวเตอร์

- ใช้ใบไม้จริงและฟองน้ำชุบออกไซด์ของเหล็กกดประทับบนชิ้นงานแล้วนำไปเผา

9. CDC

ศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรม

เครื่องเคลือบดินเผา

424 หมู่ 2 ต.ศาลา อ.เกาะคา

จ.ลำปาง 52100

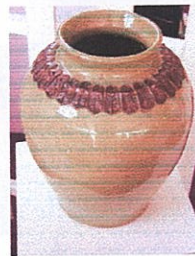
- หล่อกจากแม่พิมพ์

- หล่อกแล้วเจาะลวด

- พิมพ์ปูนกดประทับ

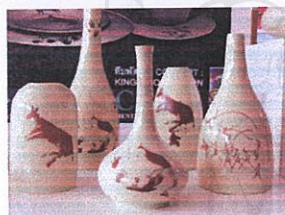
- พิมพ์หล่อกเป็นชิ้นแล้วนำมาประกอบกัน

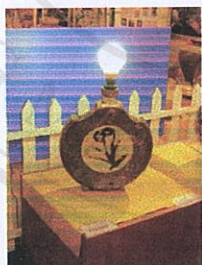
- แม่พิมพ์กด

- รูปลอกบนเคลือบ

- ตกแต่งด้วยเคลือบ

- วาดระบายสี

ลิขสิทธิ์ © มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

<p>10. บ. กาสะลอง เซรามิกส์ จก. 142 หมู่ 4 ต.วังพร้าว อ.เกาะคา จ.ลำปาง 52130</p>	<p>- ลายเส้นมาจากแม่พิมพ์ ส่วนลายดอกไม้ใช้การประทับด้วยฟองน้ำแล้วใช้พู่กันแต่งรายละเอียด</p>
<p>11. โรงงานก้าเซรามิค 184/1 หมู่ 6 อ.เกาะคา- ห้างฉัตร ต.ปงยางคก อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง 52190</p>	<p>- รูปดอกไม้บนเคลือบ</p>
<p>12. โรงงานกิตติโรจน์- เซรามิกส์ 5/1 หมู่ 3 อ.พระเจ้าทันใจ ต.ต้นธงชัย อ.เมือง จ.ลำปาง 52000</p>	<p>- วาดระบายสี</p>
<p>13. บริษัท ชูปรา จำกัด 11 อ.ไฮเวย์ลำปาง- เชียงใหม่ ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100</p>	<p>- วาดระบายสี</p>
<p>14. บ.ชวาลทิพย์ แซนด์ดิคราฟท์ จก. 82 อ.พหลโยธิน ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100</p>	<p>- งานปั้น กัดจากแม่พิมพ์แล้วนำมาประกอบกัน</p>
<p>15. บ. ควอลิตี้เซรามิก จก. 59 หมู่ 4 อ.ลำปาง-เชียงใหม่ ต.ปงยางครก อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง 52190</p>	<p>- รูปดอกไม้บนเคลือบ</p>

<p>16. ตุ๊กตาเซรามิก 44/1 หมู่ 7 ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100</p>	<p>- รูปดอกบนเคลือบ</p> 	<p>- ลวดลายในพิมพ์</p>
<p>17. บ.ไทยเจริญเซรามิก จก. 5 หมู่ 3 ถ.พระเจ้าทันใจ ต.ต้นธงชัย อ.เมือง จ.ลำปาง 52000</p>	<p>- รูปดอกกันน้ำเคลือบ</p> 	<p>- กดประทับเคลือบด้วยฟองน้ำ</p>
<p>18. บ.ธนบดีอาร์ทเซรามิก จก. 24 ถ.วัดจองคำ ต.พระบาท อ.เมือง จ.ลำปาง 52000</p>	<p>- รูปดอกไม้และบนเคลือบ</p> 	<p>- เคลือบแล้วชุดลายเส้น</p> <p>- ชูดยกด้วยหวีบนดินดิบ นำมาเผาอบสีกิตแล้ววาดระบายด้วยอ็อกไซด์ของเหล็กหลังจากนั้นเช็ดออกด้วยผ้าให้เหล็กติดเป็นบางที่</p>

<p>19. บ. ธารทิพย์เซรามิค จก. 251 หมู่ 3 ต.บ่อแฮ้ว อ.เมือง จ.ลำปาง 52100</p>	<p>- รูปดอกบนเคลือบ</p>
<p>20. โรงงานพลชัยกิจเจริญ 227 ถ.พหลโยธิน ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100</p>	<p>- รูปดอกบนเคลือบ</p> <p>- แม่พิมพ์กด</p>
<p>21. บ. มีศิลป์เซรามิค จก. 418 หมู่ 8 บ้านสบตุ๋ย ต.ปงแสนทอง อ.เมือง จ. ลำปาง 52110</p>	<p>- กดประทับวาดลายด้วยแม่พิมพ์ยางเพื่อกดประทับเนื้อสีได้เคลือบ</p>
<p>22. บ. ลำปางศิลป์นคร จก. 165 หมู่ 6 ถ.พหลโยธิน ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100</p>	<p>- วาดระบายสี</p> <p>- รูปดอกบนเคลือบ</p>

<p>23. โรงงานเล็กเซรามิก 17 หมู่ 8 ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100</p>	<p>- ก้นเคลือบด้วยพาราฟินหรือเทียนไข</p> 	<p>- รูปดอกบนเคลือบ</p>
<p>24. ศาลาทองเซรามิก 2/2 หมู่ 8 ต.ท่าเสา อ.เกาะคา จ.ลำปาง 52130</p>	<p>- เคลือบสีน้ำตาลแล้วขูดลวดลาย</p> 	
<p>25. บ. แสงอรุณเซรามิก จก. 29 ถ.นาก่วมเหนือ ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง 52100</p>	<p>- รูปดอกบนเคลือบ</p> 	
<p>26. อ.รุ่งนภา ยืนยงวานานนท์ โรงเรียนอาชีวศึกษาลำปาง ถ.พหลโยธิน ต.หัวเวียง อ.เมือง จ.ลำปาง 52000</p>	<p>- ปั้นประกอบจากพิมพ์กดแล้วระบายด้วยสีอะคริลิก</p> 	
<p>27. รง.อรุณรัตน์ เซรามิกส์ 246/1 หมู่ 6 ถ. ห้างฉัตร- เกาะคา ต.ปงยางคก อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง 52190</p>	<p>- แกะลวดลายในแม่พิมพ์</p> 	

28. อินทรา

382 ถ.ลำปาง-เด่นชัย กม.1

ต.พระบาท อ.เมือง

จ.ลำปาง 52000

- กคประทับนำลายแล้วระบายสีเคลือบตาม

- กคประทับนำลาย ระบายสีเคลือบแล้วกคประทับด้วยฟองน้ำ

29. บ. เอส พี พี เซรามิก จก.

154 หมู่13 ถ.ลำปาง-

เชียงใหม่ กม.10

อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง 52190

- โลโก้โรงงานเป็นรูปดอกบนเคลือบ ส่วนลายกันเส้นขาวแล้วระบายสี

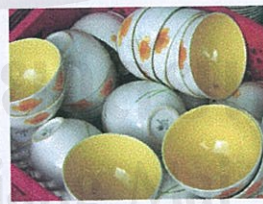
30. The Ceramic

343/5-6 ถ.ฉัตรไชย

ต.สวนดอก อ.เมือง

จ.ลำปาง 52100

- รูปดอกบนเคลือบ

31. Clay shop

จ. ลำปาง

- รูปดอกกันน้ำเคลือบ

32. มีलग

410 หมู่ 11 บ้านไร่ช่วงเปา

จ.ลำปาง-เชียงใหม่

ต. ปงแสนทอง อ.เมือง

จ.ลำปาง 52100

- กดประทับลวดลายด้วยแม่พิมพ์ยางเพื่อกดประทับเนื้อสีได้เคลือบ

- ลวดลายในพิมพ์นำมาระบายสีและพ่นแอร์บรัช

- ขึ้นรูปโครงสร้างรอบนอกแล้วปั้นส่วนรายละเอียดต่างๆหลังจากนั้น ตกแต่งด้วยการระบายสี

33. บ. เค เค เซรามิกส์ จก.
257 ถ.พหลโยธิน ต.ชมพูนุ
อ.เมือง จ.ลำปาง 52100

- หล่อกจากแม่พิมพ์แล้วจะฉลุล

- รูปดอกบนเคลือบและใต้เคลือบ

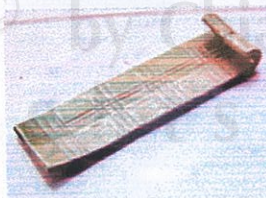
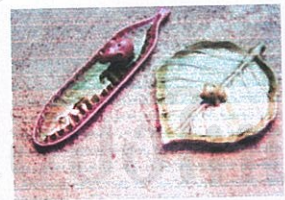
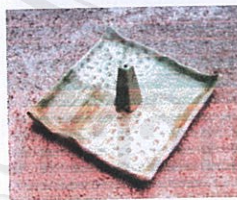

- ลวดลายในแม่พิมพ์

34. โรงงานจินตนาเซรามิก
249 หมู่ 2 ถ.จามเทวี
อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง 52190

- งานประเภทขนาดเล็ก เช่น ของใช้ในบ้าน ของที่ระลึก จัดสวน ตู้ปลา
ที่ปักรูปหอม กำยาน เทคนิคลวดลายในพิมพ์แล้วชุบขีดเพิ่มเติม

35. แฟนซีเซรามิค
54 ถ.สุขสวัสดิ์ 1
ต.พระบาท อ.เมือง
จ.ลำปาง 52000

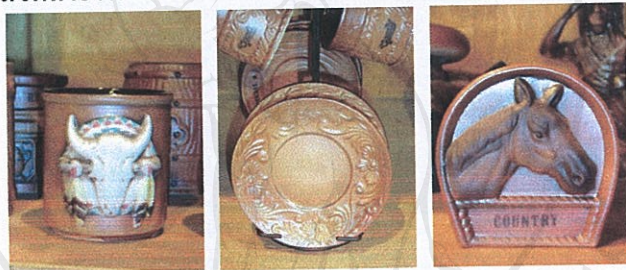
- รูปดอกบนเคลือบ

- รูปดอก

- ลวดลายในพิมพ์

- กดประทับสีด้วยฟองน้ำแล้ววาดลายเส้น

- หล่อแล้วเจาะลึ

ลิขสิทธิ์ในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

36. โรงถ้วยสยาม
120 หมู่ 6 บ้านศรีปงชัย
ต.ชมพู อ.เมือง จ.ลำปาง
52100

- ตัวอย่างรูปดอกแบบต่างๆ

- ขั้นตอนการตีครูปดอกบนเคลือบลงบนวัตถุ โดยการนำรูปดอกแช่น้ำ
ประมาณ 2-3 นาทีแล้วนำมาติดลงบนวัตถุด้วยยางปาด

- รูปดอกที่ติดเสร็จแล้วเพื่อเตรียมเข้าเผาใช้ไฟประมาณ 750-800°C

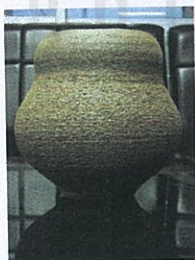

- งานที่เผาเสร็จเรียบร้อยแล้ว

37. อ.จรงค์ จิวกิตติศักดิ์-
กุล 7 ถ.ช่างแต้ม ซอย 1
ต.เวียงเหนือ อ.เมือง
จ.ลำปาง 52000

- ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน ตกแต่งพื้นผิวด้วยหวี

ลิขสิทธิ์ในเอกสารนี้สงวนลิขสิทธิ์โดย Chiang Mai University

Copyright © by Chiang Mai University

rights reserved

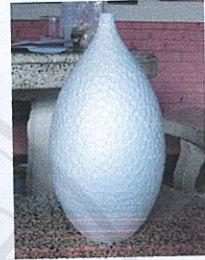

38. โรงงานกังวานเซรามิกส์
144/3 หมู่ 9 ต.ท่าผา
อ.เกาะคา จ.ลำปาง 52130

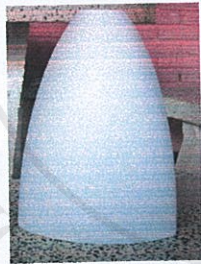
- รูปดอกไม้เคลือบ

- ลวดลายในพิมพ์

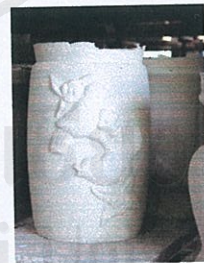

- สร้างพื้นผิวโดยการขูดด้วยหวี

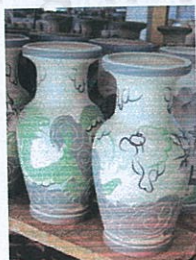

39. ศูนย์แก้วเซรามิค
129 หมู่ 9 ต.ท่าผา อ.เกาะคา
จ.ลำปาง 52130

- ลวดลายในพิมพ์

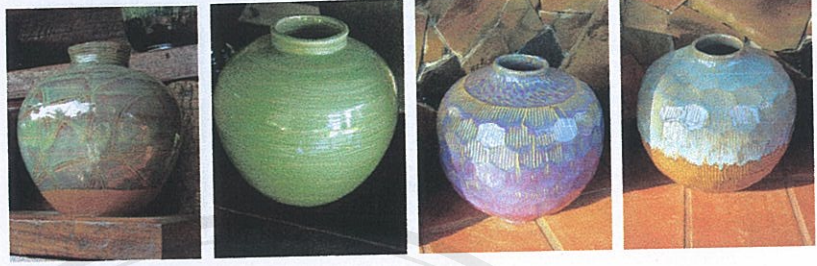
- ตกแต่งด้วยการระบายสี

40. บ้านสวนเซรามิค
390 หมู่ 2 ต.ปงแสนทอง
อ.เมือง จ.ลำปาง 52100

- ตกแต่งพื้นผิวด้วยการขูด

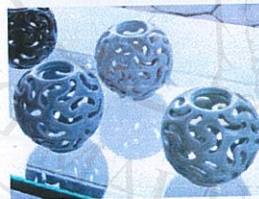
- ลวดลายในพิมพ์

- หล่อจากแม่พิมพ์

- หล่อจากแม่พิมพ์แล้วนำมาเจาะลวด

41. ดันโพธิ์เซรามิคส์
139 หมู่ 9 ต.ท่าผา
อ.เกาะคา จ.ลำปาง 52130

- รูปลอก

- ตกแต่งด้วยการระบายสี

42. วังแก้วเซรามิก
408 หมู่ 2 ต.ปงแสนทอง
อ.เมือง จ.ลำปาง 52100

- ลวดลายในพิมพ์ ชุบเคลือบแล้วใช้แปรงปิดเคลือบบางส่วนออก

- ใช้พาราฟินกันน้ำเคลือบ

- ชุบเคลือบใช้แปรงปิดเคลือบบางส่วนออกแล้วตีรูปลอก

43. พรทิพย์ ยะม่อนแก้ว
42 หมู่ 3 บ้านม่อนเขาแก้ว
ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง

- ใช้ตุ๊กตึงประทับลาย

- ใช้ไม้ไผ่กดประทับทำให้เกิดพื้นผิวที่ซ้ำๆกัน

44. จม ะม่อนแก้ว
68 หมู่ 3 บ้านม่อนเขาแก้ว
ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง

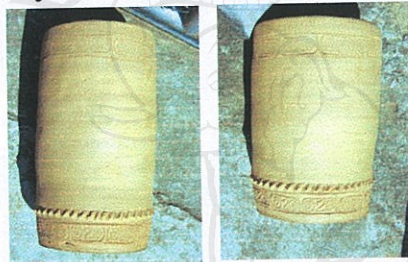
- ขึ้นรูปแล้วใช้ไม้ไผ่คดประทับทำให้เกิดพื้นผิวที่ซ้าๆกัน

- ลูกกลิ้งสำหรับใช้ประทับลวดลาย

- ใช้ลูกกลิ้งประทับลายส่วนคิ้วและในบางพื้นที่

45. ถัดดา กำคำ
251 หมู่ 3 บ้านม่อนเขาแก้ว
ต.พิชัย อ.เมือง จ.ลำปาง

- ใช้ลูกกลิ้งประทับลาย

- ใช้ตัวคดประทับ

46. เอกพอทเทอร์รี่
424 หมู่ 2 ต.ศาลา
อ.เกาะคา จ.ลำปาง 52130

- กคประทับแล้วกันเคลือบด้วยพาราฟิน

- เอน โกบด้วยน้ำเคลือบ

- เทคนิคทาหาระตัดดินด้วยถวดหยัก

- กคประทับลวดลาย

- กคประทับลายแล้วใช้ลูกกลิ้ง

- ชูคชีดลวดลาย

47. ชวนหลง
10 ถ.ลำพูน-ริมปิง หมู่ 10
อ.เมือง จ.ลำพูน

- วาดระบายสี

48. ละมุนละมู
79/4 หมู่ 5 ถ.เลียบคลอง
ชลประทาน ต.สุเทพ
อ.เมือง จ.เชียงใหม่

- ตัวกดประทับที่เป็นดินเผา

- บิสกิต

- ไม้ตีเวลาขึ้นรูปทรงวัตถุและตัวกดประทับดินเผา

- ลวดลายที่เกิดจากการกดประทับและจากแม่พิมพ์

- ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบอื่นๆ

- ลวดลายเกิดจากการขูดขีดและตกแต่งพื้นผิวให้เกิดร่องรอยต่างๆด้วยการจูดและอื่นๆ

ลิขสิทธิ์ในเอกสารนี้เป็นของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

49. เครามอส
212 หมู่ 6 ถ.เลียบคลอง
ชลประทาน ต.สุเทพ
อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200

- กดจากแม่พิมพ์ปูน

- เขียนสีได้เคลือบแล้วพ่นเคลือบ

- ลวดลายเกิดจากการใช้สติกเกอร์ปิดกั้นในส่วนที่ต้องการให้เห็นเนื้อดิน
ในขั้นตอนที่หุบและพ่นเคลือบ

- ผลิตภัณฑ์ในรูปแบบอื่นๆ

ลิขสิทธิ์ © โดย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

<p>50. โมโมโกะ โทคะ 119 หมู่ 5 บ้านโป่งน้อย ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 50200</p>	<p>- ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน แล้วชุคขีดพื้นผิว</p>
<p>51. เต่าเม้งราย 89 หมู่ 6 ถ.เชียงใหม่- สันกำแพง ต.สันป่า อ.สันกำแพง จ.เชียงใหม่ 50130</p>	<p>- ลวดลายในพิมพ์แล้วตกแต่งลายให้คมชัด</p>
<p>52. โรงงานเตาขุนเส 104/1 หมู่ 8 ต.หนองควาย อ.หางดง จ.เชียงใหม่ 50230</p>	<p>- เทคนิคเอนโกบ</p>
<p>53. Kam delight 230 หมู่ 3 ต.สันผักหวาน อ.หางดง จ.เชียงใหม่ 50230</p>	<p>- งานประเภทเผาแดง(ดินแดง)ทำลวดลายในแม่พิมพ์แล้วนำมาระบายสี</p>

54. โสมเมตเซรามิก
210 หมู่ 3 ซ.วัดป่าจี้
ต.แม่เหิยะ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ 50100

- หล่อกจากพิมพ์แล้วตกแต่งรายละเอียด

- หล่อกจากแม่พิมพ์แล้วนำมาประกอบ

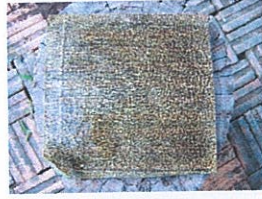
- หล่อกจากแม่พิมพ์แล้วเจาะหลอด

55. เตาสุราวุฒิ วงศ์เนตร
43 หมู่ 7 ต.แม่แฝก
อ.สันทราย จ.เชียงใหม่

- ลวดลายจากผ้าฝ้าย

- ปั้นประกอบ

- เอน โทบแล้วชุบซีดลวดลาย

- ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนแล้วชุบซีดลวดลาย

- ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนแล้วบิครูปทรง

ลิขสิทธิ์ภาพถ่ายโดยคนไทย
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

56. แม่ริมเซรามิค
165 หมู่ 8 ถ. โชนา
ต.คอนแก้ว อ.แม่ริม
จ.เชียงใหม่

- ลวดลายในแม่พิมพ์

- ชุดช็อคกลางบนดินดิบ

- ชุดช็อคกลางบนเคลือบ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

ประวัตินักวิจัย

นายกมล ศรีวิชัยนันท์

เกิด : 23 ธันวาคม พ.ศ. 2489 กรุงเทพฯ

ที่อยู่ปัจจุบัน : 239/53 หมู่บ้านสุเทพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถ. ห้วยแก้ว ต. สุเทพ อ. เมือง
เชียงใหม่ 50200

การศึกษา : ระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนบำรุงวิทยา นครปฐม
: ระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนพระปฐมวิทยาลัย นครปฐม
: ระดับปชช.ที่โรงเรียนช่างศิลป์ กรมศิลปากร กรุงเทพฯ
: ระดับปริญญาตรีที่คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร
: ระดับปริญญาโทที่คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

วุฒิการศึกษา : ศิลปมหาบัณฑิต สาขาภาพพิมพ์

อาชีพ : อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาพพิมพ์ ภาควิชาภาพพิมพ์ จิตรกรรม ประติมากรรม
คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประวัติการแสดงผลงานศิลปะและผลงานอื่น

2545 : วิทยากรบรรยายวิชาจิตรกรรมด้านนา ในโครงการอบรมมัคคุเทศก์อาชีพภาคเหนือ การ
ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับคณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยา
เขตภาคพายัพ เชียงใหม่

2544 : ศิลปินรับเชิญนิทรรศการผลงานศิลปะภาพพิมพ์ขนาดเล็ก ครั้งที่ 4 ณ แผนกวิชาศิลปะ
ภาพพิมพ์ คณะวิชาศิลปกรรมสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตภาคพายัพ
เชียงใหม่

: นิทรรศการศิลปกรรมของคณาจารย์ภาควิชาภาพพิมพ์ จิตรกรรม และประติมากรรม
คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2544 ณ หอนิทรรศการศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่

2543 : ออกแบบและปั้นเซรามิกเรื่องสมเด็จพระย่า ณ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี เชียงใหม่

2542 : การแสดงศิลปกรรมร่วมสมัย ไทย-เวียดนาม ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กทม.
และ หอศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่

: ออกแบบและปั้นเซรามิกเรื่องทะเล ณ Tanjong Jara Beach Resort มาเลเซีย

- 2541 : นิทรรศการศิลปกรรม Contemporary Arts for Amazing Thailand, ChiangMai ณ หอศิลป์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่
: ออกแบบและปั้นเซรามิกชุดสุพรรณบุรี ระดับบ้านนายประภัทร โปธิสุชน สุพรรณบุรี
- 2538 : ออกแบบและปั้นเซรามิกเรื่องบึงบัว ระดับอาคารแมนชั่นอินเดอะปาร์ก นนทบุรี
: วิทยากรบรรยายวิชาจิตรกรรมด้านนา ในโครงการอบรมมัคคุเทศก์อาชีพภาคเหนือ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยร่วมกับคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2535 : ปั้นเซรามิกเรื่องอุบัติกาประดับพระมหาธาตุนภทภูมิสิริ ดอยอินทนนท์ เชียงใหม่
- 2532 : นิทรรศการผลงานของผู้สอนศิลปะในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ครั้งที่ 4 ณ พุทธสถานเชียงใหม่
: นิทรรศการ “จากภายนอกสู่ภายใน” โดยกลุ่ม 10 Working Artists ณ สำนักข่าวสารอเมริกัน เชียงใหม่
- 2531 : นิทรรศการ ศิลปมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร 2517-2530 ณ ริเวอร์ซิตี้ และหอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร กทม.
: ออกแบบ และปั้นเซรามิกเรื่องพลังงาน ระดับผนังห้องโถง สำนักงานใหญ่ การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย อ.วิภาวดีรังสิต กทม.
- 2530 : นิทรรศการสุนทรียภาพเฉลิมพระเกียรติ ณ หอศิลป์เจ้าฟ้า ธนาคารกรุงเทพ จำกัด กทม.
: นิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัยเนื่องในวาระครบรอบ 40 ปี ขององค์การยูเนสโก ณ กรุงโซล เกาหลี
: นิทรรศการผลงานของผู้สอนศิลปะในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ครั้งที่ 3 ณ ห้องนิทรรศการคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่
: นิทรรศการภาพพิมพ์เชียงใหม่ ณ หอศิลป์พีระศรี กทม.
: ออกแบบและปั้นเซรามิกเรื่อง ทิวทัศน์ ระดับผนังห้องโถง โรงแรมภูเก็ตเคาเคเดียภูเก็ต
- 2529 : นิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัยเนื่องในวาระครบรอบ 40 ปี ขององค์การยูเนสโก ณ สำนักงานใหญ่ ปารีส ฝรั่งเศส
: นิทรรศการภาพพิมพ์โดยอาจารย์ผู้สอนวิชาภาพพิมพ์ คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ สำนักข่าวสารอเมริกัน เชียงใหม่
: นิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัย' 86 ของศิลปินเอเชีย ณ กรุงโซล เกาหลี
: การแสดงศิลปกรรมของศิลปินเอเชีย ณ เมืองฟูกูโอกะ ญี่ปุ่น
: นิทรรศการของกลุ่มศิลปินไทย ณ เอ็มเอ็มซีโนแกลลอรี่ นครลอสแอนเจลิส รัฐคาลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา
: นิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัย ครั้งที่ 2 ณ พิพิธภัณฑท์แปซิฟิกเอเชีย เมืองพาซาดีน่า รัฐคาลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา

- : ได้รับทุนจากสภาศิลปกรรมไทยแห่งสหรัฐอเมริกา และมูลนิธิริมอริส เพลส นำผลงานไปแสดง และดูงานศิลปะในสหรัฐอเมริกา เป็นเวลา 2 เดือน
- : นิทรรศการภาพพิมพ์ร่วมสมัยของไทย ณ หอศิลป์มาสเตอร์พีส กทม.
- : การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 32 ณ หอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร กทม. และพุทธสถานเชียงใหม่ เชียงใหม่
- : นิทรรศการผลงานของผู้สอนศิลปะในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ครั้งที่ 2 ณ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่
- : ออกแบบและปั้นเซรามิกเรื่องธรรมชาติประดับผนังห้องโถง ตึกโรงพยาบาลประสาท พญาไท กทม.
- : ออกแบบและปั้นเซรามิก เรื่องทะเลประดับผนังห้องโถง โรงแรมเมธาวิลล่า หัวหิน ประจวบคีรีขันธ์
- 2528 : นิทรรศการศิลปกรรมครั้งที่ 6 ของศิลปินกลุ่มลานนา ณ ห้องสมุดประชาชน เชียงใหม่
- : นิทรรศการภาพพิมพ์ไทยร่วมสมัย ณ นครกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย
- : นิทรรศการเนื่องในวโรกาสพระชนมายุ 7 รอบ ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ณ โรงแรมฮิลตันอินเตอร์เนชั่นแนลบางกอก กทม.
- 2527 : นิทรรศการศิลปกรรมเนื่องในวาระครบรอบ 10 ปี ของหอศิลป์พีระศรี ณ หอศิลป์พีระศรี กทม.
- : นิทรรศการศิลปกรรมร่วมสมัย'27 ณ ริเวอร์ซิตี้ กทม.
- : การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 30 ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กทม.
- : การแสดงศิลปกรรมร่วมสมัยโดยธนาคารกสิกรไทย ณ หอศิลป์พีระศรี กทม.
- : นิทรรศการภาพพิมพ์นานาชาติ ณ นครไทเป ไต้หวัน
- 2526 : นิทรรศการศิลปกรรม ครั้งที่ 5 ของศิลปินกลุ่มลานนา ณ ห้องสมุดประชาชน เชียงใหม่
- : นิทรรศการผลงานผู้สอนศิลปะในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ครั้งที่ 1 ณ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชียงใหม่
- : นิทรรศการของกลุ่มศิลปินภาพพิมพ์ประเทศไทย ณ สมาคมฝรั่งเศส กทม.
- : การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 29 ณ หอศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร กทม.
- 2525 : นิทรรศการผลงานของนักศึกษาเก่า มหาวิทยาลัยศิลปากร ณ หอศิลป์มหาวิทยาลัยศิลปากร กทม.
- 2524 : ออกแบบและปั้นเซรามิกเรื่องวัฒนธรรมไทยประดับผนังอาคารนิทรรศการกรมประมง บึงสีไฟ พิจิตร
- 2521-2523 : นิทรรศการศิลปกรรมครั้งที่ 1-3 ของศิลปินกลุ่มลานนา เชียงใหม่

ผลงานสะสม

- : พิพิธภัณฑ์เอเชียแปซิฟิก เมืองพามาดีน่า รัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา
- : พิพิธภัณฑ์ศิลปะร่วมสมัย ยูเนสโก ปารีส ฝรั่งเศส

รางวัล

- : เกียรติคุณอันดับ 3 (เหรียญทองแดง) สาขาภาพพิมพ์ การแสดงศิลปกรรมแห่งชาติ ครั้งที่ 30 กทม.

ผลงานวิชาการ

ผลงานวิจัย

- 2544-2546 : เรื่องการศึกษาเทคนิคภาพพิมพ์บนงานเครื่องปั้นดินเผาในภาคเหนือเพื่อการสร้างสรรค์งานศิลปะที่ใช้เทคนิคภาพพิมพ์ผสมผสานกับเครื่องปั้นดินเผา ทุนอุดหนุนจากสภาวิจัยแห่งชาติ
- 2538-2540 : เรื่องกระแสสังคมที่มีอิทธิพลต่อแรงบันดาลใจในการสร้างงานศิลปะร่วมสมัยในประเทศไทย ทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผลงานเขียนคนเดียว

- 2539 : เรื่องแรงบันดาลใจจากอินทรีรูปของพีช

บทความทางวิชาการ

- 2546 : “กลุ่มในกลุ่ม” สหุจิบัตรนิทรรศการ PRINTS AS PRINTS 2002
- 2545 : “ความคิดเห็นหนึ่งที่มีต่อนิทรรศการภาพพิมพ์” สหุจิบัตรนิทรรศการ PRINTS AS PRINTS 2001-2
- 2544 : “นิทรรศการสี่ห้องหัวใจ” สหุจิบัตรนิทรรศการสี่ห้องหัวใจ นักศึกษาคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 2543 : “ผลงานภาพพิมพ์ของชัชวดี ร่วมฤดีกุล” สหุจิบัตรนิทรรศการจินตนาการจากธรรมชาติ
- 2538 : เรื่อง “ศิลปะคือชีวิต” สหุจิบัตรนิทรรศการศิลปะของอาจารย์สังัด ปุຍ้ออก ณ โรงแรมอิมพีเรียลควีนส์ปาร์ค กทม.
- 2536 : เรื่อง “ศิลปะนิพนธ์” สหุจิบัตรนิทรรศการศิลปะนิพนธ์ของนักศึกษาคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ หอศิลปะศรีนครพิงค์ เชียงใหม่
- : เรื่อง “ศิลปะในเชียงใหม่” สหุจิบัตรนิทรรศการศิลปะนิพนธ์ของนักศึกษา คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ณ หอศิลปะศรีนครพิงค์ เชียงใหม่
- 2532 : เรื่อง “จากภายนอกสู่ภายใน” สหุจิบัตรนิทรรศการศิลปะของกลุ่มศิลปินเชียงใหม่ ณ หอศิลป์แห่งชาติ กทม.